

Strategie rozvoje cestovního ruchu Jihomoravského kraje

Duben 2002

PROFIL TURISTICKÉ DESTINACE

Jihomoravský kraj tvoří rozlohou i počtem obyvatel významný přírodní, ekonomický i kulturní potenciál českých zemí.

Výhodná geografická poloha kraje na historickém spojení mezi jihem a severem Evropy, různorodé přírodní podmínky, ať už z hlediska nerostného bohatství, úrodnosti a využitelnosti půd pro zemědělství a lesnictví, zdrojů pitné vody, dopravní prostupnosti nebo obytnosti krajiny a jejího rázu, výrazně ovlivnily lidskou aktivitu a potenciál jejího využití.

Právě lidé byli a jsou výraznou devizou jižní Moravy; říká se, že mají rádi dobré jídlo a pití, hovoří libozvučným nářečím a jsou neobyčejně přívětiví a pohostinní. S dobrým pitím souvisí také další výrazná specifika kraje – víno. Vydáme-li se na procházku krajinou na jihu, téměř odkudkoli dohlédneme na řádky vinic a při procházce městy, městečky nebo vesničkami asi nepotrvá dlouho, než narazíme na první sklípek. Ne náhodou zůstalo v tomto kraji zachováno mnoho původních zvyků a prvků moravského folklóru, nadýchané kroje všech barev, krajky, housle a cimbál, rozverně melodie, tanec a krásná malebná venkovská architektura, kapličky, či vesnické kostelíky.

Vše zasazeno do pestré mozaiky polí, lesů, luk, vinic, hladin řek a rybníků, křivolakých říčních údolí, strmých skalních stěn i měkkých linek úrodných nížin, každému místu navíc dodává punc jedinečnosti rytmus střídajících se ročních období.

Tož, na shledanou...

OBSAH:

1. Základní socioekonomické podmínky pro rozvoj cestovního ruchu v Jihomoravském kraji	6
1.1 Poloha Jihomoravského kraje	6
1.1.1 Základní údaje	6
1.1.2 Regionální vazby	6
1.1.3 Historické reminiscence	9
1.2 Fyzickogeografická charakteristika a stav životního prostředí.....	9
1.2.1 Geomorfologické a geologické poměry	9
1.2.2 Vodní plochy a toky řešeného území	10
1.2.3 Klimatické poměry.....	11
1.2.4 Stav životního prostředí	11
1.3 Socioekonomická charakteristika Jihomoravského kraje	16
1.3.1 Demografie	16
1.3.2 Ekonomická základna Jihomoravského kraje	18
1.3.3 Ekonomická aktivita obyvatel a trh práce.....	20
1.3.4 Vzdělávání pro cestovní ruch.....	21
1.3.5 Domovní fond a rekreační objekty	21
1.3.6 Územně technické limity rozvoje cestovního ruchu	23
1.4 Trendy vývoje cestovního ruchu	23
1.4.1 Globální kontext a mezinárodní souvislosti cestovního ruchu v roce 2000	23
1.4.2 Ekonomické výsledky cestovního ruchu v České republice.....	24
1.4.3 Domácí cestovní ruch v České republice	25
1.4.4 Specifické formy cestovního ruchu a jejich vývoj.....	25
2. Analýza poptávky	26
2.1 Druhy a formy cestovního ruchu v Jihomoravském kraji.....	26
2.1.1 Rozlišení druhů a forem cestovního ruchu	26
2.1.2 Turistické marketingové regiony	27
2.1.3 Jihomoravský kraj jako turistický region	27
2.1.4 Mikroregiony jako turistické regiony a spolupráce regionů v cestovním ruchu	30
2.2 Analýza návštěvnosti	31
2.2.1 Východiska a zdroje pro analýzu návštěvnosti.....	31
2.2.2 Výstupy a interpretace dotazníkových šetření	32
2.3 Ekonomický potenciál cestovního ruchu v Jihomoravském kraji	33
2.3.1 Obecná makroekonomická východiska	33
2.3.2 Struktura trhu cestovního ruchu v Jihomoravském kraji.....	34
2.3.3 Analýza vydání turistů v Jihomoravském kraji	34
2.3.4 Srovnání s denními vydáními turistů/návštěvníků v Českém ráji.....	36
2.3.5 Velikost trhu v Jihomoravském kraji.....	37
2.4 Analýza profilu současného návštěvníka pro jednotlivé typy cestovního ruchu v kraji.....	37
2.4.1 Analýza návštěvníků podle geografického původu, formy turistické cesty a délky pobytu	37
2.4.2 Analýza návštěvníků podle návštěvnosti cílů a preferované formy trávení volného času návštěvníků kraje	39
3. Analýza nabídky	40
3.1 Nabídka atraktivit Jihomoravského kraje.....	40
3.1.1 Kulturní památky a památková území.....	40
3.1.2 Přírodní atraktivity	44
3.1.3 Ostatní atraktivity Jihomoravského kraje	46
3.1.4 Základní skelet turisticky významných atraktivit a destinací v Jihomoravském kraji.....	47
3.2 Turistická infrastruktura	48
3.2.1 Ubytovací zařízení	48
3.2.2 Pohostinská zařízení	52
3.2.3 Lázně.....	52
3.2.4 Vinařské a naučné stezky, turisticky značené trasy	52
3.2.5 Kongresová a zábavní centra.....	53
3.3 Dopravní dostupnost	54
3.3.1 Dopravní dostupnost území.....	54

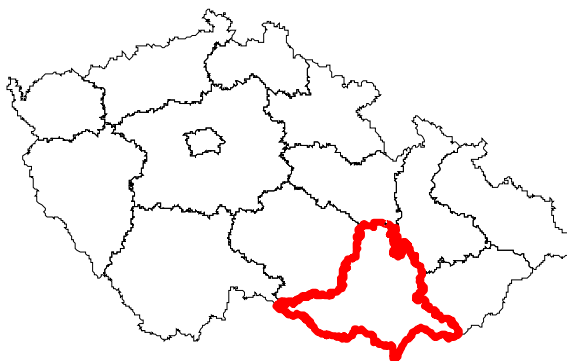
3.3.2 Statická doprava	55
3.4 Investiční příležitosti v cestovním ruchu Jihomoravského kraje	56
4. Organizace a marketing cestovního ruchu	57
4.1 Organizace cestovního ruchu Jihomoravského kraje	57
4.1.1 Veřejný sektor	57
4.1.2 Soukromý sektor	59
4.1.3 Princip partnerství	60
4.2 Propagace a image území	60
4.3 Produkty cestovního ruchu v Jihomoravském kraji	60
5. Analýza konkurence	61
5.1 Sousedé	61
5.1.1 Jihočeský kraj	61
5.1.2 Kraj Vysočina	62
5.1.3 Pardubický kraj	62
5.1.4 Olomoucký kraj	62
5.1.5 Zlínský kraj	62
5.1.6 Regiony Dolního Rakouska	62
5.1.7 Trenčínský kraj	63
5.1.8 Trnavský kraj	63
5.2 Zahraniční příklady modelu organizace a managementu cestovního ruchu – NUTS III úroveň v Rakousku	63
5.2.1 Definice NUTS III regionů v Rakousku	63
5.2.2 Opatření regionálního rozvoje v rakouských NUTS III regionech v programovém období 1995 – 1999	64
5.2.3 Financování projektů cestovního ruchu ze strukturálních fondů Evropské unie a celkové objemy investic	65
5.2.4 Organizace cestovního ruchu v rakouských NUTS III regionech	65
5.2.5 Případová studie Dolní Rakousko	66
5.2.6 Analýza silných a slabých stránek regionálního turistického managementu	67
5.2.7 Indikativní příklady LEADER projektů v programovém období 1995 – 1999	67
5.2.8 Indikativní příklady mezinárodních projektů v rámci INTERREG III pro programové období 2000 – 2006	68
5.2.9 Indikativní příklady LEADER projektů pro programové období 2000 – 2006	68

1. Základní socioekonomické podmínky pro rozvoj cestovního ruchu v Jihomoravském kraji

1.1 Poloha Jihomoravského kraje

1.1.1 Základní údaje

Jihomoravský kraj se rozkládá na 8,9 % území České republiky, žije zde 11 % obyvatel státu. Průměrná hustota osídlení kraje je 161 obyvk/km². Jižní část ČR je hustěji osídlená než severní; také hustota osídlení v Jihomoravském kraji je vyšší než představuje republikový průměr (131 obyvk/km²).

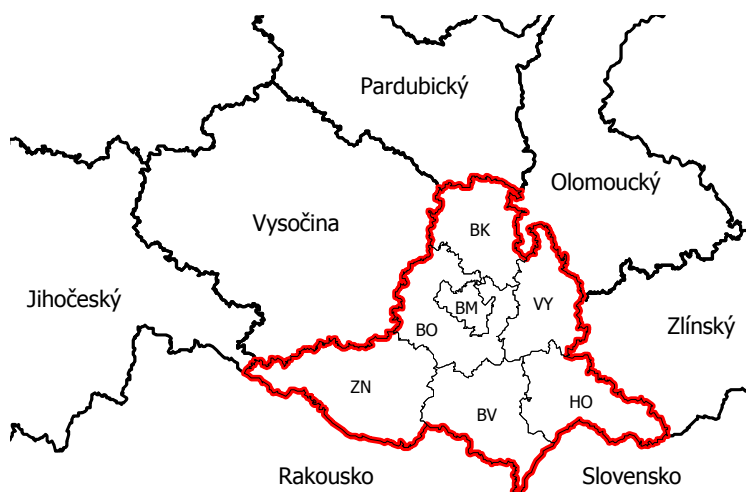
Dokladem toho je i relativně vysoký počet obcí na území kraje – je zde 647 obcí, tj. 10,3 % ze všech 6 258 obcí v ČR. 45 obcí má statut města. Přibližně 1/3 obyvatel kraje žije v Brně.

1.1.2 Regionální vazby

JMK se nachází na významné severo-jihní evropské turistické ose Balt-Jadran. Po dobudování dopravní infrastruktury zejména pro cestní dopravu (dálnic), se výrazně zvýší turistický transit s dopadem na návštěvnost a strukturu požadovaných služeb. Vedle pozitivních dopadů je potřebné zvážit i negativní, a to hlavně marginalizaci regionu jako transitního obslužného regionu, rozvoj vybavenosti pro nákupní turistiku (supermarkety, sklady) a znehodnocení sídel a krajiny v širokém pásu podél dopravní magistrály.

JMK už dnes významně profituje ze své polohy mezi Polskem a Rakouskem. Polský turisté jsou, co do návštěvnosti, druhou nejpočetnější skupinou zahraničních návštěvníků a představují významný potenciál pro rozvoj specifických produktů (památky, cyklistika, vinařství), kraj se může potenciálně stát nástupním místem pro návštěvu Rakouska.

Z hlediska rozvoje přeshraniční turistiky s Rakouskem je významná blízkost velkých městských aglomerací Vídně a Brna. Význam jižní Moravy jako meziprostoru pro absorpci turistů a návštěvníků z obou měst výrazně vzroste po našem vstupu do EU. Na tyto okolnosti je nezbytné přihlídnout již dnes.

JMK je hustě osídlené území, které tvoří společně s krajem Vysočina region Jihovýchod (na úrovni NUTS 2). Podle stávajícího administrativně-správního členění se JMK skládá ze sedmi okresů. Sídlní město kraje Brno má postavení samostatného okresu.

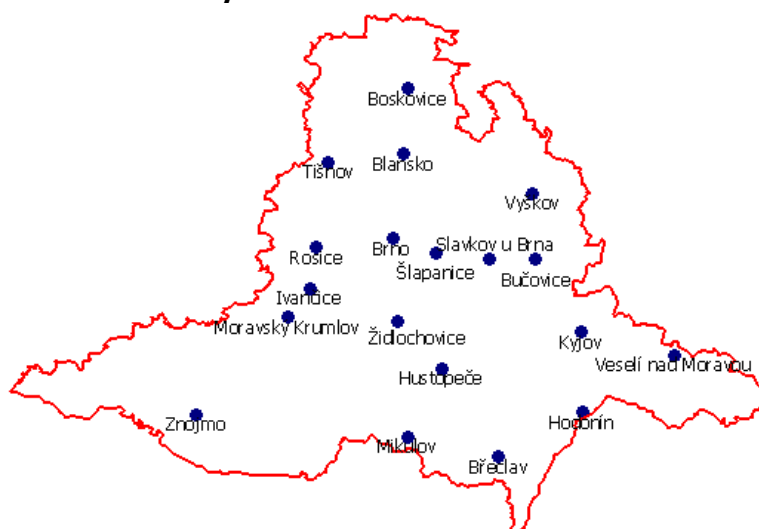
Rozloha okresů JMK (km²)

	JMK	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
rozloha	7 065,3	942,8	230,2	1 108,7	1 172,3	1 085,7	888,7	1 636,9

Zdroj: Statistický bulletin Jihomoravského kraje za 1.Q.2001

V šesti okresech JMK (bez města Brna) je v současnosti 31 (z celkového počtu 387 v ČR) tzv. pověřených obecních úřadů, které vykonávají státní správu i pro další, menší obce. Po zrušení okresních úřadů od 1. 1. 2003 bude v rámci probíhající reformy veřejné správy výkon státní správy přenesen na, tzv. obce s pověřením III. stupně. Těchto obcí bude v celé ČR celkem 194, z toho 19 v JMK.

Obce s rozšířenou působností na území Jihomoravského kraje

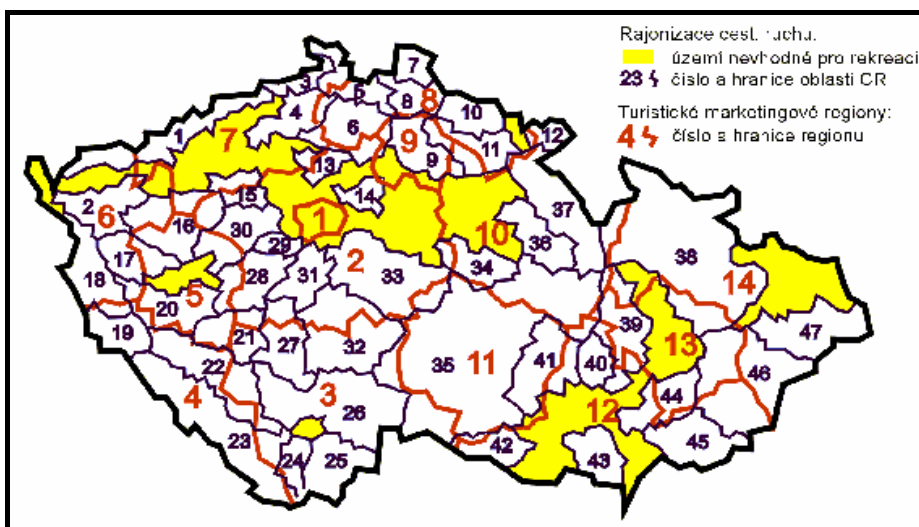

Malé obce se spontánně sdružují a vytvářejí svazky obcí či mikroregiony. Častým příkladem je sdružení malých obcí okolo většího města, které bude po ukončení reformy veřejné správy zabezpečovat výkon státní správy pro obce jako úřad III. stupně. Podle informací MMR ČR je v JMK zaregistrováno 35 sdružení obcí, z nichž mnohé kladou velký důraz na rozvoj venkovské turistiky, mají už zpracované integrované projekty venkovských mikroregionů s příspěvím Programu obnovy venkova a počítají s podporou programu Evropské unie SAPARD. Vzhledem k tomu, že údaje MMR o registraci mikroregionů JMK se liší od údajů krajských, pro potřeby této práce jsou mikroregiony na území JMK charakterizovány v kapitole 2.1 na základě aktuálních krajských dat a záznamů o registraci.

Všechny formy cestovního ruchu kladou určité nároky na území, jsou proto ovlivňovány a limitovány daným územním potenciálem. Aktivity cestovního ruchu mají svůj územní dopad a zatěžují území. Proto je v zájmu státu a regionálních a místních samospráv (krajů a obcí) zabezpečit optimální podmínky pro soulad mezi využitím území a jeho ochranou. Usměrněním zařízení cestovního ruchu do vhodných lokalit a regulací jejich funkčního a prostorového uspořádání se přímo zabývá územní plánování. Diferenciace a kategorizace území z hlediska potenciálu cestovního ruchu je zase předmětem odvětvových koncepcí či sektorových programů.

Hlavním důvodem pro rajonizaci v 80. letech bylo centrální plánování aktivit cestovního ruchu a rekreace a jejich lokalizace do území. Kriteřiem pro definování 47 rajonů cestovního ruchu byla rekreace v přírodním prostředí. Z území JMK byly v té době jako turisticky atraktivní vymezeny oblasti Podyjí, Pavlovské vrchy, Moravský kras, Slovácko, části Dražanské vrchoviny a Chřibů. Ostatní území, včetně města Brna, bylo popsáno jako nevhodné pro rekreaci¹. Rajonizace cestovního ruchu z roku 1981 obsahovala na území shodném s dnešní ČR 47 oblastí cestovního ruchu.

¹ Ve stejné (nevhodné) kategorii byla také Praha.

1. Krušnohoří	17. Stříbrsko	33. Posázaví
2. Západočeské lázně	18. Český les	34. Železné hory
3. České Švýcarsko	19. Chodsko	35. Českomoravská vrchovina
4. České středohoří	20. Přešticko – Nepomucko	36. Povodí Orlice
5. Lužické hory	21. Blatensko	37. Orlické hory
6. Doksy a okolí – Máchův kraj	22. Pošumaví	38. Jeseníky
7. Frýdlantsko	23. Šumava	39. Drahánská vysočina
8. Jizerské hory	24. Horní Vltava	40. Moravský kras
9. Turnovsko – Český ráj	25. Kaplicko	41. Podhorácko
10. Krkonoše	26. Jihočeské rybníky	42. Podyjí
11. Podkrkonoší	27. Střední Vltava	43. Pavlovské vrchy
12. Broumovsko	28. Brdy	44. Chřiby
13. Mělnicko	29. Dolní Berounka	45. Slovácko
14. Staroboleslavsko	30. Křivoklátsko	46. Valašsko
15. Džbán	31. Dolní Vltava	47. Beskydy
16. Jesenicko – Žluticko	32. Táborsko	
- Zdroj: DHV CR, ČCCR, ÚÚR

Po zániku důvodů této rajonizace bylo zapotřebí nové členění pro potřeby propagace a regionální koordinace turistické nabídky. Česká centrála cestovního ruchu po projednání s představiteli regionů kodifikovala v roce 1999 následujících 14 turistických marketingových regionů, jejichž hranice ve většině případů (kromě Českého ráje, Krkonoše a Šumavy) sledují administrativní hranice okresů, ne však krajů. Turistický marketingový region č. 12 Jižní Morava je ve srovnání s JMK větší o okresy Uherské Hradiště a Zlín.

Turistické marketingové regiony podle členění ČCCR

1. Praha	6. Západočeské lázně	11. Vysočina
2. Okolí Prahy	7. Severozápadní Čechy	12. Jižní Morava
3. Jižní Čechy	8. Český sever	13. Střední Morava
4. Šumava	9. Český ráj	14. Severní Morava a Slezsko
5. Plzeňsko	10. Východní Čechy	

Ústav územního rozvoje Brno zpracoval v roce 2001 pro Ministerstvo pro místní rozvoj studii „Hodnocení potenciálu cestovního ruchu na území ČR“. Výsledkem je kategorizace všech měst a obcí podle jejich vnitřních přírodních a kulturních atraktivit, které mohou zaujmout turisty a návštěvníky. Skutečná návštěvnost lokalit či údaje o ubytovacích kapacitách nebyly předmětem hodnocení, pouze stávající míra atraktivity jednotlivých obcí. Pro zhodnocení skutečného rozvojového potenciálu lokalit z hlediska cestovního ruchu je zapotřebí zohlednit také připravenost obcí na případný zájem turistů, jejich aktivitu a spolupráci v rámci sdružení obcí, jejich „genius loci“.

Studie je přehledným zdrojem údajů a informací o stávající prostorové kvalitě měst a obcí na území České republiky. Obce jsou rozříděny do šesti skupin na základě součtů udělených bodů. Podle součtů udělených bodů je 6 244 měst a obcí ČR rozříděno do šesti skupin s následující definicí:

počet bodů	
0	bez potenciálu (např. vojenské újezdy a lesy)
1 – 25	základní potenciál
26 – 50	zvýšený potenciál
51 – 100	vysoký potenciál
101 – 200	velmi vysoký potenciál
201 a více	výjimečný potenciál (celkem 22 obcí) ²

V duchu izolovaného bodování existujících atraktivit jednotlivých měst a obcí konzultant provedl srovnání sedmi okresů JMK a JMK v rámci ČR. Srovnání má pouze informativní charakter, protože je silně závislé na počtu obcí ve vymezených územních celcích. Přesto, když se vezmou v úvahu údaje za 6 244 obcí, posouzené podle stejné metodiky, má srovnání potenciálu kraje určitou vypovídací schopnost.

Vybrané výsledky hodnocení potenciálu cestovního ruchu na území ČR

Územní celek	Počet obcí	Přírodní potenciál	Kulturní potenciál	Celkový potenciál
Blansko	129	6 195	402	6 597
Brno-město	1	43	207	250
Brno-venkov	137	3 910	539	4 449
Břeclav	69	2 318	953	3 271
Hodonín	81	2 318	1 446	3 764
Vyškov	80	2 076	502	2 578
Znojmo	148	3 961	1 002	4 963
JMK	645	20 821	5 051	25 872
Česká republika	6 244	255 326	42 664	297 990

Zdroj: DHV na základě podkladů MMR a ÚÚR Brno

Celkový potenciál cestovního ruchu Jihomoravského kraje představuje podle údajů ÚÚR Brno 8,7 % potenciálu všech měst a obcí České republiky. Vzhledem k tomu, že na území JMK se nachází 10,3 % všech obcí republiky, je celkový přírodní a kulturněhistorický potenciál JMK pod hodnotou celostátního průměru. Jako zcela pomocný ukazatel lze použít průměrný počet udělených bodů na 1 obec: za JMK to je 40,11 bodu, průměr za celou ČR je 47,72 bodu.

1.1.3 Historické reminiscence

Kraj je bohatý na historické památky, které dokazují, že jižní Morava byla jedním z nejvýznamnějších center osídlení ve všech etapách pravěkého a středověkého vývoje. Mezi nejznámější archeologické nálezy patří jedna z nejvýznamnějších světových archeologických lokalit v Dolních Věstonicích/Pavlově, jeskyně Kůlna v Moravském krasu, nejseverněji předsunutý římský vojenský tábor na Hradisku u Mušova (Pasohlávky), počátky křesťanství, křesťanské architektury a slovanské státnosti připomínají lokality Mikulčice-Valy a Pohansko, vládu přemyslovských knížat památky ve Znojmě a Brně. Na území kraje se nachází také množství hradů a zámků, potenciálem pro přímé produkty kulturněpoznávací turistiky je historická urbanistická a architektonická struktura jak center větších měst, tak malých venkovských obcí (lidová architektura). Turisticky dosud opomíjena jsou místa s výrazným *geniem loci* a marketingově nevyužitý je potenciál osobnosti a slavných rodáků, jejichž dílo je historicky spjato s územím JMK.

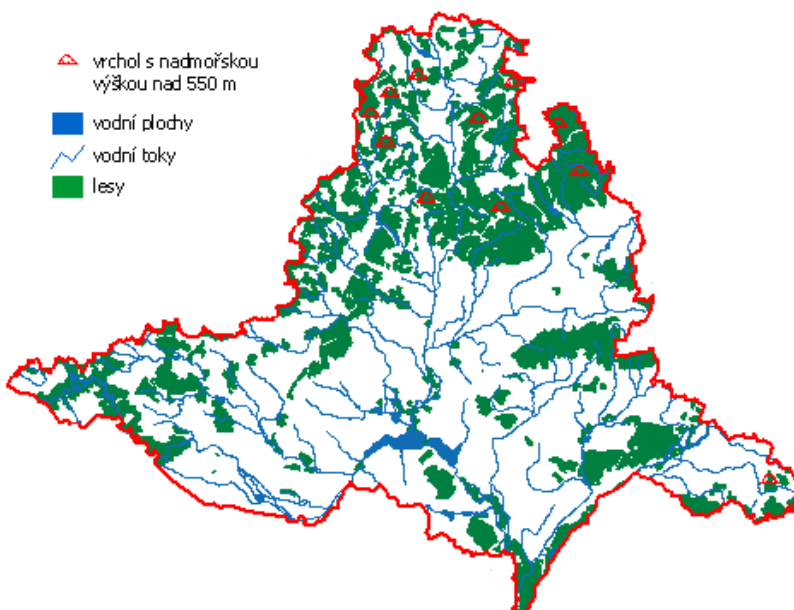
1.2 Fyzikogeografická charakteristika a stav životního prostředí

1.2.1 Geomorfologické a geologické poměry

Řešené území leží na rozhraní dvou základních geomorfologických jednotek – Hercynského (provincie Česká vysočina) a Alpsko-himálajského systému (provincie Západní Karpaty a Západopanonská pánev). Jihomoravský kraj je typický zejména svojí rozsáhlou nížinnou oblastí ve své jižní části a pozvolným zvedáním až do úrovně vrchovin směrem severním. Nejvýše položené oblasti řešeného území tvoří

² Pro zajímavost, pořadí prvních 7 měst a obcí v ČR s nejvyšším součtem bodů je následující: Karlovy Vary (281 bodů), Plzeň (259), Františkovo Lázně (255), Mariánské Lázně (254), Brno (250), Olomouc (241), České Budějovice (240). Hlavní město Praha je na desátém místě s 232 body.

Českomoravská a Dražanská vrchovina. Nadmořská výška těchto území se pohybuje v rozmezí cca 400 až 700 m. Nejvyšším bodem řešeného území je vrch Dražanské vysočiny Skalky (735 m). Vrchoviny jsou v severojižním směru rozděleny sníženinou Boskovické brázdy. Západní strana Dražanské vrchoviny přechází v Hornomoravský a Dolnomoravský úval, které přesně opisují linii toku řeky Moravy. Další vyvýšeninou řešeného území je Litenčická pahorkatina (Hradisko, 518 m), která je od Dražanské vrchoviny dělena Vyškovskou bránou. Jižní část řešeného území tvoří Dyjsko-svratecký a Dolnomoravský úval. Nadmořská výška jižní části území se pohybuje v rozmezí 151 až 400 m. Nejnižším položeným bodem je místo nivy u soutoku řek Dyje a Moravy (v nejnižším bodě řešeného území je nadmořská výška 151 m). Vyvýšeniny zde tvoří Boskovická brázda, Ždánický les a Kyjovská pahorkatina. Východní výběžek Jihomoravského kraje je charakteristický nížinou v okolí toku řeky Moravy. Směrem dále na východ se reliéf rychle mění v pohorí Bílých Karpat (Velká Javořina, 970 m). Město Mikulov lemuje protáhlý vápencový hřeben, Pavlovské vrchy. Hlavní hřeben je západní. Začíná v Mikulově Zámeckým kopcem, na něj navazuje severně Kozí vrch a za ním se pak řadí Turol (385 m). Na schematické mapě jsou vyznačeny vrcholy, jejichž nadmořská výška přesahuje 550 m.

Hranice hlavních geomorfologických celků opisuje zhruba spojnicí mezi Znojmem, Brnem, Přerovem, Vyškovem a Ostravou. Výrazným geologickým celkem řešeného území je Moravskoslezský devon, který tvoří mimo jiné území dobře známého Moravského krasu. Jedná se o vápencové území významné rozlohy, které je porušeno dislokacemi směru V-Z a SZ-JV. Podle těchto směrů je vápencové souvrství intenzivně zkrasovělé.

Celou oblast jihovýchodní Moravy zaujímá tzv. karpatský flyš a sahá v částech až na severovýchodní Slovensko. Tyto flyše vznikly v předpolí Západních Karpat v místě rozsáhlé geosynklinály, která byla postupně vyplněna mocnými mořskými souvrstvími. Ta jsou tvořena zejména pískovci, jílovci a břidlicemi o mocnosti od několika cm až po desítky metrů. V povodí středních a dolních toků Moravy, Svratky a Dyje se uplatňují sprašové pokryvy, výrazná deluvia a váté písky. Poměrně málo jsou zde vyvinuty písčito-šterkové a terasové stupně.

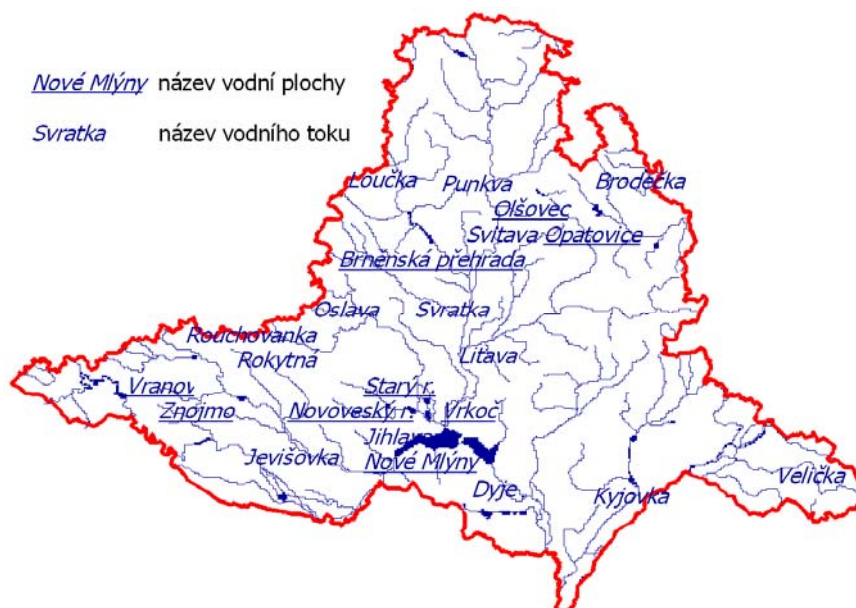
1.2.2 Vodní plochy a toky řešeného území

Území JMK je odvodňováno třemi hlavními toky – Dyje (dílčí povodí toků: Želetavka, Jevišovka, Jihlava a přítoky Rokytná, Rouchovanka, Oslava a Kyjovka), Svratka (Loučka, Nedvědička, Svitava, Punkva a Litava) a Morava (Valová, Brodečka, Haná a Velička).

Vodní plochy jsou zejména v letních měsících jednou z nejvyhledávanějších turistických atraktivit pro rodinnou rekreaci a zpravidla vytváří osobitý ráz krajiny. Následující výčet se omezuje na významné vodní plochy Jihomoravského kraje. V povodí řeky Dyje v jihovýchodní části řešeného území se nachází vodní nádrž Vranov (762,5 ha). Vodní nádrž Znojmo (53,5 ha) a Horní a Dolní Jaroslavický rybník (rozloha). Do povodí Jevišovky jsou řazeny vodní nádrže Jevišovice (12,6 ha) a Výrovce (62,1 ha). V povodí toku Rokytná se nachází Dolnodubňanská vodní nádrž. V jižní části řešeného území jsou v povodí toku Jihlavy situovány rybník Vrkoč, Novoveský, Starý a Křížový rybník. V jejich blízkosti se nachází největší vodní dílo Jihomoravského kraje – vodní nádrž Nové Mlýny. Tato vodní nádrž je dělena na tři části – horní (531 ha), střední (1033 ha) a dolní část (1668 ha) a byla postavena na vodním toku Dyje. V blízkosti Lednicko-valtického areálu se nachází soustava rybníků Nesyt, Hlohovecký, Prostřední a Mlýnský, které patří také do povodí Dyje. V severní části řešeného území patří mezi významné vodní plochy vodní nádrž Brno (259 ha) na řece Svratka, vodní nádrž Letovice (110,9 ha) na řece Křetinice, vodní nádrž Boskovice (53,3 ha) na říčce

Bělá a Opatovice (70,5 ha) na řece Malá Haná, rybník Olšovec v Jedovnici. Ve východní části území v povodí toku Kyjovky se nalézá Jaroměřický rybník.

Přehled vybraných vodních ploch a jejich funkcí je uveden v příloze č. 1.

1.2.3 Klimatické poměry

Řešené území lze dle klimatických charakteristik³ rozdělit na dvě základní části. Jejich pomyslnou hranicí je spojnice vedoucí od Znojma přes Ivančice, severní okrajovou linii okresu Brno – město, Vyškov a Ivanovice na Hané. Území, které se nachází jižně od dělicí linie a tvoří asi poloviční část celého Jihomoravského kraje, je charakterizováno dvěma teplými klimatickými oblastmi T2 a T4. Nejteplejší části území v oblastech Dyjskosvrateckého a Dolnomoravského úvalu jsou zařazeny do jednotky T4 a jsou nejteplejšími oblastmi České republiky. Jednotka T4 je charakteristická velmi dlouhým, velmi teplým a velmi suchým létem. Přechodné období je velmi krátké s teplým jarem a podzimem. Zima je velmi krátká, teplá, suchá až velmi suchá s velmi krátkým trváním sněhové pokrývky. Jednotka T2 tvoří lem tohoto území s poněkud kratším, chladnějším a vlhčím létem. Pokrývá Hornomoravský úval, Vyškovskou bránu, okraje Dolnomoravského a Dyjskosvrateckého úvalu.

Druhá část území ležící severně od Brna – okres Blansko, část okresů Vyškov a Znojmo patří do oblastí mírně teplých. V západní části řešeného území přechází teplá oblast T2 v jednotku MT11, ve východní části území pak v jednotku MT10, ve vyšších polohách v MT9, která má chladnější a vlhčí zimu. V oblasti Dražanské vrchoviny přechází klimatické oblasti až do jednotek MT7 a MT3. Přehled klimatických charakteristik území Jihomoravského kraje je uveden v příloze č. 1.

1.2.4 Stav životního prostředí

Kvalita ovzduší

U emisí stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší byl v posledních dvou letech již velmi patrně zvolněn trend snižování emisí hlavních znečišťujících látek. V roce 2000 činil pokles emisí oproti roku 1999 necelých 5 %. V kategorii velkých zdrojů je evidováno meziroční snížení o 7 %, při tom nejvýraznější úbytek se projevuje u emisí tuhých látek (o 33,6 %) a u emisí oxidu siřičitého SO₂ (o 29,0 %). Celkové emise ze středních zdrojů znečištění proti roku 1998 poklesly dokonce o 24,9%, s převažujícím snížením u tuhých látek (o 33,7 %), u oxidu uhelnatého CO (o 31,0 %) a uhlovodíků C_xH_y (o 26,8 %). Tyto zdroje jsou převážně koncentrovány v průmyslových oblastech nebo lokalitách s vysokou hustotou zalidnění, kde jsou zpravidla sezónním zdrojem tepla.

Problémovými se stávají emise NO_x v důsledku stále sílící automobilové dopravy ve velkých sídlech a na dálničních a silničních tazích k hraničním přechodům do Rakouska a na Slovensko. Rostoucí zatížení území kraje NO_x souvisí také s jinak pozitivním přechodem uhelných tepelných zařízení na spalování zemního plynu v energetických zařízeních, ve výrobních provozech i v domácnostech. Pro okresy Jihomoravského kraje,

³ Quitt: Klimatické oblasti Československa, 1971

s výjimkou Brna-města, jsou charakteristické také vysoké emise amoniaku z koncentrované zemědělské produkce. Údaje o emisích hlavních znečišťujících látek dle jednotlivých okresů JMK za roky 1998 a 2000 jsou uvedeny v příloze č. 1.

Nejvýznamnější množství emisí bylo zjištěno na území okresu Brno-město, kde jsou emise v ukazatelích oxidů dusíku (NO_x), tuhých látek (TL) a organických polutantů (C_xH_y) způsobovány zejména koncentrací průmyslových výrob a zdrojů tepla. Nemalý podíl emisí prachu způsobených v okresu Brno-město je produkováno také dopravou. Je však patrné, že u všech sledovaných polutantů je v JMK pozorovatelný zlepšující se trend. Dle tabulky přehledu měrných emisí ve vybraných krajích je možné konstatovat, že JMK snese srovnání např. s Jihočeským krajem; kraj Středočeský je na tom výrazně hůře a naopak kraj Vysočina výrazně lépe.

Emise hlavních znečišťujících látek vybraných krajů za roky 1998 a 2000

Kraje	[t/km ²]									
	SO ₂		NO _x		TL		CO		C _x H _y	
	1998	2000	1998	2000	1998	2000	1998	2000	1998	2000
Jihomoravský	0,7	0,5	0,8	0,7	0,3	0,2	1,3	1,0	0,3	0,3
Vysočina	1,0	0,8	0,4	0,4	0,5	0,4	2,1	1,8	0,5	0,5
Středočeský	9,3	2,5	1,7	1,7	1,2	0,6	3,3	2,8	1,0	0,9
Jihočeský	1,4	1,3	0,6	0,5	0,5	0,4	2,0	1,8	0,5	0,4

Zdroj: DHV CR, Regionálně odvětvová analýza za oblast životního prostředí, zpracováno pro Národní rozvojový plán České republiky

Pozn. V následujících kapitolách je obvykle používáno srovnání Jihomoravského kraje s kraji Vysočina, Zlínským a Jihočeským:

- Vysočina: sousední kraj a partner JMK v rámci regionu NUTS 2 Jihovýchod
- Zlínský kraj: sousední kraj, okresy Uherské Hradiště a Zlín jsou součástí turistického marketingového regionu ČCCR „Jižní Morava“
- Jihočeský kraj: tradičně se profiluje jako významná turistická destinace pro rodinnou rekreaci a venkovskou turistiku, pro JMK je v konkurenčním postavení jako turistická destinace

Kvalita vody

Výrazná část disponibilních zdrojů pitné vody pro Jihomoravský kraj se nachází mimo jeho území. Podíl domácností zásobovaných pitnou vodou, jejíž kvalita je trvale kontrolována a podíl domácností připojených na veřejnou kanalizaci ukončenou ČOV je v Jihomoravském kraji vyšší než hodnota těchto ukazatelů za celou ČR.

U provozovaných zdrojů pitné vody byly dle zdroje MŽP ČR v brněnské oblasti v roce 1999 limity ČSN 757111 překračovány nejčastěji v ukazatelích N-NO₃⁻, N-NH₄⁺, Fe, Mn. V Jihomoravském kraji přirozený je místní výskyt Ra a Be. Důležitým ukazatelem čistoty vod je znečištění vod povrchových a podzemních toků. Střední a dolní úseky Moravy, Svratky a Dyje vykazují silné až velmi silné znečištění.

Ze srovnání výsledků JMK s hodnotami za kraj Vysočina provedeného hodnocení je situace kvality povrchových vod Jihomoravského kraje nejméně příznivá. Příčinou je zejména nedostačující intenzita čištění odpadních vod u bodových zdrojů znečišťování, intenzivní zemědělská výroba a průsaky ze starých ekologických zátěží. Podrobnější přehled údajů o znečištění zdrojů pitné vody je uveden v příloze č. 1.

Špatná kvalita povrchových vod JMK je limitem při využívání vodních toků a nádrží pro rekreační účely. Nutná výstavba je dalších čistíren odpadních vod, používání šetrnějších technologií v zemědělství a rovněž zamezení přeshraničního znečištění (např. Pulkau nebo Fugnitz v povodí Dyje).

Ochrana přírody a krajiny

Národní park Podyjí

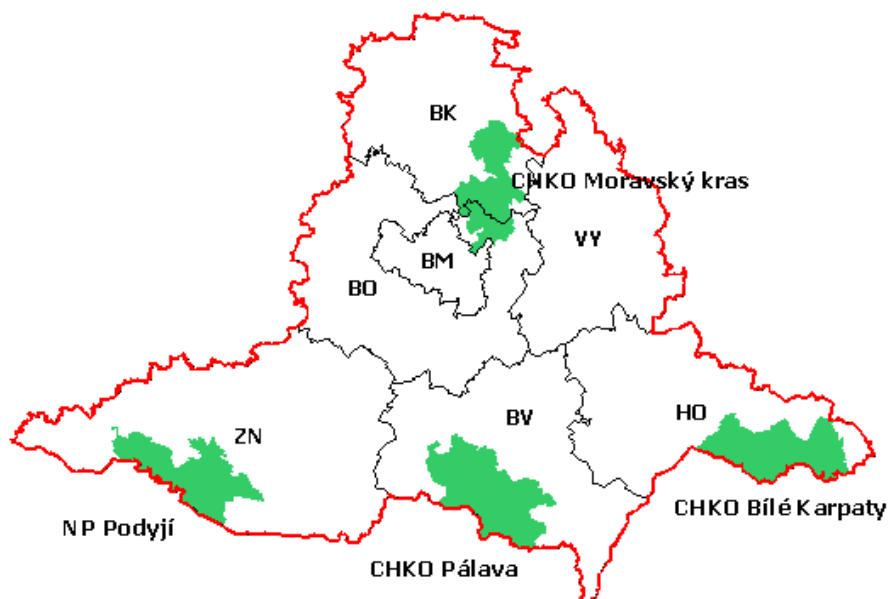
Jedná se o chráněné území s nejvyšším stupněm ochrany a také s nejpřísnějšími omezeními pro turisty chtějí přírodních krás. Byl vyhlášen ke dni 1. července 1991 nařízením vlády ČR č. 164/1991 Sb. Svoji rozlohou se jedná o nejmenší národní park v ČR – 63 km², plocha jeho ochranného pásma činí 29 km². NP Podyjí je situován mezi Znojmem a Vranovem nad Dyjí při státní hranici se sousedním Rakouskem. Tvoří součást přeshraničního chráněného území národní park Podyjí – National Park Thayatal. Národní park reprezentuje výjimečně zachovalou ukázkou krajiny říčního údolí v pahorkatinném stupni střední Evropy.

Kaňon Dyje vytváří unikátní říční fenomén s četnými meandry, hluboce zaříznutými údolími bočních přítoků, bohatými skalními tvary, kamennými moři a skalními stěnami.

Území NP je rozděleno do 3 zón odstupňované ochrany:

- I. zóna – přísná přírodní – zahrnuje zejména jádrová území NP, která tvoří údolní zářez řeky Dyje a přítoky. Vstup a pohyb v této zóně je možný pouze po vyznačených turistických cestách.
- II. zóna – řízená přírodní – zahrnuje velkou část lesního komplexu a nevhodnější plochy bezlesí (vřesoviště a louky). Pravidla pro pohyb návštěvníků v této zóně jsou totožná jako v zóně I.
- III. zóna – okrajová – většinou lemují druhou zónu ve vnější části parku.

Národní park Podyjí a chráněné krajinné oblasti JMK

Na území NP Podyjí je povolena řízená pěší turistika a cykloturistika. Předpokládaná maximální kapacita sítě turistických cest je 2 700 návštěvníků na den. Těchto hodnot je dosahováno v některých dnech hlavní turistické sezóny na trase Čížov – Hardegg na hraničním přechodu. Taxativně je ve smyslu zákona ČNR č. 114/1992 Sb., Nařízení vlády ČR č. 164/1991 Sb. a Návštěvního řádu zakázáno provozování hromadných sportovních, turistických a jiných veřejných akcí, vodácké sporty, horolezectví, létání na padácích a závěsných kluzácích.

84 % plochy NP pokrývají lesy, zemědělská půda je obhospodařována na 9 % plochy a 7 % zahrnují plochy ostatní.

Chráněné krajinné oblasti (CHKO)

Způsob ochrany a omezení vstupu a činnosti turistů je stanoveno v § 26 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

CHKO Moravský kras

Patří k nejznámějším a také nejvíce navštěvovaným krasovým útvarům na území ČR. Krasová oblast zaujímá plochu 94 km² a tvoří pruh devonských vápenců severně od Brna. Výrazná a přitažlivá členitost krajiny je dána plošinami s množstvím závrťů, které oddělují hluboké kaňonovité žleby. Jeskynní systém dlouhý téměř 35 km je nejdelším v ČR (jeho součástí jsou např. jeskyně Nová rasovna, 13-C, Spirálka, Piková dáma, Sloupsko-šošůvské a jeskyně Amatérská). Nadmořská výška chráněného území je 220 m (potok Říčka) – 610 m (Helišova skála). Důvodem ochrany je zde vedle jeskyní zejména výskyt specifických rostlinných a živočišných společenstev a unikátní je zejména fauna jeskynní (např. zde bylo zjištěno 18 druhů netopýřů, výskyt endemitů). Přísnější ochranný režim včetně usměrnění, turistiky a cestovního ruchu je uplatňován v přírodních rezervacích a památkách. Příkladem jsou limity návštěvnosti veřejnosti přístupných jeskyní a snaha o rozložení špičkové prázdninové návštěvnosti do delšího období na jaře a na podzim.

CHKO Pálava

Nachází se v těsné blízkosti hranice s Rakouskem a zaujímá rozlohu 83 km². Harmonicky utvářená krajina s charakteristickým reliéfem, které dominují Pavlovské vrchy. Nejcennějšími druhy jsou drnové, luční a

lesostepní teplomilné doubravy, které se vyvinuly na vápencových kopcích Pavlovských vrchů. V nivě řeky Dyje se střídá lužní les s loukami a jinými mokřadními společenstvy. Jednou z posledních lokalit slanomilné vegetace je Slanisko u Nesytu v jižní části CHKO. Významné části CHKO tvoří zemědělsky využívaná krajina s převahou vinic a jednotlivá sídla s výsadním postavením historického města Mikulov. Nadmořská výška CHKO je 163 m (Dyje u Nových Mlýnů) – 554 m (Děvín).

CHKO Bílé Karpaty

Rozkládá se na rozloze 415 km². Táhne se v délce 80 km podél moravskoslovenských hranic, v nadmořské výšce od 175 do 970 metrů. Bílé Karpaty představují mimořádnou oblast mezi našimi velkoplošnými chráněnými územími především proto, že jsou nejvyšším pohořím jihozápadního okraje vlastního karpatského horského systému. Celá oblast, ale zejména její jižní část, byla po mnoho staletí kultivována člověkem. Přesto, nebo právě proto se zde dochovaly mimořádně cenné přírodní hodnoty a na mnoha místech lze hovořit o harmonické krajině, Bílé Karpaty patří mezi deset oblastí s nejlepším životním prostředím v České republice. Pro tyto přírodní a krajinné kvality byly Bílé Karpaty v rámci programu Člověk a biosféra (MAB) organizace UNESCO v roce 1996 zařazeny mezi biosferické rezervace.

Maloplošná chráněná území

Výčet maloplošných chráněných území (MCHU) evidovaných na území sedmi okresů Jihomoravského kraje k 1. 12. 2001 je uveden v příloze č. 1 tohoto dokumentu. V následujícím textu uvádíme přehled počtu a rozlohy národních přírodních památek (NPP), národních přírodních rezervací (NPR), přírodních památek (PP), přírodních rezervací (PR) dle jednotlivých okresů Jihomoravského kraje.

Okres	NPP		NPR		PP		PR	
	Počet	Rozloha (ha)	Počet	Rozloha (ha)	Počet	Rozloha(ha)	Počet	Rozloha (ha)
Blansko	2	22,88	3	704,67	34	617,46	18	577,19
Brno-město	2	17,16	-	-	18	170,67	7	129,49
Brno-venkov	1	0,01	2	133,53	32	310,26	16	699,87
Břeclav	3	154,78	8	1183,93	10	123,52	16	1418,88
Hodonín	3	126,09	4	601,58	12	187,18	15	400,74
Vyškov	1	9,47	1	24,46	15	59,00	9	85,85
Znojmo	-	-	-	-	18	120,32	7	100,64
JMK	12	330,39	18	2648,17	139	1588,41	88	3412,66
Celkem JMK	Počet MCHU		257		Rozloha		7979,63 ha	

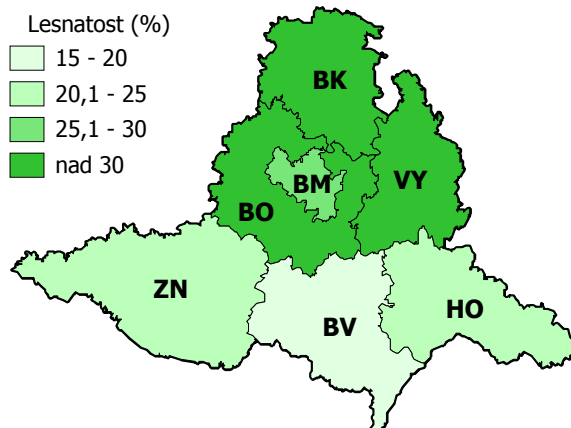
Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny

Systém maloplošných a velkoplošných chráněných území doplňují významné krajinné prvky (VKP) a přírodní parky (PP). Na území Jihomoravského kraje nebo do něj zasahujících je 16 přírodních parků určených pro ochranu krajinného rázu. V kraji se nacházejí dva mokřady mezinárodního významu – Lednické rybníky (665 ha) a Mokřady dolního Podyjí (11 500 ha), které byly zařazeny do seznamu Ramsarské úmluvy. V návrhu zařazení do této úmluvy je i podzemní Punkva. Ve zvláště chráněných územích vyhlášených ve smyslu zákona č.114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny (tj. v národních parcích, chráněných krajinných oblastech, národních přírodních památkách, národních přírodních rezervacích, přírodních památkách a přírodních rezervacích) musí být rekreační a turistické aktivity vždy podřízeny ochranným podmínkám těchto území. Z tohoto důvodu může být do některých území či jejich nejceněnějších částí zakázán či omezen vstup veřejnosti

Členskými státy EU je na základě tzv. Směrnice o ptácích (směrnice 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků) a Směrnice o stanovištích (směrnice 92/43/EU o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin) budována soustava zvláště chráněných území evropského významu – Natura 2000. S blížícím se vstupem do Evropské unie Evropská komise požaduje, aby ČR připravila a odeslala Evropské komisi seznam území kandidujících na zařazení do Natury 2000. Zařazení do této soustavy může mít důsledky pro hospodaření v těchto územích. Může na jedné straně znamenat určité omezení ekonomických aktivit v tomto území, na druhé straně umožňuje získat z fondů EU prostředky na takové hospodaření, které umožňuje zachovat, a tam, kde je to vhodné, i obnovit typy přírodních stanovišť a jejich druhů, uvedených v přílohách těchto směrnic.

Lesy

Lesy v souvislosti s členitým reliéfem tvoří jeden ze základních atraktivních prvků rekreace v přírodě. Průměrný podíl lesní půdy v České republice činí 31,4 % celkové rozlohy. Plocha lesů JMK se během posledních dvou let mírně zvýšila, což je způsobeno zalesňováním nelesních (zemědělských) půd, především v jižní části kraje. Došlo také k nepatrným přesunům mezi jednotlivými kategoriemi lesů v rámci obnov lesních hospodářských plánů. Nejvyšší lesnatost vykazují okresy Blansko, Vyškov a Brno-venkov a jsou to také okresy s nejvyšším zastoupením jehličnatých porostů. Jedná se ve všech případech o okresy s vyšší nadmořskou výškou a dle očekávání se projevuje zastoupení smrčín.

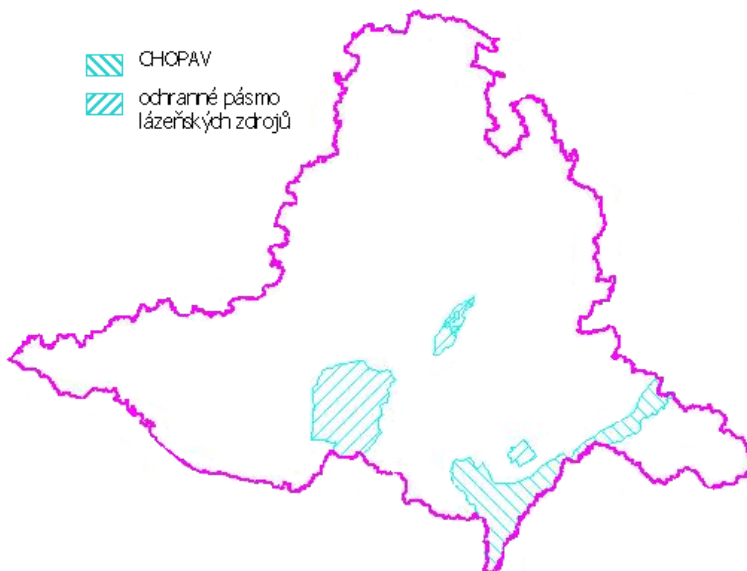

Ochranná pásma

Chráněná oblast přirozené akumulace vod (CHOPAV)

V řešeném území se nachází Chráněná oblast přirozené akumulace vod Kwartér řeky Moravy, která byla stanovena nařízením vlády ČR o chráněných oblastech přirozené akumulace vod. Její celková rozloha je 478 km², ale do řešeného území zasahuje zhruba jen 5 % CHOPAV. Zdroji pitné vody Jihomoravského kraje jsou také CHOPAV Žďárské vrchy a Východočeská křída.

Ochranná pásma

Zdroj: www.utpcr.cz

Na území JMK jsou tři vodárenské nádrže stanovené vyhláškou MŽP ČR 137/1999 Sb. (seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů). Jsou to Opatovice (Malá Haná, okres Vyškov), Znojmo (Dyje, okres Znojmo), Boskovice (Bělá, okres Blansko).

Ochranné pásmo prvního stupně vodárenských nádrží je pruh o minimální šířce 50 m nad kótu vzdutí podél celé nádrže.

Dle vyhlášky Ministerstva lesního a vodního hospodářství ČR č. 28/1975 Sb., se na území JMK nacházejí vodárenské toky Morava (4-10-01-027 – ukončující profil Hanušovice), Svratka (4-15-01-037 – ukončující profil Vír), Kyjovka (4-17-01-065 – ukončující profil Koryčany) a jejich povodí.

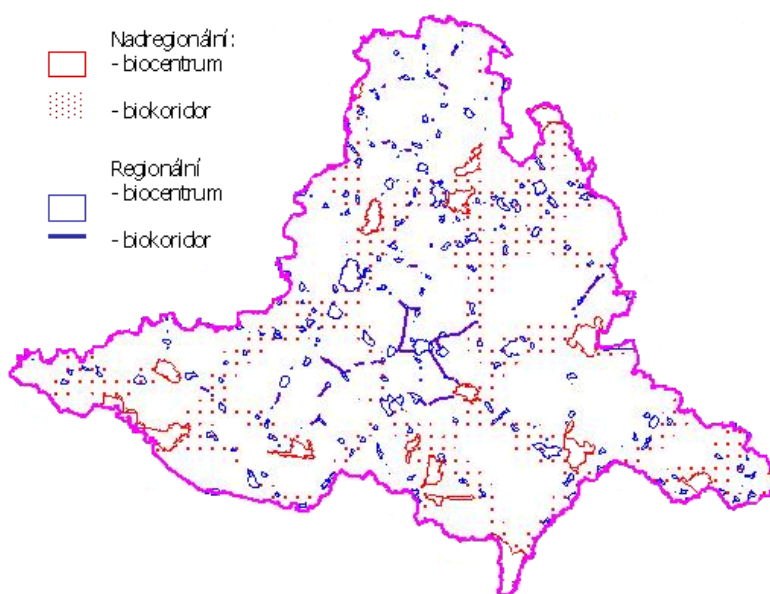
Půda ohrožená erozí

Závažným problémem Jihomoravského kraje je vysoký podíl zornění pozemků, zejména v nivních a svažitéch oblastech. Dle výsledků studie Regionálně odvětvová analýza byly v celkovém hodnocení jako velmi významně ohrožené půdy vybrány zemědělské půdy okresu Vyškov. V hodnocení ohrožení půd vodní erozí není Jihomoravský kraj ve skupině čtyř nejrizikovějších krajů, ale je územím s nejvyšším ohrožením v hodnocení ohrožení erozí.

Územní systém ekologické stability (ÚSES)

Pro většinu území jsou zpracovány generely místních ÚSES, zpracování dalšího stupně, tj. plánů a projektů, probíhá pomalu a je závislé na zahájení prací na jiných dokumentech. Přibližně na 10 % území kraje je schválena Územně plánovací dokumentace (ÚPD), která obsahuje v závazné části systému ÚSES. Pokud není ÚSES zakotven v ÚPD měst a obcí, není jeho realizace z hlediska vlastníků pozemků vymahatelná. Přesto je nutno s navrženým systémem ÚSES zacházet jako s oborovou koncepcí.

Vyčleněné regionální a nadregionální systémy ÚSES na území JMK

Zdroj: www.utpcr.cz

1.3 Socioekonomická charakteristika Jihomoravského kraje

1.3.1 Demografie

Jihomoravský kraj je podle počtu obyvatel (1 133 916 k 3. 3. 2001) třetím největším v republice. Populační vývoj je od poloviny devadesátých let charakterizován velmi nízkou porodností a i přes dlouhodobé snižování úmrtnosti dochází k úbytku obyvatelstva. Rok 2001 byl již šestým rokem v nepřetržité řadě, v němž se počet obyvatel v okresech kraje snížil. Úbytek obyvatelstva sám o sobě není nutně negativním jevem, jeho důsledkem je však populační stárnutí. Zvyšuje se průměrný věk – zejména díky okresu Brno-město, který má třetí nejvyšší průměrný věk v celé republice.

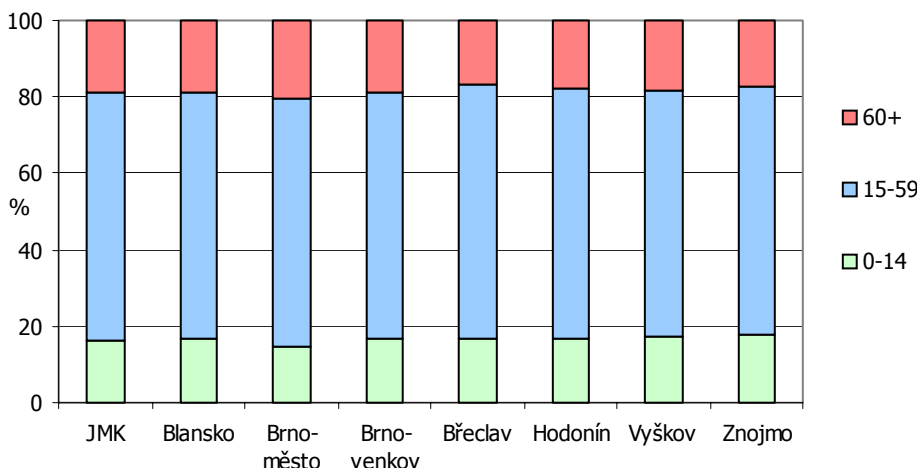
Srovnání počtu obyvatel v okresech Jihomoravského kraje v letech 1990 a 2000

	JMK	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
1990	1 143 765	107 862	392 507	155 888	125 659	162 240	87 057	112 552
2000	1 135 586	107 809	381 862	159 415	124 951	160 747	86 715	114 087
rozdíl	-8 179	-53	-10 645	3 527	-708	-1 493	-342	1 535
%	99,28	99,95	97,29	102,26	99,44	99,08	99,61	101,36

Zdroj: ČSÚ, stav k 31. 12.

Tomuto vývoji odpovídá i změna ve věkové struktuře obyvatelstva – v Jihomoravském kraji poklesl za deset let podíl obyvatel ve věku 0 – 14 let z 21,0 % na 16,2 %, podíl obyvatel v produktivním věku se zvýšil z 60,4 % na 65,0 %. Pokles podílu nejmladší věkové skupiny na populaci celkem byl zaznamenán ve všech krajích ČR, svou výší (-4,8 bodu) byl v Jihomoravském kraji třetí nejvyšší. Podílem obyvatelstva ve věkové skupině 60 a více let (18,8 %) patří kraj mezi kraje „nejstarší“. Vysoký podíl staršího obyvatelstva ovlivňuje zejména město Brno, ve kterém více jak pětina všech obyvatel je starší šedesáti let. K nejvýraznějšímu zvýšení počtu obyvatel došlo v okrese Brno-venkov, kde přírůstek obyvatel je především způsoben stěhováním z Brna-města.

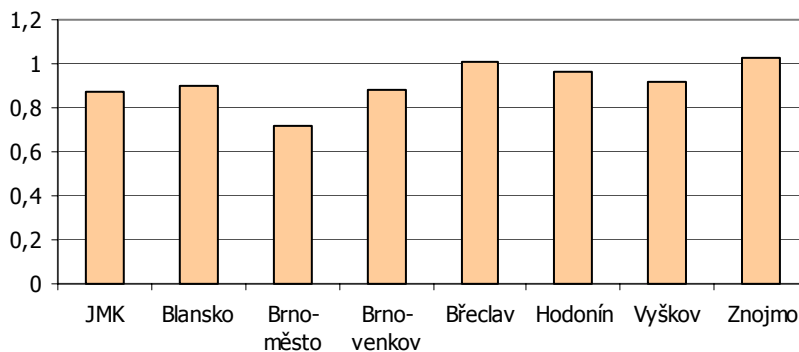
Podíl obyvatel podle věkových skupin

Zdroj: ČSÚ, Průběžné výsledky SLDB 2001

Optimální hodnota věkového indexu, tj. poměru počtu obyvatel v předproduktivním věku (0 až 14 let) a obyvatel v poproduktivním věku (nad 60 let) by se měla pohybovat nad hodnotou jedné celé. Jinými slovy, mladých obyvatel by mělo být více než starých. V celé republice jsou však hodnoty nižší, průměr za ČR je 0,9.

Věkový index

Zdroj: ČSÚ, Průběžné výsledky SLDB 2001

V okresech Znojmo a Břeclav jsou hodnoty optimální a vysoce nadprůměrné z krajského a nadprůměrné z hlediska republikového. Z okresů JMK je pod celostátním průměrem pouze město Brno a okres Brno-venkov. Z toho vyplývá, že obyvatelstvo JMK stárne pomaleji, než v celé ČR. Pro zajímavost, hodnota tohoto indexu v Praze je cca 0,65.

Podíl obyvatel starších 15 let s maturitou je v okrese Blansko 34,4 %, v okrese Břeclav 29,7 % a v okrese Vyškov 32,9 %, nejnižší hodnoty dosahuje okres Znojmo, a to 28,7 %. Ze srovnání dostupných údajů vyplývá, že například v okrese Břeclav stoupl od roku 1991 počet obyvatel s maturitou o 7,2 %.

Vzdělanostní struktura

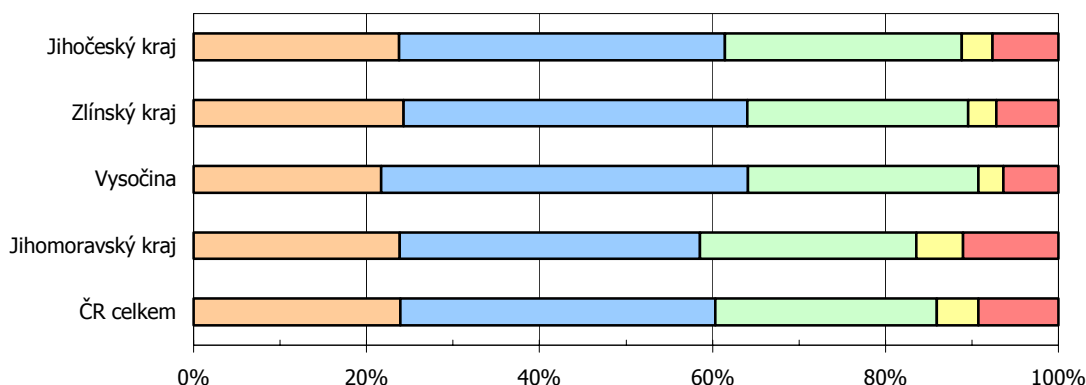
Ukazatel	JMK	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
ZŠ	23,3	22,3	17,5	23,3	28,9	27,9	25,4	29,6
Učňovské ⁴	38,4	43,5	31,0	43,5	40,9	41,8	42,0	41,3
Úplné střední	25,4	24,6	30,3	23,9	22,0	22,3	23,2	21,1
Vyšší odborné	1,2	1,2	1,9	1,0	0,8	0,8	1,1	0,8
VŠ	10,3	7,2	17,9	7,2	5,5	6,0	7,3	5,5
Nezjištěno ⁵	1,4	1,2	1,4	1,1	1,9	1,2	1,1	1,6

Zdroj: ČSÚ, Průběžné výsledky SLDB 2001

Vzdělanostní úroveň populace JMK lze označit jako nadprůměrnou, podíl obyvatel s úplným středoškolským a s vysokoškolským vzděláním je nad celorepublikovým průměrem a vysoce převyšuje podíly ve srovnatelných skupinách Zlínského, Jihočeského a kraje Vysočina.

Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let

■ základní
 ■ střední odborné
 ■ střední odb. s maturitou
 ■ střední všeobecné
 ■ vysokoškolské

Zdroj: DHV podle údajů ČSÚ (výběrové šetření, 3. čtvrtletí 2001)

1.3.2 Ekonomická základna Jihomoravského kraje

Jihomoravský kraj patří k regionům s významným ekonomickým potenciálem; hrubý domácí produkt kraje představuje více jak jednu desetinu hrubého domácího produktu České republiky, ve srovnání s ostatními kraji je to třetí nejvyšší podíl. Dosažená výše podílu HDP ovšem neodpovídá podílu obyvatelstva kraje na obyvatelstvu ČR (dosahuje více jak 11 %).

Dominantní postavení v ekonomice kraje zaujímá zpracovatelský průmysl (téměř 25 %), zemědělství s bohatou tradicí zejména v jižních okresech kraje představuje podíl necelých 5 % a stavebnictví zhruba 9 %. Značný podíl na ekonomice kraje si udržuje obchod a opravy spotřebního zboží, mezi odvětví s velkou vahou se řadí i tzv. komerční služby (správa a prodej nemovitostí, služby pro podniky, výzkum a vývoj).

Zaměstnanost podle sektorů a OKEČ – srovnání vybraných krajů

(počet osob v tisících)

	ČR		Jihomoravský		Vysočina		Zlínský		Jihočeský	
		%		%		%		%		%
Celkem	4 764,9		510,8		239,7		266,9		300,5	
Zemědělství	223,9	4,7	24,7	4,8	26,8	11,2	8,4	3,1	27,8	9,2
Průmysl	1 915,6	40,2	190,9	37,4	113,8	47,5	134,0	50,2	123,8	41,2
Služby	2 621,0	55,1	295,2	57,8	99,1	41,3	124,5	46,7	148,9	49,6

Zdroj: ČSÚ, Práce a mzdy 3101-01, 4. čtvrtletí 2001

⁴ Včetně středního odborného a učňovského s maturitou

⁵ Včetně osob bez vzdělání, což představuje cca 0,3 %

Více jak třetina všech zaměstnanců kraje je zaměstnána v průmyslu, 11 % všech zaměstnanců je ve školství a téměř 9 % v odvětví obchodu. S výjimkou pohostinství a ubytování, zdravotnictví a ostatních veřejných a osobních služeb poklesl počet zaměstnanců ve všech odvětvích, nejvýznamněji v zemědělství, lesnictví a rybolovu a ve stavebnictví. V sektoru služeb došlo v posledních letech k nárůstu zaměstnanosti, v roce 2001 pracovalo v tomto sektoru 57,8 % zaměstnanců.

Upozornění: Tato struktura zaměstnanosti obyvatel ve 4. čtvrtletí 2001 není kompatibilní s počtem ekonomicky aktivních obyvatel podle výsledků SLDB 2001 (v kapitole 1.3.4), protože struktura zaměstnanosti se zjišťuje výběrovým šetřením na rozdíl od plošného sčítání lidu.

Obor „pohostinství a ubytování“ sám o sobě nepředstavuje celkovou zaměstnanost v cestovním ruchu, do CR patří i jiné obory sektoru služeb, ale hodnoty, které ČSÚ sleduje pod hlavičkou POKHOSTINSTVÍ A UBYTOVÁNÍ (dále PaU) podávají základní přehled o úrovni CR.

V oboru „pohostinství a ubytování“ pracovalo v České republice ve 4. čtvrtletí 2001 celkem 159 900 osob (tj. 3,4 % ze všech pracovníků). Meziroční nárůst oproti stejnému období roku 2000 představuje 4 500 osob, tj. 2,9 %. V Jihomoravském kraji bylo k 31. 12. 2001 zaměstnáno v PaU 14 200 osob (2,8 % ze všech pracovníků JMK), pro srovnání v Jihočeském kraji 12 100 (4,0 %), v kraji Vysočina 8 500 (3,5 %).

Struktura zaměstnanosti – 4. čtvrtletí 2001

(počet osob v tisících)

	Celkem	Zaměstnanci	Zaměstnavatelé	Pracující na vlastní účet	Členové produkč. družstev	Pomáhající rodinní příslušníci	Ostatní
JMK	510,8	431,3	22,6	50,2	4,2	2,5	-
	%	84,4	4,4	9,8	0,8	0,5	-
ČR	4 764,85	4 017,9	178,4	503,9	39,8	24,4	0,5
	%	84,3	3,7	10,6	0,8	0,5	0,0

Zdroj: ČSÚ, Práce a mzdy 3101-01

Vývoj statistických údajů o počtech zaměstnanců a počtech provozoven v oblasti cestovního ruchu sleduje ČSÚ na republikové úrovni. Data v následující tabulce jsou uvedena z důvodů všeobecných relací a možnosti meziročního srovnání růstu, resp. poklesu sledovaných ukazatelů.

Počet podniků v České republice v POKHOSTINSTVÍ A UBYTOVÁNÍ podle počtu zaměstnanců

Počet zaměstnanců	Počet podniků		Meziroční index %
	2000	2001	
0 – 19	39 550	40 341	102,0
20 – 99	645	588	91,2
100 a více	55	59	107,3
Celkem	40 250	40 988	101,8

Zdroj: ČSÚ, Služby 9101-01

Údaje dokazují, že rozvoj cestovního ruchu, resp. konkrétně oboru „pohostinství a ubytování“, probíhá zejména formou malých (mikro) podniků do 20 zaměstnanců a formou velkých zařízení nad 100 zaměstnanců. V meziročním srovnání ubylo přes 10 % podniků s počtem 20 – 100 zaměstnanců.

Podle zveřejněných údajů o pohostinských a ubytovacích zařízeních předběžných výsledků šetření sítě pohostinských a ubytovacích provozoven je v Jihomoravském kraji 2 908 pohostinských (podíl na celkovém počtu v ČR 10,4 %) a 742 ubytovacích (6,3 %) zařízení. Podrobnější přehled a srovnání údajů za kraj a ČR je uveden v příloze č. 4.

	ČR	Jihomoravský kraj
počet pohostinských zařízení	27 871	2 908
- s podáváním jídel	14 067	1 426
- s podáváním nápojů	13 173	1 422
- s ostatními službami	631	60
počet ubytovacích zařízení	11 840	742
- s možností stravování pro hosty i veřejnost	3 085	210
- s možností stravování pouze pro hosty	1 933	118
- bez možnosti stravování	6 822	414

Dosaženou úroveň průměrné mzdy zaměstnance (14 503 Kč) je Jihomoravský kraj významně pod průměrem za ČR (16 218 Kč). Značné rozdíly v úrovni mezd jsou mezi jednotlivými okresy kraje, nejnižší mzda byla vykázána v okrese Hodonín (12 932 Kč), nejvyšší v okrese Brno-město (15 454 Kč).

Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč) v civilním sektoru národního hospodářství ve 4. čtvrtletí 2001

	ČR	JMK	Blansko	Brno- město	Brno- venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Kč	16 218	14 503	12 919	15 454	14 526	13 569	12 932	13 166	13 440
Meziroční index (%)	107,5	107,9	103,9	107,4	111,8	111,3	103,2	111,6	110,5

Zdroj: ČSÚ, Práce a mzdy 3106-01, Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy v ČR

Na základě údajů, které ČSÚ sleduje na úrovni celé ČR podle jiné metodiky, lze konstatovat, že ve 4. čtvrtletí roku 2001 byly průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců v oboru „pohostinství a ubytování“ ve výši 12 589 Kč oproti 16 218 Kč průměrné zaměstnanecké mzdy v celém průřezu ekonomických činností (-3 629 Kč). Pro srovnání, v roce 1996 byl činil tento rozdíl 8 487 Kč oproti 9 676 Kč (-1 189 Kč).

Ministerstvo pro místní rozvoj vymezilo pro potřeby vlastních resortních podpůrných programů hospodářsky slabé a strukturálně postižené regiony. Příjemcem těchto podpor mohou být v Jihomoravském kraji obce, jejichž katastrální území leží v okresech Břeclav a Znojmo. Jedním ze dvou dotačních titulů tohoto programu v roce 2001 byla také podpora investic do rozvoje cestovního ruchu.

1.3.3 Ekonomická aktivita obyvatel a trh práce

Podle předběžných výsledků SLDB 2001 se významně změnila ekonomická aktivita obyvatel – došlo k poklesu podílu ekonomicky aktivních obyvatel. Pokles je především ovlivněn nárůstem počtu nezaměstnaných, jejichž počet na počátku devadesátých let byl zanedbatelný. Souvisí to s celkovou transformací ekonomiky kraje, se změnou struktury zaměstnanosti podle odvětví, rozpadem velkých podnikatelských subjektů a ne zcela rychlým vytvářením nových pracovních příležitostí.

Ukazatel	JMK	Blansko	Brno- město	Brno- venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Počet ekonomicky aktivní celkem	515 683	49 491	177 839	73 301	56 853	68 753	39 840	49 735
Podíl z celkového počtu obyvatel (%)	45,5	45,8	46,9	45,8	45,5	42,8	45,7	43,4
Podíl vyjíždějících za prací ze všech pracujících (%)	40,6	56,6	11,1	67,9	49,7	52,5	55,4	50,6

Zdroj: ČSÚ, Průběžné výsledky SLDB 2001

Kromě okresů Znojmo a Hodonín je podíl ekonomicky aktivních obyvatel nižší než v ČR, který představuje 45 % . Průměrný podíl obyvatel vyjíždějících za prací mimo vlastní obec je v ČR 36,7 % .

Ke konci roku 2001 bylo v kraji evidováno 55 tisíc uchazečů o zaměstnání, z toho bylo 50,3 % žen. Mírou registrované nezaměstnanosti 9,7 % se tak kraj řadí mezi kraje s nejvyšší nezaměstnaností (vyšší je jen v Olomouckém, Moravskoslezském a Ústeckém kraji). Pouze okresy Blansko, Brno-město a Brno-venkov vykazují míru nezaměstnanosti nižší, než je průměr za ČR (8,9 %), stejné hodnoty dosáhl údaj za okres Vyškov. Nejvyšší nezaměstnanost je v okresech Hodonín a Znojmo, které patří mezi 17 okresů v ČR s mírou nezaměstnanosti vyšší než 12 % . Na jedno volné pracovní místo připadá 14,8 uchazeče, tj. téměř o 6 uchazečů více než je průměr za ČR.

Ukazatel		ČR	JMK	Blansko	Brno- město	Brno- venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
1998	Míra nezaměstnanosti (%)	7,5	7,9	7,4	6,0	5,6	9,6	11,0	8,7	11,9
	Počet uchazečů na 1 VPM	10,3	19	8,8	25,3	9,9	36,8	18,9	18,6	29,4
2001	Míra nezaměstnanosti (%)	8,9	9,7	7,4	8,6	7,2	10,4	13,8	8,9	13,5
	Počet uchazečů na 1 VPM	8,9	14,8	7,3	11,9	14,0	22,0	20,6	19,3	21,9

Zdroj: Úřad práce Brno-město, www.mpsv.cz, údaje k 31. 12

Podle údajů Úřadu práce Brno-město bylo k 31. 12. 2001 evidováno 46 volných pracovních míst v oblasti cestovního ruchu a 1 483 uchazečů o zaměstnání v tomto oboru. Podrobnější přehled je uveden v příloze č. 2.

1.3.4 Vzdělávání pro cestovní ruch

V JMK není univerzita či vysoká škola, ani vyšší odborná škola, která by měla ve svém studijním programu řádné studium oboru „cestovní ruch“. Na Ekonomicko správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně se vyučuje předmět „Provoz cestovní kanceláře“, na Fakultě provozně-ekonomické Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity je zřízena specializace Management obchodní činnosti, v rámci kterého je volitelný předmět cestovní ruch.

Tříleté bakalářské studium „Management cestovního ruchu“ zřídila už před několika lety Fakulta informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích vzdělává ve specializaci Cestovní ruch na detašovaném pracovišti v Táboře. V Praze jsou v prvním školním roce dvě soukromé vysoké školy, které se specializují na bakalářské studium hotelnictví, resp. cestovní ruch, hotelnictví a lázeňství.

V každém okrese jihomoravského regionu jsou střední školy a obchodní akademie, které vychovávají potenciální střední management, uplatnitelný také v zařízeních cestovního ruchu. Většina z nich má ve své náplni obecně „podnikání“, některá se specializují na činnosti spojené jednoznačně s cestovním ruchem. Seznam středních škol, v jejichž studijních programech je cestovní ruch (jsou uvedeny školy, které vyučují studijní obory Hotelnictví a turismus, Společné stravování, Podnikání v oborech obchodu a služeb a Podnikání, obchod, služby) je součástí přílohy č. 2.

1.3.5 Domovní fond a rekreační objekty

Na území JMK se projevuje vyšší míra venkovského charakteru osídlení (kromě města Brna). Dokazuje to vysoký podíl rodinných domů, který v šesti okresech kraje (kromě města Brna) výrazně převyšuje průměr v České republice. Celkem 90 % všech trvale obydlených domů v JMK jsou domy rodinné, zatímco v ČR to je cca 85 % .

Vysoký počet rodinných domů může být výhodou, protože vytváří potenciál využitelný v první fázi rozvoje agroturistiky a jiných forem venkovské turistiky pro rozšíření nabídky ubytovacích kapacit bez nepřiměřeně vysokých finančních nákladů ze strany vlastníků nemovitostí.

Domovní fond

Ukazatel	JMK	Blansko	Brno- město	Brno- venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Trvale obydlené domy	204 754	22 551	34 086	37 999	29 915	34 853	20 425	24 925
Z toho rodinné domy	184 506	20 918	24 764	35 948	27 961	32 891	19 116	22 908

Zdroj: ČSÚ, Průběžné výsledky SLDB 2001

Podobnou výhodu nabízí existující chaty a chalupy, které se ze své podstaty rekreačního „druhého“ bydlení nachází v místech s vyšším přírodním a krajinným potenciálem.

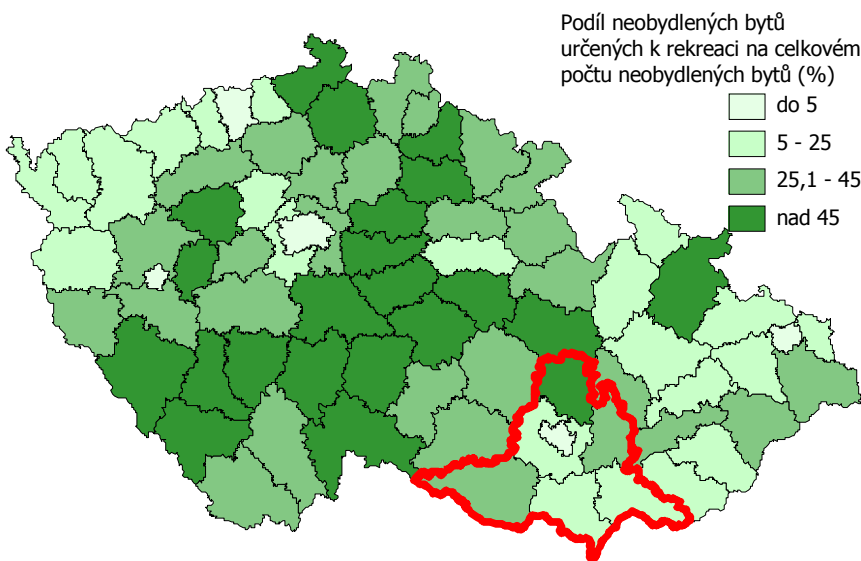
Podle předběžných výsledků SLDB 2001 uvádí ČSÚ objekty individuální rekreace jako trvale neobydlené byty určené k rekreaci, ve sčítacím formuláři byly ovšem uvedeny jako domy pro rekreaci. Kartogram srovnává podíl neobydlených bytů určených k rekreaci na celkovém počtu neobydlených bytů.

Podle výsledků SLDB 1991 byly k dispozici údaje o počtu objektů pro individuální rodinnou rekreaci v rozlišení na chaty a rekreační domky,

chalupy vyčleněné z bytového fondu pro rekreační účely a chalupy nevyčleněné, které byly nadále určeny k trvalému bydlení, ale využívaly se pro rekreaci. Toto třídění souviselo s tehdejší platnou legislativou. Šetření pro SLDB 2001 už toto třídění rekreačních objektů pro individuální rekreaci neobsahovalo, ve výsledcích je pouze jedno celkové číslo udávající počet trvale neobydlených domů v obci z důvodu rekreačního využití.

Podle zkušeností konzultanta je rozdíl mezi hodnotami v roce 2001 a těmi z roku 1991 v naprosté většině obcí v záporných hodnotách. Důvody lze hledat například v tom, že v mnoha chalupách se lidé přihlásili k trvalému pobytu, když byty ve městech přenechali dětem nebo je pronajímají. Také očekávání ohlášeného podstatného zvýšení daně z nemovitosti u rekreačních objektů motivovalo vlastníky k deklaraci trvalého bydlení.

Podle míry koncentrace chat a chalup můžeme posoudit stávající rekreační atraktivitu území pro obyvatele. Tato atraktivita je založena zejména na kvalitě přírodního prostředí, ale je vypovídající i v kombinaci s jinými hledisky, např. vzdálenost a dopravní dostupnost z velkých měst, možnosti sportovního vyžití (koupání, lyže). Hodnota indexu za kraj bez města Brna je 1,50.⁶

Podíl neobydlených bytů určených k rekreaci na celkovém počtu neobydlených bytů (%)

- do 5
- 5 - 25
- 25,1 - 45
- nad 45

Neobydlené byty sloužící k rekreaci

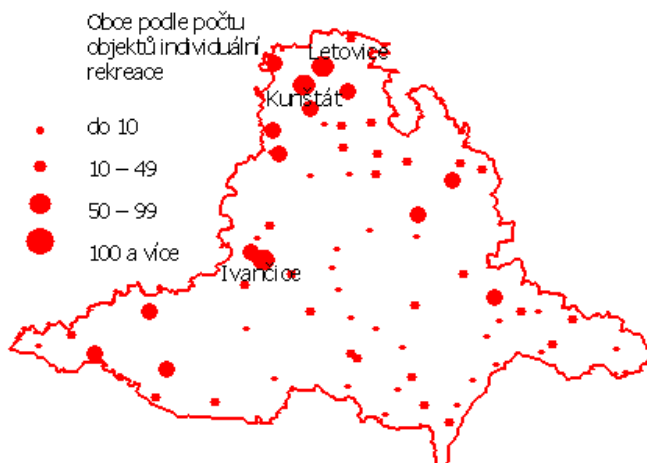
Ukazatel	ČR	JMK	Blansko	Brno- město	Brno- venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Neobydlené byty sloužící k rekreaci	169 043	10 315	2 858	108	1 499	961	821	1 924	2 144
Index atraktivit ⁷	2,14	1,46	3,03	0,47	1,35	0,82	0,76	2,17	1,31

Zdroj: ČSÚ, Průběžné výsledky SLDB 2001 a DhV

⁶ Pro srovnání: na území okresu Semily (Krkonoše, Český ráj) je hodnota tohoto indexu podle stejné metodiky 8,34, v okrese Jičín 6,15.

⁷ Jako pomocný ukazatel hustoty chat a chalup v území byl použit poměr individuálních rekreačních objektů a plochy okresu (počet ch./km²).

Ve vybraných lokalitách byl zjišťován počet rekreačních objektů z dalších zdrojů: internet, dotazník obcím, informace od IC. I když je zřejmé, že takto zjištěné údaje korespondují s výsledky SLDB, je nutné je považovat za orientační, přesto podávají určitou představu o atraktivitě území.

1.3.6 Územně technické limity rozvoje cestovního ruchu

Statut památkově chráněných území může být limitem pro způsob využití či modernizaci konkrétních staveb, které samy o sobě nejsou zapsány v ústředním seznamu kulturních památek, ale jsou chráněny v rámci památkových rezervací a zón. Hodnota těchto nemovitostí, zejména v turisticky atraktivních regionech, je obvykle právě z důvodu vysoké urbaní kvality prostředí vyšší než v území bez památkové ochrany.

Atraktivita památkově chráněných staveb je zpravidla vyšší než jiných staveb, včetně novostaveb. Exkluzivita výjimečného historického prostředí, možnost pobytu v příjemných interiérech hotelů a penzionů, které jsou jakýmsi druhem starožitností, je často kritériem výběru turistů. V takových případech podmínky památkové ochrany nejsou limitem rozvoje, ale jsou v souladu se snahou vlastníka o zhodnocení objektu. Stupeň památkové ochrany je limitem v případech, kde vlastníci nerespektují historické hodnoty objektů a z důvodů nevědomosti, podceňování památkových hodnot, nejčastěji však z důvodu výše rozpočtových nákladů prosazují či přímo realizují asanaci stavebních památek a jejich náhradu funkčně méně problematickými novostavbami.

Zvláště chráněná území vyhlášená podle zákona č.114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny mohou být pro účely cestovního ruchu využívána omezeně s přihlédnutím k ochranným podmínkám a ekologickým limitům územím. V některých územích (např. v 1. a 2. zóně Národního parku Podyjí) je vstup veřejnosti omezen pouze na vyznačené cesty.

V řešeném území se nacházejí významné zdroje podzemní i povrchové vody s příslušnými ochrannými pásmy, včetně části Chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV) Kvartér řeky Moravy. Omezené využití území, v souladu s vyhláškami MŽP, je v okolí vodárenských nádrží Opatovice, Znojmo a Boskovice a vyhlášených vodárenských toků a jejich povodí u řek Svratky, Moravy a Kyjovky. V chráněných územích je třeba brát v úvahu jejich ochranný režim.

Kromě toho, v souladu se zvláštními zákony, je v území vymezeno mnoho dalších ochranných pásem, například ochranná pásma kulturních památek, hygienická pásma okolo objektů průmyslové nebo zemědělské výroby, ochranná pásma liniových staveb. Jsou obvykle vyznačena v územně plánovací dokumentaci a územně plánovacích podkladech.

1.4 Trendy vývoje cestovního ruchu

1.4.1 Globální kontext a mezinárodní souvislosti cestovního ruchu v roce 2000

V porovnání s předchozím obdobím nastalo v roce 2000 mírné oživení cestovního ruchu i v České republice, které se projevilo zejména v příjezdovém cestovním ruchu, což potvrdily jak statistické informace, tak subjektivní hodnocení ze strany organizací a institucí působících v cestovním ruchu. Výše uvedené dokládá následující tabulka:

Příjezdy (v tis. osob)		Celkem	v tom ze		
			sousedních států	států s vízovou povinností	ostatních států bez vízové povinnosti
1999	a ⁸	100 832	78 553	311	21 968
	b ⁹	98,1	98,1	85,9	97,9
2000	a	104 246	81 503	448	22 295
	b	103,4	103,8	144,4	101,5

Zdroj: ČSÚ

Naopak, výjezdy občanů České republiky do zahraničí mají již dlouhodoběji klesající tendenci, což je patrné z následující tabulky:

Výjezdy (v tis. osob)		Celkem	v tom přes hranici s				
			Německem	Rakouskem	Polskem	Slovenskem	přes letiště
1999	a	100 832	78 553	311	21 968	8 866	1 386
	b	98,1	98,1	85,9	97,9	99,0	98,6
2000	a	104 246	81 503	448	22 295	8 756	1 406
	b	103,4	103,8	144,4	101,5	98,8	101,4

Zdroj: ČSÚ

Příklon turistů k domácímu cestovnímu ruchu, který lze považovat za dlouhodobější, se projevuje mimo jiné i v Jihomoravském kraji a je patrný rovněž z bilance počtu ubytovaných zahraničních návštěvníků v jednotlivých okresech Jihomoravského kraje, jak dokládá následující tabulka (počet osob je uveden v tisících):

Počet ubytovaných hostů

Rok	JMK	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
1996	857,2	81,9	362,5	50,8	140,0	78,6	28,0	115,4
z toho zahraničních	299,0	18,5	167,3	25,8	36,1	10,7	11,3	29,3
1997	880,2	88,1	362,2	49,1	140,0	82,1	25,6	133,1
z toho zahraničních	303,1	21,8	169,0	20,3	42,6	11,9	5,8	31,7
1998	866,2	84,3	367,2	42,6	112,6	81,6	37,3	140,6
z toho zahraničních	346,5	27,3	183,5	18,2	38,5	17,7	15,7	45,6
1999	873,3	96,4	343,4	44,5	124,9	80,3	32,8	150,9
z toho zahraničních	354,4	33,1	172,4	17,2	42,1	23,5	10,8	55,5
2000	880,2	83,5	367,9	117,9	91,8	83,9	23,3	111,9
z toho zahraničních	343,8	25,8	185,0	36,1	32,2	23,0	9,1	32,6

Zdroj: Regionální statistický odbor Jihomoravského kraje

Rok 2001 není k datu vzniku této zprávy statisticky uzavřen a data nejsou k dispozici, nicméně expertní odhady hovoří o tom, že dopad teroristických událostí v New Yorku ze září 2001 na světový cestovní ruch bude poměrně významný a jen potvrdí příklon turistů k připraveným „bezpečným“ evropským destinacím, a to i v případě dosud silně zaoceánsky cestujících turistů (zejména z USA, Japonska, Austrálie, Nového Zélandu, Velké Británie a Německa).

1.4.2 Ekonomické výsledky cestovního ruchu v České republice

Základní relace daná růstem příjezdů návštěvníků do České republiky a poklesem výjezdů občanů ČR do zahraničí se promítla do ekonomických výsledků zahraničního cestovního ruchu tím, že proti roku 1999 se znatelně zvýšilo kladné saldo bilance zahraničního CR, i když jeho hodnota je do značné míry ovlivňována kursovými rozdíly a změnami kursů vůči sobě. Při meziročním srovnání je proto třeba vnímat poměrně

⁸ skutečnost v tis. osob

⁹ index (stejně období m.r.=100)

značný pokles hodnoty koruny vůči USD a EUR, při současném poklesu hodnoty EUR vůči USD. Přesto slibné výsledky roku 2000 ukazují následující tabulka:

Rok	Příjmy z CR			Výdaje na CR			Saldo příjmů a výdajů		
	mil. CZK	mil EUR	mil USD	mil. CZK	mil EUR	mil USD	mil. CZK	mil EUR	mil USD
1999	105 000	2 846,9	3 034,7	51 000	1 382,8	1 474,0	54000	1 464,1	1 560,7
2000	110 700	3 108,7	2 868,6	48 500	1 362,0	1 256,8	62 200	1 746,7	1 611,8
rozdíl	+5 700	+261,8	-166,1	-2 500	-20,8	-217,2	+8 200	+282,6	+51,1
index 2000/99	105,4	109,2	94,5	95,1	98,5	85,3	115,2	119,3	103,3

Zdroj: ČNB

1.4.3 Domácí cestovní ruch v České republice

Domácí cestovní ruch se stal významnou součástí trávení volného času a dovolených. Jeho význam v oblasti průmyslu volného času dokládají údaje ČSÚ, dle kterých v roce 2000 využilo nabídky ubytovacích zařízení celkem 7,407 mil. domácích turistů, kteří v daných zařízeních absolvovali celkem 27 145,0 mil. přenocování¹⁰. Pouze tento segment trhu dosahuje v České republice hodnoty cca 10,0 mld. Kč/rok¹¹ (resp. 6,8 mld. Kč/rok¹²), což jsou podnikatelsky nepominutelné hodnoty. Stále více a více se prosazuje individuální aktivní příprava a organizace dovolené či víkendového pobytu. Rostoucí význam v tomto směru má pro destinaci dokonale funkční a s rezervačním systémem propojený informační systém o cestovním ruchu. Nelze si nevšimnout masivního nástupu cykloturistiky, a to prakticky ve všech tuzemských destinacích (městské, venkovské, horské, a další....).

V této souvislosti je třeba zmínit příležitost pro prezentaci turistických možností regionů – každoroční výstavu Regiontour, pořádanou v rámci veletrhu GO na brněnském výstavišti.

Specifickou formou domácího cestovního ruchu, jež má v ČR dlouhou tradici, je tzv. druhé bydlení, tj. pobyty na chatách a chalupách, využívané jak k víkendovým pobytům, tak i k trávení dovolené. Vlastnictví rekreačních nemovitostí je přitom v České republice věcí všech společenských a ekonomických vrstev obyvatelstva¹³, na rozdíl od vyspělých států západní Evropy, kde jde vždy o vlastnictví bohatších vrstev populace.

1.4.4 Specifické formy cestovního ruchu a jejich vývoj

V současné době se stále více ukazuje význam a důležitost nových specifických forem CR. Z těch, které jsou pro Jihomoravský kraj nejvýznamnější, se jedná o všechny formy agroturistiky a kongresové turistiky.

Ubytovacích kapacit zahrnutých do kategorie agroturistika využilo v roce 2000 v České republice 22 027 hostů, z nichž bylo 6 393 cizinců. Průměrná doba pobytu v agroturistice dosáhla vloni v České republice 4,3 dne. Nejvíce hostů zaznamenávají agroturistická zařízení z Německa, Holandska a Polska. Očekává se další zvyšování podílů agroturistiky na celkovém trhu. Šanci mají všechny venkovské regiony a mikroregiony JMK, jejichž nabídka produktů v agroturistice je specifická vzhledem k tradicím a místu a odlišná¹⁴ od nabídky v podobně profilovaných konkurenčních destinacích

Kongresový cestovní ruch, tedy cestovní ruch, jehož hlavní je účast na kongresu, sympoziu, veletrhu, výstavě nebo podobné akci, je považován za jednu z nejdolnějších forem cestovního ruchu. Významným rysem kongresového cestovního ruchu je ekonomický přínos pro hostitelskou kongresovou destinaci. Kongresoví hosté a účastníci jsou považováni za nejvíce utrácějící turisty. Jejich vydání jsou v průměru 2-3x vyšší než vydání průměrného turisty. To činí kongresový cestovní ruch velmi atraktivní pro všechny tradiční turistické destinace a také se zvyšuje na tomto poli konkurence. Největší podíl (většinový) z celkového trhu kongresové turistiky drží nejvyspělejší ekonomiky světa, které pro daný účel disponují skvěle vyvinutou

¹⁰ Viz Veřejná správa č. 39/01

¹¹ Při průměrné ceně ubytování 400 Kč/noc/osoba

¹² Při průměrné ceně ubytování 250 Kč/noc/osoba

¹³ Dle ČSÚ vlastní druhé domovy 13,2 % domácností České republiky

¹⁴ Je zřejmé, že vinařské stezky jsou typickým produktem vinařských regionů. Tyto však najdeme jak na Slovensku, tak v Maďarsku a stejně tak v Rakousku, když vezmeme v úvahu pouze bezprostřední „vinařské“ sousedy JMK. Pro typický produkt v tomto ohledu stačí pojmenování „vinařská stezka, pro produkt s ambicí být úspěšným, již však ne. Typický a úspěšný produkt musí být definován o poznání lépe, než pouze „vinařská stezka“. Lze konstatovat, že k tomuto poznání dosud vinařské regiony v Jihomoravském kraji „nedospěly“

úrovní terciéru, turistickou atraktivitou, dostatečnou infrastrukturou a jsou přitom dobře a bezpečně dostupné. Prvních deset destinací drží 53 % trhu, prvních dvacet destinací, kam lze zařadit i Prahu (19.), potom drží přes 70 % celého trhu kongresové turistiky. Viz taky následující tabulka, která shrnuje sledování Union of International Associations – Congress Department (UIA) a obsahuje odhad podílů jednotlivých destinací na celkovém trhu kongresové turistiky (údaje v %):

Pořadí	Podíl v r. 1996	Podíl v r.1997	Podíl v r. 1998	Podíl v r. 1999
1. Paříž	3,15	2,71	2,60	2,63
2. Brusel	2,00	1,97	1,95	1,99
3. Vídeň	2,09	1,93	1,93	1,76
4. Londýn	2,01	2,23	2,11	1,71
5. Singapur	1,53	1,50	1,38	1,49
6. Berlín				1,45
7. Amsterdam	1,66	1,59	1,44	1,33
8. Kodaň	1,64	1,15	1,10	1,20
9. Sydney				1,13
10. Washington	1,30	1,09	1,07	1,10
19. Praha	0,84	0,76	0,66	0,79

Zdroj: UIA

Zatímco u Prahy jako destinace se jedná o návrat do první dvacítky nejúspěšnějších destinací, celá Česká republika se o několik míst propadla a pohybuje se kolem 30. místa. Z toho plyne, že městské destinace, které k rozvoji tohoto druhu turistiky mají předpoklady a ambice (u nás např. Brno a Karlovy Vary) se v hodnocení naopak zhoršily¹⁵.

2. Analýza poptávky

2.1 Druhy a formy cestovního ruchu v Jihomoravském kraji

2.1.1 Rozlišení druhů a forem cestovního ruchu

Podle způsobu organizace lze rozlišit turistiku hromadnou (*masovou*) a individuální. Za hromadnou turistiku je považována organizovaná turistika různé délky, jednodenní či vícedenní, zajišťovaná různými druhy dopravy. Tato forma je závislá na zajímavé nabídce poskytovatelů zprostředkovatelských služeb a množstvím zajímavých produktů, tzv. balíčků služeb. Je rozšířená v zemích s vyspělejším cestovním ruchem. Pro tuzemsko je typičtější individuální cestování a přímá rezervace služeb u jejich poskytovatelů.

Rozdělení druhů turistiky podle klimatických poměrů – letní nebo zimní turistika. Koupání a dlouhodobější pobytová rekreace v prázdninových měsících jsou jednou z nejvyhledávanějších forem turistického ruchu a z hlediska ekonomického pro poskytovatele nejzajímavější. Její nevýhodou je v našich zeměpisných poměrech krátká sezónnost. Tento druh turistiky velmi záleží na kvalitě vody, ať v přírodních nebo umělých koupalištích, na čistotě prostředí a na kvalitě a šíři základních i doprovodných služeb. Zimní cestovní ruch je závislý na množství svahů a dobrého sněhu, vyznačených a udržovaných běžeckých tras a nabídce přírodních či umělých ploch k bruslení a samozřejmě na dostatečně chladném počasí.

Druhy turistiky podle délky pobytu – jednodenní nebo vícedenní pobytová turistika. Jednodenní výlety či zájezdy jsou formou turistiky s menším ekonomickým efektem pro podnikatele a kromě poznávací turistiky jsou často spojovány s návštěvami příbuzných či známých, často jde o rodinné výlety v okolí bydliště. Do této formy turistiky lze zařadit i jednodenní turistiku spojenou s nakupováním, tzv. nákupní turistiku i tzv. průjezdní turistiku při pouhém přejezdu přes území, která se však vhodnou nabídkou služeb může změnit na turistiku vícedenní. Dlouhodobější turistické pobyty, kdy turista utratí v území své peníze za rozmanité služby, jsou z hlediska poskytovatelů služeb nejzajímavější. Jsou podmíněny popularizací atraktivních cílů a nabídkou kvalitních služeb v různém cenovém rozpětí.

Podle zaměření hovoříme např. o těchto formách turistiky: kulturní turistika, venkovská turistika (lze zahrnout i agroturistiku) a další tzv. speciální (specifická) turistika – cykloturistika, pěší turistika, hippoturistika, horská turistika, kongresová turistika, lázeňská turistika, rybářská a myslivecká turistika, návštěva sportovních akcí, vinařská turistika, vodní atd.

¹⁵ Mag Consulting, J. Beránek – Cestovní ruch v České republice 2000, Veřejná správa č. 39/01

Kulturně poznávací turistika je zaměřena na návštěvy a poznání kulturních a historických hodnot a přírodních atraktivit území. Je snadno kombinovatelná s jinými speciálními formami turistiky, jako je cykloturistika, pěší turistika a může být jak jednodenní, tak vícedenní, individuální i hromadná. I vzhledem ke stárnutí populace a nárůstu civilizačních chorob volí mnoho lidí rekreaci spojenou s léčebnými procedurami v některém z lázeňských zařízení. Po letech lázní na předpis (tzv. křížkových = zdarma) začíná být i pro české občany přijatelná forma samofinancování těchto pobytů a poptávka po nich roste. Venkovská turistika nabízí především vícedenní pobyty rodinám s dětmi ve venkovském prostředí, s důrazem na přirozený způsob života spjatý s přírodou a tradicemi v čistém životním prostředí. Vzdávajícímu zájmu se podle různých průzkumů těší rybolov a aktivity spjaté s chovem ryb, své místo ve formách trávení volného času má myslivost a jízda na koni, ať rekreační nebo terapeutická.

Mezi nejprogresivnější směry cestovního ruchu patří právě kongresová turistika a území Jihomoravského kraje má velký potenciál pro agroturistiku, která je ideálním typem rodinné dovolené.

2.1.2 Turistické marketingové regiony

Cestovní ruch je jako každá jiná socioekonomická aktivita z jedné strany determinován vlastnostmi území, v němž se odehrává, na druhé straně způsobuje aktivně dopady do území a do krajiny. Je v zájmu všech, státu, komunálních správ i obyvatel v území, aby cestovní ruch v krajině přinášel především pozitivní dopady a jeho negativa bylo co nejmenší. Z hlediska nabídky jde o rozvíjení konkrétních aktivit turistiky tam, kde jsou pro to optimální podmínky spolu se snahou nepřetěžovat atraktivní území z hlediska sociálního, ale zejména krajinného. Jde o nalezení účelných lokalizací a distribuce forem a aktivit cestovního ruchu v prostoru státu a kraje. Zásadním principem, který vyžaduje co nejdůkladnější analýzu turistického potenciálu, je vyloučení přečeňování nebo naopak nedočeňování některých oblastí. Diferenciací a usměrňováním cestovního ruchu se v rovině územního uspořádání věnuje územní plánování, v rovině podkladové jsou to oborové a koncepční práce.

Novodobé marketingové, organizační a koordinační hledisko v územně diferencovaném stimulování cestovního ruchu představují tzv. turistické marketingové regiony. Turistický ruch je jako každý jiný ekonomický obor objektem tvrdé konkurence, a to domácí i zahraniční. Konkurenční prostředí klade vysoké nároky na kvalitní, atraktivní a komplexní nabídku regionu směrem k zahraničním i domácím turistům. V rámci České republiky je prezentací pověřena příspěvková organizace MMR ČR Česká centrála cestovního ruchu, která má ve statutu povinnost podporovat ucelené regionální produkty cestovního ruchu. Od roku 1998 usilovala ČCCR o vytvoření marketingových turistických regionů jako souvislých území, pro něž je typický určitý dominantní produkt a který je propojen podobnými typickými rysy, který jej současně odlišuje od ostatních regionů. Po diskusích se zástupci předběžně vymezených 16 regionů bylo v roce 1999 stanoveno 14 turistických marketingových regionů ČR (viz kap. 1.1.2), které z větší části respektují administrativní hranice okresů, ale nejsou totožné s dnešními kraji. Představou ČCCR bylo najít v daných regionech partnery (agentury, sdružení, podnikatele) pro zajištění vzájemné spolupráce při rozvoji cestovního ruchu.

Strategie cestovního ruchu jako oborový rozvojový dokument Jihomoravského kraje je koncipována pro základní turistický region kraje, který zahrnuje celé jeho území, přestože není zcela v hranicích turistického marketingového regionu podle výše uvedeného členění ČCCR. Zcela v duchu evropské politiky zezdola nahoru vznikají v rámci kraje útvary, mikroregiony, nesoucí často atributy turistického marketingového regionu. Cílem této práce je najít i vhodnou organizační strukturu a bázi spolupráce turistického marketingového regionu Jihomoravský kraj a těchto mikroregionů.

2.1.3 Jihomoravský kraj jako turistický region

Jihomoravský kraj netvoří vzhledem ke svým různorodým kulturním, historickým, přírodním i ekonomickým podmínkám jednotný a z každého pohledu stejnorodý turistický region. Turistům může nabídnout mnohé atraktivity jak mezinárodního významu, tak místa zajímavá z pohledu nadregionálního a místního, ale jsou zde i území z hlediska cestovního ruchu dosud velmi málo využitá. Rovněž nabídka základních i doplňkových služeb není na území kraje zcela vyvážená. Jihomoravský kraj lze rozdělit v současnosti na sedm turisticky různých destinací podle území stávajících okresů (mapy - www.jizni-morava.cz).

Okres Blansko

Je charakterizován především atraktivním územím CHKO Moravského krasu se svými unikátními jeskynními systémy. Je místem vyhledávaným turisty zejména v rámci jednodenních individuálních výletů, ale je i cílem četných organizovaných zájezdů – na jaře děti a mládež při školních výletech, na podzim zejména seniorů a celoročně sportovců – speleologů i horolezců. Blansko s množstvím kulturních památek, četnými zámky i duchovními památkami lze charakterizovat jako území s poptávkou po kulturní turistice a s návštěvností přírodních pozoruhodností. Vzhledem k chladnějším klimatickým podmínkám a kopcovitému terénu lze také sledovat poptávku po zimní turistice a lyžování.

Okres Brno-město

Výjimečné postavení zaujímá krajské Brno se svým historickým centrem a četnými kulturními památkami a cennou moderní architekturou 20. století i mnoha kulturními institucemi. Z hlediska poptávky je Brno nejnavštěvovanější v době letních dovolených hromadnými zájezdy po dobu více dní. Pobyty jsou spojovány s poznáním kulturních památek, ale také s konáním motocyklových soutěží – tradiční Velké ceny Brna koncem měsíce srpna. Návštěvnost v ostatních obdobích roku je spíše individuální, v nezanedbatelné míře souvisí s veletrhy BVV, na podzim zejména s Mezinárodním strojírenským veletrhem. V zimě je poptávka cestovního ruchu spjata zejména s kongresovou turistikou nebo návštěvami divadel a společenských akcí. Brno má jako typická zóna městského a kulturně poznávacího cestovního ruchu nejrozvinutější nabídku základních, doplňkových i turistických informačních služeb. Velké obchodní zóny v okrajových částech města (Olympia atp.) se stávají centrem zvláštního, dříve u nás neznámého světového jevu trávení volného času celých rodin, někdy také považovaného za druh turistiky – v nákupně gastronomicko-kulturních a sportovních komplexech.

Okres Brno-venkov

Historie, rok 1805 a území napoleonské bitvy na jihovýchodě okresu, jsou největší turistickou atraktivitou individuální i masové turistiky okresu Brno-venkov, a to nejenom v období letních dovolených, ale vzhledem k datu rozhodující bitvy i za sychravých prosincových dnů. Prstenec území okresu Brno-venkov okolo města je typický zejména turistikou, kterou lze nazvat jako zvláštní druh venkovské turistiky, tzv. příměstskou. Kromě pobytu na chatách a v zahrádkářských koloniích jde zejména o druhé bydlení obyvatel Brna na venkově, nejčastěji o volných dnech během celého roku a v letních měsících. Okolí Brna ale nabízí i možnosti cykloturistiky a v zimních měsících mohou příznivci bílé stopy využít zamrzlé vodní plochy nebo lesnatého okolí města. Obce a města okresu nabízejí typickou městskou a poznávací turistiku.

Okres Břeclav

Lednicko-valtický areál se svou člověkem přetvořenou krajinou a s kulturními památkami, starobylý Mikulov, CHKO Pálava s vápencovými skalami, biosférickou rezervací evidovanou v seznamu UNESCO a unikátní flórou a faunou i s historickou Venuší z Dolních Věstonic jsou zónami kulturně poznávacího cestovního ruchu okresu Břeclav. Podobně jako vícedenní pobytový cestovní ruch v okolí vodní plochy Novomlýnských nádrží je zde

turistika soustředěna především do teplých jarních a letních období roku. Rovinatý reliéf krajiny je vyhledáván cykloturisty a pěšími turisty, pěstování vinné révy je základem vinařské turistiky, četné vodní plochy rybníků Pohořelicka a vody řek jsou využívány k rybářskému sportu. Poloha okresu na transevropské trase Balt-Jadran je příčinou značného množství tranzitujících turistů, jen nepočtené se v okrese zdržují. V příhraničních obcích s Rakouskem je rozšířená nákupní turistika spojená s turistikou gastronomickou.

Okres Hodonín

Převážně rovinaté Hodonínsko s teplým klimatem a zemědělským charakterem včetně pěstování vinné révy je důvodem návštěvy turistů v tomto území zejména v letních měsících, často individuálně, na kolech. Unikátní Baťův kanál, krajina Pomoraví, slovácký folklór a národopisné slavnosti ve Strážnici lákají množství turistů nejen tuzemských. Jako jediné město v kraji je Hodonín lázeňským městem. Krásná příroda CHKO Bílých Karpat s biosférickou rezervací evidovanou v seznamu UNESCO přivádí pěší turisty a má své příznivce venkovské turistiky.

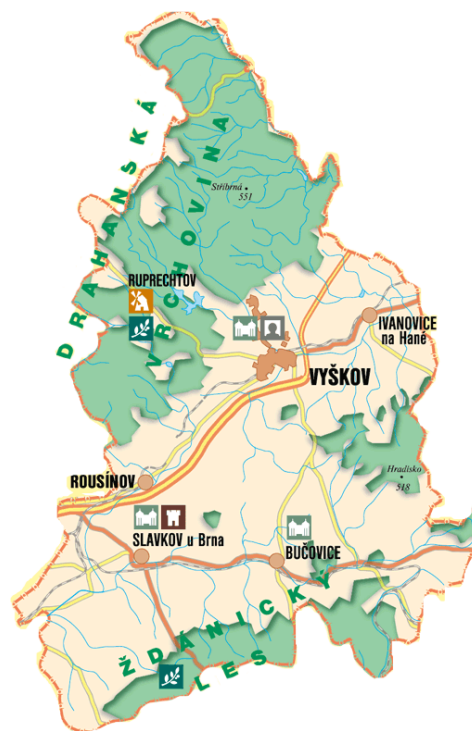

Okres Vyškov

Podobně jako pro část okresu Brno-venkov je i pro Vyškovsko typický kulturně poznávací turistický ruch spjatý se slavkovským bojištěm a s městem Slavkov a zámky v regionu. Krajina kolem Slavkova, Vyškova a Bučovic je vyhledávána rovněž cykloturisty, golfovi příznivci znají hřiště ve Slavkově. Lesnatá krajina Ždánického lesa a Dražanská vrchovina jsou cílem zejména individuálních pěších turistů a rodiny láká hippoturistika v Olšanech nebo Hamiltonech.

Okres Znojmo

Příhraniční okres Znojmo jako turistická destinace vyniká Národním parkem Podyjí a množstvím národních kulturních památek. Jako pro jižní oblast je pro něj typická letní poznávací kulturní turistika, vzhledem k nabídkám kolem Vranovské přehrady zejména pobytová, individuální i hromadná. Národní park je lokalitou vyhledávanou příznivci pěší turistiky a cykloturistiky, pěstování vodních sportů na Dyji není možné, rovněž možnosti rybaření jsou velmi omezené. I zde je vinařská turistika spjata s pěstováním vinné révy a výrobou vína. Zvláštním druhem turistiky je nakupování v bezcelním pásnu v prodejních typu Duty free shop (z mnoha hledisek problematických), jejichž velká koncentrace je pro Znojensko zatím příznačná. Skutečností tohoto příhraničního okresu je i rozšířená turistika zejména cizinců za erotickými službami.

2.1.4 Mikroregiony jako turistické regiony a spolupráce regionů v cestovním ruchu

V době zpracování této analýzy je na území kraje zaznamenáno 32 mikroregionů, jejich existence je založena na různé právní podobě (mikroregion podle zákona o obcích jako dobrovolný svazek obcí, volné zájmové sdružení obcí nebo sdružení obcí a nějakého dalšího či dalších subjektů). Tato organizovanost obcí do některé z forem sdružení je v Jihomoravském kraji poměrně velká a dosahuje asi 60 % počtu obcí (podle údajů k 30. 11. 2001 jde o 408 obcí). I velikostně se sdružení liší, jde od uskupení dvou obcí až po sdružení 42 obcí, některé obce jsou za účelem dosažení některého specifického cíle i členem více sdružení. Řada z těchto mikroregionů má zpracovaný a schválený strategický rozvojový dokument a nemálo z cílů tvoří i realistické či více smělé cíle v rozvoji cestovního ruchu. Za posledních několik let jich bylo nemálo realizováno a sdružení tak prokazují oprávnění být považována za přirozené turistické marketingové regiony.

Okres Blansko	Okres Brno-venkov	Okres Břeclav	Okres Hodonín	Okres Vyškov	Okres Znojmo
Spolek pro rozvoj venkova Moravský kras	SO Rokytnice	Mikroregion Hustopečsko	Sdružení obcí Severovýchod	Sdružení Ždánického lesa a Politaví	Sdružení obcí Podyjí
Lysicko-Kunštátsko	Spolek pro obnovu venkova Cezava	Dobrovolný svazek obcí Podluží	Sdružení obcí Hornácko	Drahanská vrchovina	Sdružení pro rozvoj obcí Vranovska
Letovicko	SO Deblín	Sdružení obcí Region LVA	Mikroregion Jižní Morava-oblast Hodonínsko	Mikroregionální sdružení obcí Větrník	Zájmové sdružení obcí Hrušovanska
Lomnicko	Mikroregion Koválov	Dobrovolný svazek obcí Mikulovsko		Mikroregion Hájek	Sdružení obcí Niva
Bořitov-Černá Hora	Mikroregion Jih	Sdružení obcí Čistá Jihlava		Sdružení obcí Melicko	Sdružení obcí Daníž
Sdružení Olešnicko	Mikroregion Čebínka	Mikroregion Kloboucko			Sdružení obcí Jevišovka
SO Zvelebení Moravského krasu	Zájmové sdruž. PO mikroregion Kahan				
	Mikroregion Porta				
	Mohyla míru-Austerlitz o.p.s				

Mezi mikroregiony, které mají jako svůj strategický cíl nebo jako jednu z důležitých priorit podporu rozvoje cestovního ruchu, patří zejména Spolek pro obnovu venkova Moravský kras, o.p.s Mohyla míru – Austerlitz, Sdružení obcí LVA a Dobrovolný svazek obcí Mikulovsko, Spolek pro rozvoj venkova, Sdružení obcí Severovýchod nebo Sdružení vinařských obcí Daníž.

V kraji však existují i jiné formy spolupráce obcí, mikroregionů a subjektů, které realizují dlouhodobé projekty na území větším než jeden mikroregion, okres či dokonce kraj. Jsou to například Moravské vinařské stezky realizované s pomocí grantového a asistenčního programu Nadace partnerství Grenways – Zelené stezky nebo Moravsko-slezské dálkové cyklotrasy, jejichž jedna větev prochází především kolem řeky Moravy již od města Jeseník až k Mikulovu, a druhá v trase jantarové stezky až k Novému Přerovu.

Příkladem přirozeného turistického mezikrajského regionu je Slovácko, procházející jihovýchodní Moravou a zasahující na území okresů Břeclav, Hodonín, Uherské Hradiště a Zlín. Je založen na dobrovolné spolupráci samospráv a subjektů cestovního ruchu v území, které je charakteristické několika společnými atributy, zachovalým folklórem, pohostinností a vinařstvím. Do značné míry ojedinělý v celostátním měřítku je i projekt Bačova kanálu, který spojuje JMK se Zlínským krajem a vykazuje znaky úspěšného, cíleného turistického produktu.

2.2 Analýza návštěvnosti

2.2.1 Východiska a zdroje pro analýzu návštěvnosti (zpracoval MU Brno, RNDr. Vystoupil)

Předpokladem tvorby regionálního turistického produktu, resp. souboru programů pro trávení volného času, je dobrá znalost struktury návštěvníků území, jejich preferencí ve výběru cílů a forem trávení volného času, jejich očekávání a požadavků.

Jako podklad pro návrh opatření vedoucích k tvorbě regionálního turistického produktu bylo realizováno terénní šetření s cílem poznat současnou strukturu návštěvníků území. Šetření bylo prováděno prostřednictvím dotazníku (ankety), který vyplňovali jednak tazatelé na základě odpovědí náhodně oslovených respondentů, jednak pracovníci vybraných TIC s jejich návštěvníky¹⁶. Šetření bylo prováděno v těch lokalitách, v nichž bylo možné očekávat větší frekvenci výskytu návštěvníků (veřejně přístupné zámky, jeskyně, centra měst, východiska cest aj.). Lokality byly vybrány tak, aby reprezentovaly území

¹⁶ Průzkumu se zúčastnila TIC v Boskovících, Blansku, Břeclavi, Lednici, Valticích, Pasohlávkách, Slavkově

Jihomoravského kraje podle jejich turistického významu. V každém z okresů – mimo Brna-města – byly vybrány nejméně čtyři lokality.

Průzkum byl prováděn v 37 lokalitách (některé "lokality" však byly tvořeny více místy, např. v lokalitě "slavkovské bojiště" probíhal průzkum v blízkosti Mohyly míru, na Santonu a Žuráni, v Moravském krasu v lokalitách Macocha, Punkevní jeskyně, Sloup apod.).

Konkrétní seznam lokalit a jejich váha ve výběrové populaci (počet respondentů) je uveden v tab. 1. Šetření probíhalo v období od 24. srpna do 3. října 2001. Při realizaci dotazníkového šetření (kromě uvedených TIC) spolupracovali studenti Přírodovědecké a Ekonomicko-správní fakulty MU v Brně. Celkem bylo získáno 1 076 validních odpovědí (dotazníků). Tento soubor respondentů představuje výběrovou populaci, jejíž struktura a názorová diferenciacie je předmětem následující analýzy.

Seznam lokalit, v nichž probíhalo terénní šetření

Lokalita	Počet resp.	Podíl (v %)	Lokalita	Počet resp.	Podíl (v %)
Blansko	6	0,56	Mikulov (zámek)	26	2,42
Boskovice	50	4,65	*Pavlovské vrchy	8	0,74
Boskovice – west. městečko	10	0,93	Pasohlávky (přehrada)	31	2,88
Jedovnice	20	1,86	Valtice (zámek)	53	4,93
Lysice (zámek)	21	1,95	okres Břeclav celkem	194	18,03
Macocha	56	5,20	Hodonín (centrum)	13	1,21
Punkevní jeskyně	40	3,72	Kyjov (centrum)	2	0,19
Rájec-Jestřebí (zámek)	18	1,67	Milotice (zámek)	16	1,49
Sloup (jeskyně)	28	2,60	Strážnice (centrum)	20	1,86
Suchý	10	0,93	okres Hodonín celkem	51	4,75
Kunštát	14	1,30	Bučovice (zámek)	3	0,28
okres Blansko celkem	273	25,37	Olšany (farma)	12	1,12
*Brno	247	22,96	Slavkov (zámek)	33	3,07
*Brněnská přehrada	22	2,04	Vyškov (centrum)	6	0,56
Brno-město celkem	269	25,00	okres Vyškov celkem	54	5,03
Ivančice	11	1,02	Bítov (hrad)	20	1,86
Předklášteří (Porta Coeli)	16	1,49	*NP Podyjí	29	2,70
Rajhrad (klášter)	4	0,37	*Vranovská přehrada	16	1,49
*Slavkovské bojiště	41	3,81	Vranov n. D. (zámek)	29	2,70
okres Brno-venkov celkem	72	6,69	Znojmo (centrum)	69	6,41
Břeclav	1	0,09	okres Znojmo celkem	163	15,15
Čejkovice	8	0,74			
Lednice (zámek)	67	6,23	Jihomoravský kraj celkem	1076	100,00

* více míst v rámci uvedené lokality

2.2.2 Výstupy a interpretace dotazníkových šetření (zpracoval MU Brno, RNDr. Vystoupil)

Výsledky anketního šetření návštěvnosti Jihomoravského kraje přinesly některé poznatky v oblasti marketingového výzkumu turistické poptávky, které lze v závěrečném hodnocení formulovat jako doporučení pro tvorbu Strategie rozvoje cestovního ruchu v Jihomoravském kraji:

- Dominantní postavení v kraji má celkově domácí návštěvnost. Její podíl podle počtu ubytovaných hostů se pohybuje kolem 60 %, ze zahraničních návštěvníků připadá největší podíl na hosty z Německa (cca 30 %), dále z Polska (13 %), Nizozemí, Itálie, Rakouska (5 %) a Slovenska. Při průzkumu na konci léta 2001 se jejich podíl pohyboval kolem 16 %, což signalizuje jednak pokles zahraniční návštěvnosti v tomto období na jedné straně, na straně druhé vyšší podíl domácí zejména jednodenní návštěvnosti regionu. V letní sezóně je podíl zahraniční návštěvnosti vyšší než v zimní sezóně (nedostatek konkurenceschopné nabídky regionu v zimním období). Pro přípravu nosných turistických programů a produktů v regionu by orientace měla směřovat vyváženě na oba segmenty trhu, se snahou zvýšení atraktivnosti nabídky zejména pro rakouské návštěvníky (hraniční přechody mezi Rakouskem a Jihomoravským krajem přejede ročně přitom téměř 5 mil. návštěvníků z Rakouska).
- V organizaci pobytu dominuje jednoznačně individuální cesta (více než 80 %), na organizované poznávací a pobytové autobusové zájezdy připadá jen 16 %. To je pochopitelné vzhledem k období průzkumu (v mimosezónních obdobích květen-červen, říjen-listopad je podíl organizovaných zájezdů obvykle vyšší –

školy, senioři). Tyto údaje však signalizují naši slabou stránku v nabídce programů pro domácí a zahraniční touroperátory, a tím i nízkou organizovanost turistické návštěvnosti regionu. To signalizuje i nízký podíl využití služeb zprostředkovatelů. Tento nevyužitý potenciál je potřebné aktivovat přípravou atraktivních „balíčků“ programů pro různé typy návštěvníků na jedné straně, na straně druhé hledat příležitosti pro efektivní působnost inomingových CK v rámci Strategie. Ve srovnání s vyspělými turistickými zeměmi má region naprosto nedostatečnou turistickou organizační strukturu (vytváření turistických regionů a turistických sdružení, organizací v nich – ty by měly převzít roli organizátorů obdobných aktivit v regionu). Možnosti jsou také v intenzivnější příhraniční spolupráci v oblasti rozvoje společných turistických organizačních struktur (viz Společný programový dokument pro česko-rakouské příhraničí).

- V demografické struktuře převládala mladší generace. To bylo jedním z cílů průzkumu – orientovat se významně na tuto skupinu návštěvníků, zároveň se tím potvrzuje fakt o stále rostoucím trendu cestovní aktivity mladé evropské generace. To otvírá i šance pro region jižní Moravy a měla by zde být cíleně připravována nabídka programů (např. volný čas mladých, rodinná dovolená).
- Ze struktury odpovědí na otázku, jak hosté získávají informace o regionu, lze zřetelně dedukovat nedostatečnou efektivitu propagace a malou dostupnost informací o regionu. Zejména se ukazuje zatím nízké využití internetových služeb (využívá jen 6 % návštěvníků) a služeb CK (jen 3 %). Jedním z důvodů této situace je prostý fakt, že zatím takovou ucelenou nabídku kraj nemá. Jedním z významných doporučení pro Strategii je vybudování Regionálního turistického informačního a rezervačního systému ve spolupráci s Krajským úřadem JM kraje, při zapojení místních a regionálních TIC (jejich účinnost v turistické nabídce se zde ukázala také zatím nedostatečná). S tím souvisí i otázka organizace nabídky programů trávení volného času. Dosud by si 60 % návštěvníků připravilo program samo, jen 17 % dává přednost výběru z katalogů nabídky. Zde je velký potenciál pro všechny aktéry v cestovním ruchu regionu – příprava aktuálních a seriózních katalogů turistické nabídky s garancí kvalitních služeb je klíčovou otázkou budoucí konkurenceschopnosti nabídky regionu.
- Pro správnou tvorbu turistických programů a produktů je důležitá znalost o struktuře aktivit, kterým se návštěvníci v regionu věnují. V regionu je dominantní zaměření na kulturní a historické památky, pěší turistiku a cykloturistiku a na přírodní aktivity. To ukazuje jižní Moravu jako polyfunkční, poměrně atraktivní region. Na straně druhé je také nutné znát naše slabá místa v turistické nabídce. Těmi jsou především malá vybavenost koupališť, celkový nedostatek center volného času (sportovně-rekreační zařízení), zařízení pro zábavu dětí, apod. Sem by měla směřovat opatření pro podporu investičních akcí (v rámci Programu podpory rozvoje cestovního ruchu, připravovaných opatření v SOP Cestovní ruch a v budoucích aktivitách ROP), ovšem s důležitým kritériem efektivnosti výstavby těchto zařízení v jednotlivých turistických regionech – ne vzájemná konkurence, ale spolupráce.
- Významnou prioritu představuje také otázka, do kterých odvětví cestovního ruchu by návštěvníci doporučili v regionu investovat. Nejvyšší prioritu dostala opatření investovat do zpřístupnění dalších kulturních a historických památek a do zpřístupnění dalších přírodních památek. Třetí a stále významnější rozvojovou prioritou jsou opatření na rozšíření kulturních a společenských akcí (festivaly, folklór, zábava, apod.). Konečně čtvrtou prioritou je také internetová podpora regionální turistické nabídky.
- Žádné jednorázové šetření návštěvnosti není možné absolutizovat. Jedním z nejdůležitějších doporučení při tvorbě Strategie je organizace pravidelného marketingového průzkumu turistické poptávky v regionu (toto konečně akcentuje i Strategie rozvoje Brněnského kraje i opatření ROP Jihovýchod). V současné době je tento úkol realizovatelný přes síť stávajících lokálních a regionálních TIC a měl by být i prioritou Krajského úřadu při podpoře rozvoje cestovního ruchu regionu.

2.3 Ekonomický potenciál cestovního ruchu v Jihomoravském kraji

2.3.1 Obecná makroekonomická východiska

Cestovní ruch je ve světě považován za odvětví budoucnosti s ohledem na multiplikační efekt doprovázející jeho rozvoj. Často bývá označován za nejvýznamnější průmyslové odvětví, ve kterém vzniká nejvíce pracovních příležitostí a bývá srovnáván s takovými odvětvími v rámci světového podnikání a obchodu jako je obchod s ropou a jejími deriváty nebo výroba a prodej automobilů.

Cestovní ruch v České republice se prakticky bez vnějších zásahů ze strany státu intenzivně rozvíjel, až se svými výkony zařadil mezi významná odvětví české ekonomiky. Společně s maloobchodem patří ve velkých

městech v České republice k odvětvím s nejvyšší dynamikou výkonů. Cestovní ruch a navazující odvětví, která uspokojují potřeby vyvolané cestovním ruchem, se v současnosti podílejí na tvorbě HDP 9 – 11 % a na celkové zaměstnanosti 9 – 10 %. Odhaduje se, že devizové příjmy z cestovního ruchu představují v národním měřítku cca 14 – 16 % exportu a více než 70 % salda bilance služeb¹⁷.

Hlavními motory úspěšného rozvoje cestovního ruchu v České republice po roce 1989 nebyla atraktivita a kvalita turistické destinace a prvotřídní služby, ale spíše atraktivita místa „za železnou oponou“ kombinovaná s přitažlivostí historického centra Prahy a jeho genia loci. Pravdivost tohoto tvrzení byla prokázána v období 1996-98, kdy se výše uvedené extenzivní faktory růstu vyčerpaly a Česká republika se stala naprosto standardní a srovnatelnou turistickou destinací v evropském i světovém měřítku, což se prakticky okamžitě projevilo v poklesu návštěvnosti mnoha destinací ve státě.

Obecně lze za nejvýznamnější makroekonomickou disparitu v odvětví cestovního ruchu považovat postavení hlavního města Prahy, resp. postavení ostatních turistických destinací České republiky vůči Praze. Praha se od roku 1990 vyprofilovala jako turistická destinace světového významu. Jedná se zejména o výrazné, takřka propastné rozdíly v návštěvnosti a tím taky o bilanci příjmů a výdajů z cestovního ruchu. Samozřejmě, postavení Prahy vzniklo přirozenou cestou a opodstatňuje ho trvalý vysoká poptávka. Do jisté míry problémová je však skutečnost, že politika státu v tomto odvětví nezhodnotila plně situaci zaostávajících regionů, které mají předpoklady a podmínky pro rozvoj cestovního ruchu.

Zcela specifické postavení v rámci cestovního ruchu má město Brno, druhé největší město v České republice, centrum brněnské aglomerace a regionální metropole Jihomoravského kraje. Bez výrazných přírodních a kulturních atraktivit evropského, nebo dokonce světového významu má však pozoruhodnou tradici jako místo výstavnictví a obchodu s komoditami prakticky ve všech odvětvích. Zřetelně se tímto odlišuje od měst s obdobným charakterem regionální metropole u nás a do jisté míry i v rámci středoevropského prostoru. K tomu je nutno přičíst zcela specifickou polohu Brna jako brány do zemědělské a zejména vinařské oblasti jižní Moravy. Tyto faktory lze považovat za východiska, na kterých lze úspěšně budovat novou regionální destinaci cestovního ruchu.

2.3.2 Struktura trhu cestovního ruchu v Jihomoravském kraji

Cestovní ruch je odvětví s multiplikačním efektem, jeho přímý vliv je sledován v zemích OECD pomocí metodiky satelitního účtu, která zatím nebyla u nás zavedena. Přesto lze pro odhad velikosti jednotlivých podílů a vlivu na jiná odvětví použít následující tabulku, zobrazující strukturu příjmů z turistiky ve vyspělých státech Evropy:

Složka odvětví CR	Podíl v %
ubytování	32
stravování	25
nákupy v maloobchodě	24
doprava a dopravní služby	9
rekreace a zábava	6
ostatní	4
celkem	100

Zdroj: MMR ČR a HOTREC, 1999

Je velmi pravděpodobné, že struktura trhu cestovního ruchu v Jihomoravském kraji je obdobná a pro účely této zprávy lze předpokládat, že až na dílčí úpravy (viz. tabulka tržních podílů v kap. 2.4.4) mohou jednotlivá odvětví dosahovat přibližně stejných podílů na celkovém trhu.

2.3.3 Analýza vydání turistů v Jihomoravském kraji

Dle dostupných informací se touto problematikou zabývaly v minulosti v regionu tři práce^{18,19}, přičemž nejnovější informace nabízí dotazníkové šetření Výzkumného centra regionálního rozvoje MU v Brně. Jeho výsledky shrnují následující tabulky:

¹⁷ Zdroj: Obec a finance č. 1/99, odhady MMR ČR – Odbor cestovního ruchu

¹⁸ Analýza profilu současného návštěvníka v JMK, MU Brno-Výzkumné centrum regionálního rozvoje pro Jihomoravský kraj, 10/2001

¹⁹ Průzkum a rozbor prostorové struktury maloobchodu v Brně, DHV CR pro ÚHA MMB, 06/1998 a Zpráva o ekonomických aspektech CR v Brně, DHV CR pro OHR MMB, 03/1999

a) Denní výdaje respondentů na ubytování (pouze turisté – ubytovaní respondenti):

Výše denních výdajů za ubytování	Domácí návštěvníci		Zahraníční návštěvníci		Celkem	
	Počet respondentů	Podíl (%)	Počet respondentů	Podíl (%)	Počet respondentů	Podíl (%)
do 100 Kč	154	27,9	14	10,9	168	24,7
101 – 200 Kč	128	23,2	14	10,9	142	20,9
201 – 500 Kč	130	23,6	36	28,1	166	24,4
nad 500 Kč	60	10,9	43	33,6	103	15,2
neuvedeno	79	14,3	21	16,4	100	14,7
Celkem	551	100,0	128	100,0	679	100,0

Zdroj: MU Brno, 2001

b) Denní výdaje respondentů na stravování:

Výše denních výdajů za stravování	Turisté		Návštěvníci		Celkem	
	Počet respondentů	Podíl (%)	Počet respondentů	Podíl (%)	Počet respondentů	Podíl (%)
do 100 Kč	132	19,4	141	35,5	273	25,4
101 – 200 Kč	246	36,2	138	34,8	384	35,7
201 – 500 Kč	197	29,0	65	16,4	262	24,3
nad 500 Kč	57	8,4	15	3,8	72	6,7
neuvedeno	47	6,9	38	9,6	85	7,9
Celkem	679	100,0	397	100,0	1076	100,0

Zdroj: MU Brno, 2001

c) Denní výdaje turistů a návštěvníků za "ostatní" položky (doprava, služby, suvenýry, maloobchod):

Výše denních výdajů za "ostatní" položky	Ubytovaní respondenti		Ostatní respondenti		Celkem	
	Počet respondentů	Podíl (%)	Počet respondentů	Podíl (%)	Počet respondentů	Podíl (%)
do 100 Kč	200	29,5	159	40,1	359	33,4
101 – 200 Kč	278	40,9	126	31,7	404	37,5
201 – 500 Kč	93	13,7	45	11,3	138	12,8
nad 500 Kč	72	10,6	32	8,1	104	9,7
neuvedeno	36	5,3	35	8,8	71	6,6
Celkem	397	100,0	679	100,0	1076	100,0

Zdroj: MU Brno, 2001

Data ve výše uvedených tabulkách byla přepočtena²⁰ s cílem získat průměrná denní vydání v jednotlivých kategoriích pro tuzemské i zahraniční turisty. Výsledky shrnuje následující tabulka:

Průměrná denní vydání za	Tuzemský turista (Kč/rok ²¹)	Zahraníční turista ²² (Kč/rok ²³)
ubytování	250	390
stravování	240	370
doprava, služby, suvenýry, maloobchod	380	590
celkem	870	1350

Zdroj: MU Brno + přepočítání DHV, 2001

²⁰ Při přepočtu byly vzaty v úvahu třídy, ve kterých se jednotlivá vydání vyskytovala a celkový počet odpovídajících respondentů, dále se pracuje s předpokladem, že respondent=turista vykoná jen 1 návštěvu regionu/rok

²¹ Zaokrouhlo na desítky Kč/rok

²² V souboru primárních dat chyběly údaje o vydáních zahraničních turistů za stravování a ostatní služby, předpokládá se tedy, že jsou v přibližně stejném poměru vyšší než u tuzemců jako v případě výdajů za ubytování a že v kategorii vydání za stravování a ostatní položky lze vydání ubytovaných turistů ztotožnit s vydáními tuzemských turistů

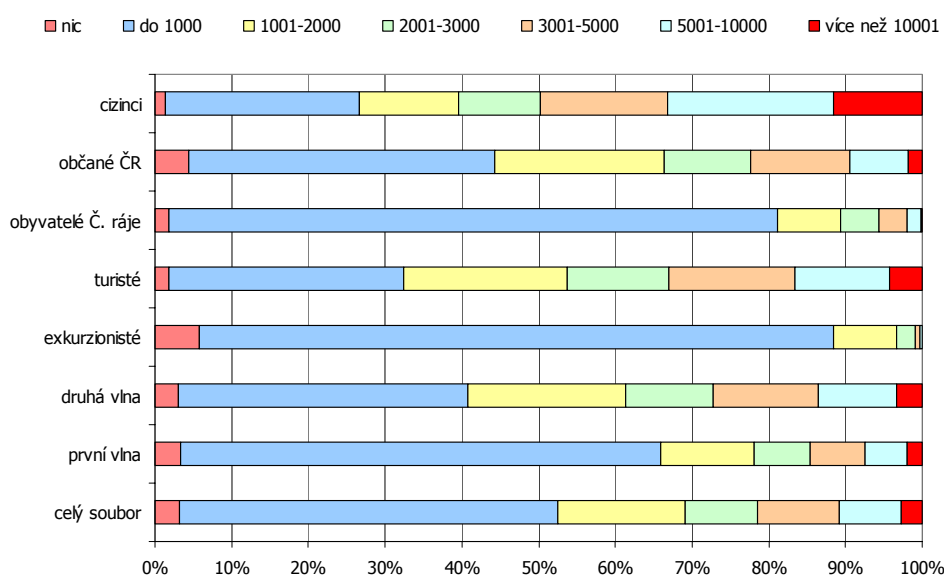
²³ Zaokrouhlo na desítky Kč/rok

2.3.4 Srovnání s denními vydáními turistů/návštěvníků v Českém ráji (dle Taylor Nelson/Sofres Factum, 08/2001)

Tato část práce byla zpracována s cílem porovnat denní vydání turistů v JMK s vydáními v destinaci cílené turistiky celostátního až mezinárodního významu – Český ráj. Základní šetření v terénu provedla Taylor Nelson/Sofres Factum v rámci studie Strategie rozvoje CR v Českém ráji (DHV CR, 08/2001).

Průměrný návštěvník Českého ráje utratí v hlavní turistické sezóně celkem 2 252 Kč. Protože v červnu zůstane v Českém ráji kratší dobu, utratí méně (1 609 Kč), v červenci naopak utratí o 1207 Kč více. Exkurzionisté (návštěvníci) utrácejí průměrně pouze 483 Kč, turisté 3 244 Kč. Obyvatelé 5 okresů Českého ráje utratí průměrně 820 Kč, další občané ČR 2 154 Kč a zahraniční návštěvníci 5 536 Kč. Největší částky utratí průměrní návštěvníci za ubytování (928 Kč) a stravování (762 Kč). Celkovou strukturu vydání ukazuje následující graf:

Celkové výdaje návštěvníků (za celý pobyt) v Českém ráji (Kč)

Více než polovina všech návštěvníků Českého ráje utratí během svého pobytu méně než 1000 Kč. Více než třetina návštěvníků průměrně vydá mezi 1 000 Kč a 5 000 Kč. Více než 5000 Kč utratí pouze desetina návštěvníků. Výrazné rozdíly se vyskytly jak mezi první a druhou vlnou výzkumu, tak i mezi jednotlivými skupinami turistů. Zatímco v červnu (pravděpodobně v důsledku kratšího pobytu) utratily dvě třetiny návštěvníků za celý pobyt méně než 1 000 Kč, v červenci jich mělo stejné výdaje pouze 40 %. Téměř 90 % exkurzionistů utratí v Českém ráji méně než 1 000 Kč, stejnou částku utratí jen jedna třetina turistů. Přibližně třetina turistů utratí více než 3 000 Kč. Více než 1 000 Kč utratí během návštěvy jen necelých 20 % obyvatel Českého ráje. Výrazně lepší je pak situace u návštěvníků z jiných částí České republiky a u cizinců. Během jednoho pobytu utratí více než 10 000 Kč dokonce téměř 12 % cizinců.

Odhad celkových denních výdajů návštěvníků Českého ráje (Kč)

	Průměrné denní výdaje jednoho návštěvníka	Celková vydání červen 2001	Celková vydání červenec 2001
Celkem	542	6 974 884	11 763 896
Stravování	189	2 425 832	4 091 428
Nákupy v obchodech	98	1 254 443	2 115 754
Doprava	128	1 649 266	2 781 666
Jiné služby	48	619 619	1 045 055
Ubytování	163	2 098 261	3 538 944

Zdroj: Taylor Nelson/Sofres Factum

Srovnání denních vydání v destinacích JMK a Český ráj (Kč/den)

Průměrná vydání za	Tuzemský turista v JMK ²⁴	Zahraniční turista v JMK ²⁵	Návštěvník v Českém ráji – průměr ²⁶
ubytování	250	390	163
stravování	240	370	189
doprava, služby, suvenýry, maloobchod	380	590	190
celkem	870	1350	542

Zdroj: MU Brno+přepoččet DHV, 2001+Taylor Nelson/Sofres Factum

2.3.5 Velikost trhu v Jihomoravském kraji

S využitím přepočtených dat a modelu uvedeného v předchozích kapitolách je možné definovat celkovou velikost trhu cestovního ruchu v jednotlivých jeho složkách. Rámcovou strukturu trhu²⁷ udává následující tabulka:

Dílčí trh v	Tuzemští turisté (mil. Kč/rok)	Zahraniční turisté (mil. Kč/rok)	Celkem (mil. Kč/rok)
ubytování	268,0	401,4	669,4
stravování	385,8	508,8	894,6
doprava, služby, suvenýry, maloobchod	611,1	811,2	1 422,3
celkem	1 264,9	1 721,4	2 986,3

Zdroj: MU Brno+přepoččet DHV, 2001

Mezinárodní model tržních podílů, který byl představen v kap. 2.4.2 byl sestaven s využitím dat o velikosti dílčích trhů a upraven v oblasti tržních podílů tuzemských turistů. Stále zřejmě platí, že na vydání turistů je nutno nahlížet s mírným odstupem daným skutečností, že ve vyspělých zemích Evropy, kde byl základní model sestaven, lze identifikovat větší váhu ubytovacích a zejména stravovacích služeb v celkové struktuře vydání. Je tedy velmi pravděpodobné, že velikost a strukturu vydání v cestovním ruchu, tedy trhu tvořeného tuzemskými a zahraničními turisty v Brně, lze popsat následujícím zjednodušeným modelem:

Složka odvětví CR	Tržní podíl (%)	Velikost trhu (mil. Kč/rok)
ubytování	23	686,8
stravování	30	895,9
nákupy v maloobchodě	26	776,4
doprava a dopravní služby	9	268,8
zábava	8	238,9
ostatní	4	119,5
celkem	100	2 986,3

Zdroj: Propoččet a odhady DHV, 2001

2.4 Analýza profilu současného návštěvníka pro jednotlivé typy cestovního ruchu v kraji

2.4.1 Analýza návštěvníků podle geografického původu, formy turistické cesty a délky pobytu

Terénní průzkum MU v Brně byl prováděn v 37 lokalitách Jihomoravského kraje na přelomu měsíce srpna a v září roku 2001. Celkovou vypovídací schopnost šetření ovlivnilo svým způsobem období po hlavní letní sezóně i netypicky velmi chladné a deštivé počasí. Terénního průzkumu se zúčastnilo celkem 1 076 respondentů, z toho 611 žen a 465 mužů. Jejich geografický původ byl velmi rozlišený: 899 odpovídajících bylo z ČR, 177 účastníků průzkumu bylo ze zahraničí. Mezi nimi převažovali návštěvníci ze sousedních zemí – ze Slovenska, Německa a Rakouska, ze vzdálenějších zemí to byli zejména Angličané, Nizozemci a občané Spojených států amerických. Turisté ze "západních" zemí výrazně převažovali nad návštěvníky ze zemí "východních", Průzkum na konci letní sezóny prokazuje větší podíl domácích návštěvníků (84 %), i když je

²⁴ Dle MU Brno a DHV CR, 2001

²⁵ Dle MU Brno a DHV CR, 2001

²⁶ Dle Taylor Nelson/Sofres Factum, 2001

²⁷ Vychází se ze základních dat o ubytovaných turistech v JMK, t.j. 536.000 ubytovaných turistů tuzemských, 343.800 ubytovaných turistů zahraničních v r. 2000, průměrná délka pobytu 4,0 dne u zahraničních turistů a 3,0 dne u tuzemských turistů, počet přenocování 3,0 u zahraničních turistů a 2,0 dne u tuzemských turistů (viz ČSÚ k 31.7.2000)

možno usuzovat, že v hlavní turistické letní sezóně je poměr zahraničních návštěvníků k domácím podstatně vyšší.

Struktura zahraničních respondentů podle země původu

Stát	Počet resp.	Podíl (%)	Stát	Počet resp.	Podíl (%)
Slovensko	44	24,9	Polsko	7	4,0
Rakousko	43	24,3	Austrálie	4	2,3
Německo	32	18,1	Švédsko	3	1,7
Velká Británie	12	6,8	jiné evropské státy	10	5,6
Nizozemí	9	5,1	jiné mimoevr. státy	5	2,8
USA	8	4,5	Celkem	177	100,0

Zdroj: Analýza profilu současného návštěvníka, MU Brno, 2001

Domácí návštěvníci nejčastěji pocházeli z Brna a z Prahy. Tyto výsledky dokazují, že nejčastějšími domácími turisty jsou obyvatelé větších měst, kteří cestují daleko více než obyvatelé malých měst a venkova a dokumentují trend "úniku" městské populace o víkendech na venkov, do přírody nebo za kulturou a poznáním do historických míst.

Domácí návštěvníci podle bydliště

Okres	Počet resp.	Podíl (%)	Okres	Počet resp.	Podíl (%)
Brno-město	130	14,5	Břeclav	33	3,7
Hl. město Praha	94	10,5	Zlín	32	3,6
Blansko	45	5,0	Vyškov	29	3,2
Znojmo	43	4,8	Ostrava	28	3,1
Olomouc	40	4,4	Jihlava	18	2,0
Brno-venkov	37	4,1	Hodonín	18	2,0

Zdroj: Analýza profilu současného návštěvníka, MU Brno, 2001

Individuální a hromadný cestovní ruch

Z průzkumu je patrné, že většina návštěvníků přijíždí do Jihomoravského kraje individuálně, a to bez služeb cestovní kanceláře nebo zprostředkovatele pobytu. Pokud v kraji přenocují, rezervují si v 82 % službu ubytování a stravování přímo u poskytovatele, v hotelech nebo penzionech či v soukromých pokojích. Průzkum dokázal, že služby zprostředkovatelů a cestovních kanceláří významně více využívají návštěvníci ze zahraničí. Zahraniční návštěvníci také více jak dvakrát častěji než domácí turisté přijíždějí ve formě organizovaného zájezdu, poznávacího nebo pobytového. Nejčastější formou hromadného cestovního ruchu je zájezd autokarem, jenom malá část turistů využívá vlakovou dopravu.

Struktura návštěvníků podle formy návštěvy

Typ pobytu	Domácí návštěvníci		Zahraniční návštěvníci		Celkem	
	Počet resp.	Podíl (%)	Počet resp.	Podíl (%)	Počet resp.	Podíl (%)
Poznávací autobusový zájezd	57	6,3	23	13,0	80	7,4
Pobytový zájezd	71	7,9	18	10,2	89	8,3
Individuální cesta	763	84,9	133	75,1	896	83,3
Neuveдено	8	0,9	3	1,7	11	1,0
Celkem	899	100,0	177	100,0	1076	100,0

Zdroj: Analýza profilu současného návštěvníka, MU Brno, 2001

Délka pobytu

Ve zkoumaném turistickém období byl nejčastější formou turistiky v kraji krátkodobý pobyt, který lze také popsat jako výlet, při kterém nebyli turisté v kraji v žádném zařízení ubytování. Takových návštěvníků bylo více jak 36 % . Druhá největší část návštěvníků, a o něco více zahraničních, pobývala v kraji 1 až 3 dny, další skupinu tvořili turisté, kteří jsou z hlediska ekonomického pro poskytovatele služeb nejzajímavější a zdrží se v území 4 dny až týden. Nejčastějšími formami návštěvnícké skupiny byli bezdětné páry následované rodinami s dětmi.

Přehled pobytů podle délky

Délka pobytu (počet nocí)	Domácí návštěvníci		Zahraniční návštěvníci		Celkem	
	Počet resp.	Podíl (%)	Počet resp.	Podíl (%)	Počet resp.	Podíl (%)
bez noclehu	341	37,9	47	26,6	388	36,1
1 až 3	262	29,1	69	39,0	331	30,8
4 až 7	210	23,4	39	22,0	249	23,1
8 až 14	36	4,0	8	4,5	44	4,1
14 a více	43	4,8	12	6,8	55	5,1
Neuvedeno	7	0,8	2	1,1	9	0,8
Celkem	899	100,0	177	100,0	1076	100,0

Zdroj: Analýza profilu současného návštěvníka, MU Brno, 2001

2.4.2 Analýza návštěvníků podle návštěvnosti cílů a preferované formy trávení volného času návštěvníků kraje

V provedeném průzkumu bylo zjištěno, že nejčastějším důvodem návštěvy Jihomoravského kraje byla dovolená, dále pak výlet do okolí bydliště. Kromě turistiky v některé formě spojovalo tuto aktivitu asi 12 % návštěvníků s návštěvou rodiny nebo přátel a známých, a to v poměrně velké míře i turisté ze zahraničí. Docela významná skupina asi 10 % návštěvníků, zejména zahraničních, propojila turistiku se služební cestou, zejména návštěvou veletrhů na brněnském výstavišti. Asi 11 % respondentů uvádí nákupní turistiku. Překvapivě málo, jen 8 % respondentů tohoto průzkumu, uvedlo jiný důvod návštěvy kraje, mezi kterými byly např. návštěva ZOO nebo vinařská turistika. Průzkum struktury aktivit, kterým se turisté při pobytu v kraji věnují nebo by se rádi věnovali, vypovídá jednak o stávající nabídce v oblasti trávení volného času, jednak o poptávce, která na území existuje jenom v omezené míře a málo rozvinuté formě, nebo výrazně chybí.

Analýza prokázala, že asi z jedné třetiny preferují návštěvníci jedinou formu trávení volného času, pětina respondentů uvedla kombinaci dvou aktivit a další pětina kombinaci tří a více aktivit. Výzkum přesvědčivě prokázal, že turisté v Jihomoravském kraji dávají na první místo návštěvy kulturních a historických památek. Na druhém místě v oblíbě je pěší turistika a na třetím návštěva přírodních zajímavostí. Tradičně se velkému zájmu těší pobytová turistika spojená s koupáním. Velká skupina návštěvníků jezdí do kraje také za kulturními a společenskými akcemi, nákupy a sportem. Poslední uvedená skupina turistů jezdí často sport pěstovat, specifická je velká skupina příznivců Velké ceny Brna. Nejčastějšími kombinacemi aktivit jsou pěší turistika a návštěva kulturních památek a přírodních zajímavostí.

Největší neuspokojená poptávka návštěvníků v kraji byla po kvalitním koupání, případně aquaparku, poměrně často byla postrádána sportovní zařízení pro dospělé, jako jsou golfové či tenisové hřiště a zábava pro děti. Podobně je neuspokojená poptávka po doprovodných službách k cykloturistice. Spokojenost s nabídkou aktivit a forem cestovního ruchu v kraji vyjádřilo v průzkumu více domácích návštěvníků, zahraniční hosté jsou více kritičtí a nabídku v kvantitě i kvalitě více srovnávají s nabídkou jiných regionů a zemí.

Struktura nejméně frekventovaných aktivit (Kterým aktivitám věnujete při své návštěvě regionu nejvíce času ?)

	Domácí návštěvníci		Zahraniční návštěvníci		Celkem	
	Počet resp.	Podíl (%)	Počet resp.	Podíl (%)	Počet resp.	Podíl (%)
Pěší turistika	305	33,9	67	37,8	372	34,6
Cykloturistika	154	17,1	25	14,1	179	16,6
Projížd'ky na koních	8	0,9	6	3,4	14	1,3
Návštěva kult. a hist. památek	447	49,7	104	58,8	551	51,2
Návštěva kult. a spol. akcí	148	16,5	41	23,2	189	17,6
Koupání, plavání	183	20,4	20	11,3	203	18,9
Návštěva přír. zajímavostí	256	28,5	49	27,7	305	28,3
Sport	79	8,8	21	11,9	100	9,3
Nákupy	53	5,9	42	23,7	95	8,8
Jiná odpověď	36	4,0	19	10,7	55	5,1
Neuvedeno	19	2,1	3	1,7	22	2,0
Celkem	899	100,0	177	100,0	1076	100,0

Zdroj: Analýza profilu současného návštěvníka, MU Brno, 2001

Cílem provedeného výzkumu bylo rovněž zjistit, po kterých turistických místech je největší poptávka. Na prvním místě se umístilo Brno se svou kombinací poptávaných i nabízených forem cestovního ruchu, dále Moravský kras jako kulturně a přírodně zajímavá lokalita, historické Boskovice, lidským umem přetvořená krajina Lednicko-valtického areálu, historická města a současně místa nákupní turistiky, Mikulov a Znojmo. Za nimi je to krajinná památková zóna slavkovské bojiště se zámekem ve Slavkově a dále zámky Vranov nad Dyjí, Lysice a další místa. Tato místa jsou zajímavá pro domácí turisty i ty, kteří zde mají bydliště, ale podobné pořadí atraktivity uvedli i návštěvníci s bydlištěm mimo region.

Hodnocení atraktivity návštěvních cílů jižní Moravy

Navštívená lokalita	počet návštěvníků z regionu jižní Moravy	počet návštěvníků mimo region jižní Moravy	počet návštěvníků celkem	ostatní návštěvníci/ návštěvníci z regionu jižní Moravy
Brno	137	348	485	2,54
Moravský kras	108	226	334	2,09
Boskovice	63	106	169	1,68
Lednice	32	130	162	4,06
Mikulov	29	115	144	3,96
Znojmo	45	92	137	2,04
Valtice	24	102	126	4,25
Slavkovské bojiště	54	51	105	0,94
Vranov n. Dyjí	30	74	104	2,46
Slavkov	49	53	102	1,08
Rájec	45	33	78	0,73
Blansko	29	46	75	1,58
Lysice	36	34	70	0,94
Jedovnice	37	32	69	0,86
Pálava	12	48	60	4,0
Tišnov	38	21	59	0,55
Kunštát (Rudka)	36	20	56	0,56
Bítov	16	36	52	2,25
Břeclav	18	30	48	1,66
Vyškov	22	26	48	1,18
Nové Mlýny	10	36	46	3,6
Předklášteří	27	15	42	0,55
NP Podyjí	14	24	38	1,71

Zdroj: Analýza profilu současného návštěvníka, MU Brno, 2001

3. Analýza nabídky

3.1 Nabídka atraktivit Jihomoravského kraje

3.1.1 Kulturní památky a památková území

Jihomoravský kraj je území s velikou četností turisticky lákavých historických měst a kulturních památek. Za poslední desetiletí se jejich stavebně technický stav výrazně zlepšil, mnohé z památek byly doslova zachráněny, mnohé byly opraveny a zrestaurovány a zpřístupněny veřejnosti. Některá místa i objekty však paradoxně v důsledku finančních injekcí a necitlivými úpravami ztratily část své kulturní hodnoty i autenticity i půvabu zašlé historie.

Obraz a ráz jihomoravského venkova je výrazně ovlivněn strukturou venkovských sídel a tradičními objekty lidové architektury. Kromě státem chráněných památek je v obcích a krajině velké množství stavebních objektů s nespornou historickou hodnotou, které jsou tak řečeno v rukou stavebníků a stavebních úřadů. Jejich zachování je však pro jihomoravský venkov nezbytným předpokladem udržení si turistické atraktivity. Návštěva hradů, zámků, galerií a muzeí v nich umístěných, procházky spojené s nákupy v historických místech nebo pěší či cyklistické výlety po trasách mezi jednotlivými památkami jsou nejoblíbenější aktivitou cestovního ruchu v kraji. I když se nabídka využití památek v turistickém ruchu zlepšuje, stále je

v Jihomoravském kraji mnoho objektů a atraktivních prostorů, které by mohly být kvalitněji i intenzivněji využívány. Rezervy je třeba hledat v rozšíření průvodcovských služeb, otevíracích časů objektů, bohatší a kvalitnější nabídce programů, vybavení objektů hygienickými zařízeními a informačními službami, vybudování míst s občerstvením, prodejem suvenýrů a upomínkových předmětů a místně specifických produktů, ale také v zajištění bezpečného parkování či vybudování dobrého orientačního systému. Dosud velmi málo jsou v systému turistického ruchu využity a příslušně odborně a současně populárně prezentovány bohaté a často ve světovém měřítku unikátní archeologické památky kraje, které všude ve světě přitahují statisíce návštěvníků – ostatně dobrý příklad zajímavého archeologického parku najdeme i v sousedním Dolním Rakousku.

Na území kraje je 20 národních kulturních památek (NKP), z toho 6 v Brně. Lednicko-valtický areál byl v roce 1996 zapsán na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, v roce 2001 k němu přibyla vila Tugendhat. Přehled národních kulturních památek na území Jihomoravského kraje je uveden v příloze č. 3. Památkově chráněná území představují bohatý potenciál pro nabídky kulturně poznávacích turistických programů, kromě toho zvyšují celkovou atraktivitu prostředí. Architektonické a urbanistické památky v kombinaci s hodnotným přírodním prostředím vytvářejí nejkvalitnější předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. Památkové rezervace a podmínky jejich ochrany stanoví vláda ČR, památkové zóny po projednání s orgány kraje vyhláší Ministerstvo kultury ČR. Městské památkové rezervace byly vymezeny v centrálních částech měst Brno, Mikulov a Znojmo, vesnické památkové rezervace lidové architektury v Pavlově (okres Břeclav) a soubor vinných sklepů Plže v Petrově (okres Hodonín).

Městské památkové zóny byly vyhlášeny na území JMK v Boskovicích, Ivančicích, Jevišovicích, Kyjově, Lomnici u Tišnova, Moravském Krumlově, Slavkově u Brna, Strážnici, ve Valticích, Veselí nad Moravou a ve Vyškově. Památkových zón vesnického typu je v JMK také několik: Javorník-Kopánky, Lysovice, Šatov, Tuřany-Brněnské Ivanovice, Vápenky, Veselka, Vratěnín a Zvonovice.

Neodmyslitelnou součástí krajiny naší země tvoří pro každého kulturně citícího člověka také poutní místa. Počátky mnohých sahají až do středověku, většina však vznikla až v období rekatolizace. Na území Jihomoravského kraje patří k nejvýznamnějším Křtiny, Tuřany a Žarošice. Seznam dalších poutních míst a významných církevních památek je uveden v příloze č. 3.

Okres Blansko

V okrese Blansko je nejvýznamnějším místem kulturně poznávací turistiky město Boskovice s hradem, zámekem a se svou židovskou historií se zachovalou synagogou, jejíž restaurování se chýlí v současné době ke konci a po otevření ještě více obohatí turistickou nabídku města. Jistě přiláká nové turisty, včetně zahraničních, neboť zájem o památky této kultury stále roste. Boskovický zámek je unikátní empírový zámek s převážně empírovým zařízením interiéru. Původně renesanční tvrz v Lysicích prošla renesančními a barokními přestavbami a i tento zámek je dnes národní kulturní památkou, stejně jako klasicistní zámek francouzského typu Rájec nad Svitavou. Ten je s více než 32 tisíci návštěvníky nejnavštěvovanějším zámekem v okrese Blansko. Atraktivním místem je rovněž Muzeum Senetářov nebo synagoga v Lomnici u Tišnova. Ve Velkých Opatovicích je možno navštívit barokní kostel sv. Jiří s ojedinělou oltářní plastikou, archeologické naleziště s pískovcovými reliéfy „Hradisko“ a další památky. Tradičním místem návštěv věřících i turistů je barokní poutní chrám ve Křtinách, podobně jako řada kostelů a kapliček v obcích tohoto okresu.

Okres Brno-město

Historické centrum metropole kraje Brna je Městskou památkovou rezervací. Kromě významných renesančních a barokních paláců je v centru města řada pozoruhodných staveb moderní architektury začátku 20. století. Nejvýznamnějšími památkami z hlediska památkové péče, a proto se statutem Národní kulturní památky, jsou hrad Špilberk s bohatou historií a atraktivními podzemními prostory a velkou návštěvností 112 tis. návštěvníků, gotický chrám a komplex staveb Biskupství brněnského Petrov, Kostel sv. Jakuba Většího, ale také Čestné pohřebiště, Moravské zemské desky v Moravském zemském archivu a Kounicovy vysokoškolské koleje. Jediným zástupcem moderní architektury v této skupině je funkcionalistická vila Tugendhat světoznámého architekta Ludwiga Miese van der Rohe, kterou si ročně prohlédne na 8 tis.

příznivců moderní architektury. Objekt je nejčerstvějším přírůstkem českých památek do Světového památkového dědictví UNESCO (14. 12. 2001). Významnou kulturní památkou je hrad Veveří, který je ovšem ve velmi špatném stavebně technickém stavu, a proto je pro veřejnost uzavřen. Diskuse odborné i laické veřejnosti vyvolávají v posledních letech realizované rekonstrukce či demolice a dostavby v centru Brna, které sice obohacují nabídku veřejných či obchodních prostor města, současně však pozměňují jeho charakter.

Brno je však také městem divadel, muzeí a galerií i kin. Jsou zde dvě scény Národního divadla v Brně, a zejména operní představení Janáčkova divadla jsou navštěvována v rámci organizovaných zájezdů i mimobrněnskými diváky, z nichž nemalou část tvoří návštěvníci z Rakouska. Dlouhodobě však obyvatelé i návštěvníci města volají po reprezentativní a kapacitní koncertní síni. Své návštěvníky má činoherní Mahenovo divadlo, stále vyprodáno je Městské divadlo Brno, ale velký zájem je i o brněnská divadla netradičních forem, Ha-Divadlo, Divadlo Husa na provázku, Divadlo Bolka Polívky nebo divadla pro děti Loutkové divadlo Radost či Polárku. V současné době je v Brně v provozu na 10 kin, mezi nimiž jsou dva nové druhy zařízení s kumulovanými funkcemi nákupních center a kin, multikina Ster Century Olympia a Ster Century Velký Špalíček s mnoha projekcemi filmů v několika sálech najednou. Dalšími velkými kulturními institucemi s mnoha desítkami tisíc místních návštěvníků i turistů jsou Moravská galerie s výstavními prostory v Místodržitelském paláci, Pražákově paláci a v Uměleckoprůmyslovém muzeu, Technické muzeum Muzea města Brna, ale také další soukromé galerie, hvězdárna a planetárium.

Okres Brno-venkov

Okres Brno-venkov, to je především kulturní památka cisterciácké opatství Porta coeli v Předklášteří u Tišnova s muzeem, který ročně navštíví více jak 21 tis. návštěvníků nebo monumentální benediktinský klášter v Rajhradě. Atraktivní je zámek v Židlochovicích, který dnes slouží k reprezentačním účelům vlády ČR. Přístupné je nádvoří a rovněž rozlehlý zámecký park a obora, kde jsou chována stáda muflonů a jeleni sika Dybowského. Na základech ženského cisterciáckého kláštera je vybudován renesanční zámek v Oslavanech s patrovými arkádami. Renesanční čtyřkřídlý zámek s arkádovým nádvořím v Rosicích byl postaven v 16. století na místě někdejšího gotického hradu. V historických objektech sídlí muzeum v Ivančicích a ve Šlapanicích a návštěvnost každého z nich se ročně pohybuje kolem 4 tis. návštěvníků. Krajinná památková zóna slavkovské bojiště je území spjaté s napoleonskými válkami. Ročně muzeum i památník obětem válečných událostí Mohyly míru navštíví na 30 tis. návštěvníků, z nich velká část jsou návštěvníci z cizích zemí.

Okres Břeclav

Unikátní památkou přírody přetvořené člověkem je Lednicko-valtický areál, zapsaný v roce 1996 do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Řada solitérních objektů, loveckých zámečků a dalších památkových objektů se rozkládá na ploše 200 km². Nejvyhledávanějšími turistickými objekty jsou národní kulturní památky – barokní zámek ve Valticích a gotizující zámek v Lednici, zasazený do zahradního parku, který patří ke světově významným dílům zahradního umění. Zámek ve Valticích navštívilo v loňském roce na 44 tis. návštěvníků, Lednický zámek se 130 tisíci návštěvníky patří mezi nejoblíbenější zámky v celé České republice. Součástí LVA je rovněž zámeček Pohansko, vyhledávaný turisty se zájmem o slovanskou minulost

této země. Dalším turistickým cílem je Městská památková rezervace Mikulov se svou Dietrichsteinskou hrobkou, největší židovský hřbitov na jižní Moravě a zámek s vinařským muzeem, který ročně navštíví na 56 tis. návštěvníků. Vzdůstá zájem o vznikající expozici při archeologické rezervaci Burgstall u Pasohlávek, nejsevernějšího opevněného tábora římských vojsk z doby Marka Aurelia. Dolní Věstonice jsou navštěvované nejen pro svou historickou lidovou architekturou a pozoruhodně sochařsky vyzdobený kostel, ale návštěvníci hledají zejména stopy lovců mamutů, symbolizované světoznámou Věstonickou venuší. Svě tradiční i nové návštěvníky má rezervace lidové architektury v nedalekém Pavlově, rozložená rovněž na svazích bělostné Pálavy. Historicky lákavé jsou rovněž Hustopeče s renesančními domy, Klobouky u Brna s technickou památkou – větrným mlýnem, Diváky s památníkem Bratří Mrštíků a řada dalších obcí s typickou vesnickou architekturou.

Okres Hodonín

Mezi nejvyhledávanější památky okresu patří národní kulturní památka zámek Milotice, zasazený do krásného areálu francouzského parku. Původně středověká vodní tvrz byla v 16. století přestavěná na zámek. Jeho návštěvnost se rok od roku zvyšuje a v současné době je na 20 tis. návštěvníků ročně. Zámek ve Strážnici byl původně gotický hrad, který byl založen v druhé polovině 13. století. Dnes je sídlem Ústavu lidové kultury. V zámku je výstavní expozice – Nástroje lidové hudby v České republice. V blízkosti zámku je jediný skanzen lidové architektury v Jihomoravském kraji. Originální památkou je templářská tvrz v Čejkovicích a pověstné templářské sklepy. V okresním městě Hodonín je umístěna Galerie výtvarných umění Hodonín s množstvím hodnotných uměleckých děl. Roční návštěvnost galerie je více jak 5 tis. osob. Valy u Mikulčic jsou archeologickou památkou, jedním z center Velkomoravské říše za knížete Mojžíra a Rastislava.

Okres Vyškov

Na Vyškovsku je cílem turistů zejména slavkovské bojiště, krajinná památková zóna, místo krvavé bitvy v roce 1805. Turisté z tuzemska i ze zahraničí navštěvují také hojně město Slavkov, ve světě známé pod jménem „Austerlitz,” i slavkovský barokní zámek rodu Kouniců ze 17. století a jeho rozsáhlý park. Návštěvnost zámku je kolem 37 tis. návštěvníků za rok. Velké zámecké sály, zejména Historický a Rubensův sál, slouží také k pořádání kongresů, firemních setkání, galavečerů a slavností. Blízký renesanční zámek v Bučovicích, národní kulturní památka, s arkádovým nádvořím a pozoruhodnými stropními freskami, je ročně navštívena téměř 8 tis. návštěvníky. Zámek s muzeem je také v okresním městě Vyškov a také v Ivanovicích na Hané. Pozoruhodný zámek v Nesovicích je pro veřejnost uzavřen. Atraktivitami jsou historické technické stavby, větrné mlýny v Ruprechtově a ve Chvalkovicích.

Okres Znojmo

Jedním z nejnavštěvovanějších a nejpoblíbenějších zámků na jižní Moravě je národní kulturní památka, barokní zámek Vranov nad Dyjí na romantickém skalním ostrohu nad řekou Dyjí, jehož roční návštěvnost je cca 82 tis. návštěvníků. Ještě o něco více je navštěvovaný hrad Bítov, rovněž národní kulturní památka. Velmi atraktivní je pro domácí návštěvníky, ale i cizince historické město Znojmo, městská památková rezervace s románskou rotundou svaté Kateřiny, rovněž národní kulturní památkou, hradem, minoritským klášterem a řadou dalších památek. Koncentrace velmi cenných památek je v tomto jihozápadním koutě jižní Moravy velmi vysoká, jak dokumentují i další národní kulturní památky, vodní mlýn ve Slupi a zatím jenom zčásti přístupný renesanční zámek v Uherčicích nebo zřícenina hradu Nový Hrádek ve Vranově nad Dyjí. V interiéru zámku v Moravském Krumlově, významné památce s renesančním nádvořím, je umístěna slavná Muchova epopej, jejíž další prezentace v těchto prostorách je v důsledku známých sporů vážně ohrožena.

Objekty s nejvyšší návštěvností

(podrobnější přehled je uveden v příloze č. 3)

Objekt	Okres	1998	1999	2000	Pořadí
Moravské zemské muzeum	Brno - město	174 485	173 301	151 157	1.
NKP Zámek Lednice	Břeclav	209 610	125 380	129 910	2.
Moravská galerie	Brno - město	88 255	76 935	99 493	3.
NKP Hrad Bítov	Znojmo	74 866	86 939	87 301	4.
NKP Zámek Vranov	Znojmo	69 900	86 089	81 881	5.

3.1.2 Přírodní atraktivity

Velký vliv na rozvoj a podporu cestovního ruchu má fungující ochrana přírody. Přírodní parky a chráněná území patří k turisticky velmi vyhledávaným oblastem - podle výsledků průzkumů jsou výlety a pobyt v přírodě druhou nejčastější formou trávení volného času při dovolených i krátkodobé turistice.

Jihomoravský kraj nabízí z tohoto pohledu velký potenciál – mimo jiné národní park a tři chráněná území, z nichž dvě mají statut biosférické rezervace UNESCO.

Přírodní území jsou vzhledem ke své hodnotě chráněny zákonnými předpisy. Problematika nalezení mezi zátěže těchto území návštěvníky a její ochrany vyvolává někdy mezi oběma zájmy napětí i střety.

Národní park Podyjí

Národní Park Podyjí byl vyhlášen v roce 1991 na ploše 63 km² na území podél řeky Dyje od Znojma po Vranov, které leželo před rokem 1989 v hraničním pásmu a bylo nepřístupné. Když v roce 2000 vyhlásilo i sousední Rakousko na pravém břehu Dyje Národní park Thayatal, vzniklo jedinečné území evropského významu. Národní park Podyjí je ukázkou výjimečně zachovalého říčního území s vysokou pestrostí živočišných i rostlinných společenstev. Lesnatost území je téměř 85 %. Řeka bez umělých lidských zásahů, vodní meandry a překrásné výhledy přes kaňon jsou magnetem pěších turistů i cyklistů. Pohyb pěších turistů a cykloturistů je v první a druhé zóně národního parku možný po vyhrazených turistických trasách a cyklotrasách. Další ochranné podmínky pro jednotlivé zóny národního parku jsou stanoveny ustanoveními zákona č.114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny, Nařízením Vlády ČR č.164/91 Sb., a Návštěvním řádem Národního parku Podyjí.

CHKO Moravský kras

Jde o nejlépe vyvinuté krasové území v České republice s rozsáhlými jeskynnými systémy a klasickými ukázkami povrchového krasu, s významnou květenou i zvířenou a archeologickými doklady o existenci člověka již před 100 tisíci lety, vyhlášené za chráněné území již v roce 1956, na ploše cca 92 km². Současně jde o území s mnoha sídly a intenzivním hospodařením, s tradičně velkým zájmem turistů. K nejatraktivnějším cílům v území patří jeskyně, z celkových více jak 1 000 jsou zpřístupněny 4 pro veřejnost. Návštěvnost jeskyní není stejnoměrná, ale v průměru dosahuje v současné době asi 400 tis. lidí za rok, celou oblast navštíví asi 1 mil. osob. Z nich cca 64 % stráví v Moravském krasu jeden den, 36 % návštěvníků zde zůstává více dní²⁸. Nejrozšířenějšími formami cestovního ruchu v tomto území jsou víkendová rekreace, pěší turistika a cykloturistika, speleoturistika a horolezectví.

Negativem území je z hlediska ochrany přírody rozptýlená výstavba chat a chatových kolonií, v nichž se realizuje individuální rekreace.

Využívání vlivu mikroklimatu podzemního prostředí krasových jeskyní a jiných podzemních prostor k léčbě dýchacích cest, zaměřená zejména na alergická onemocnění je v současnosti prováděna ve třech centrech v České republice. Dětská léčebna se speleoterapií v Ostravě u Macochy využívá střídavě jeskyně Sloupsko-šošůvská a jeskyně Císařská.

CHKO Pálava

Chráněná krajinná oblast Pálava je velkoplošně chráněné území na ploše cca 83 km², zahrnující jak malebné vápencové kopce Pavlovských vrchů, tak zbytky lužního lesa a mokřadů v okolí řeky Dyje. Jde o území s bohatou lesostepní květenou i zvířenou a s teplomilnými doubravami i památkami historického osídlení.

Vzhledem ke svému významu je území od roku 1986 zahrnuto do sítě biosférických rezervací UNESCO. CHKO Pálava je rozdělena do 4 zón odstupňované ochrany přírody. Turistický nápor na území je v posledních letech značný, a to celoročně, zejména však v letní sezóně. Území CHKO je dostupné jak z Lednicko-valtického areálu, tak z historického Mikulova, ale je i místem výletů rekreatantů od Novomlýnských nádrží. Převažuje pěší turistika, ale na vzestupu je cykloturistika a zájem je i o horolezectví a padákové létání (není v CHKO povoleno, je realizováno "na černo", dochází ke střetům mezi letci a orgány ochrany přírody). Je zřejmé, že v CHKO Pálava je potřeba hledat nové možnosti usměrňování cestovního ruchu, které umožní návštěvníkům těšit se z přírody, avšak současně ji neničit.

CHKO Bílé Karpaty

Rozsáhlé území CHKO Bílé Karpaty o rozloze 715 km², zasahující severovýchodní část okresu Hodonín, je z valné části odlesněné horské pásmo s typickými květnatými horskými loukami, rozptýlenou zelení a velmi bohatou květenou, s podobou krajiny, která se díky šetrnému způsobu hospodaření příliš nemění. Byla vyhlášena v roce 1980 a jako uznání jedinečných přírodních, kulturních a estetických hodnot byla v roce 1996 zařazena mezi biosférické rezervace UNESCO. Území je turisticky využitelné celoročně, zejména pěší turistikou a cykloturistikou.

²⁸ Údaje ze Strategického plánu rozvoje mikroregionu Moravský kras, SAURA s.r.o., 2000

3.1.3 Ostatní atraktivity Jihomoravského kraje

Jihomoravský kraj nabízí i řadu dalších lákavých možností pro trávení volného času.

Cykloturistika je moderním a stále oblíbenějším způsobem trávení volného času, který v sobě propojuje prvky zdravého pohybu, mobility na jinak obtížně přístupná místa a sociální pospolitosti za přijatelných finančních nákladů. Nutným předpokladem jejího kvalitativního rozvoje je rozšíření doplnění potřebnou infrastrukturou, která zaručí zejména větší bezpečnost pohybu na kolech a doplnění cyklostezek doprovodnými službami. Cyklotrasy jsou dnes vyznačeny v celém kraji – jejich dvěma hlavními páteřemi jsou Moravsko-slezská dálková cyklotrasa z Jeseníku podél řeky Moravy až k Mikulovu a Jantarová stezka ze severu na jih k Novému Přerovu.

Z iniciativy rakouské strany je formou zrcadlových projektů realizován trilaterální projekt „Cyklistický region Dolní Rakousko-jihní Morava-západní Slovensko“. Projekt je zaměřen na propojení infrastruktury pro cykloturistiku a vyrovnávání kvality vybavenosti a služeb pro cyklisty. Na moravské straně jsou formou zrcadlových projektů zapojeny cyklistické stezky Greenways Praha Vídeň (Mikulovsko, Znojensko), Moravské vinařské stezky (propojení vinařských oblastí s rakouskými regiony od Hohenau po Retzbach) a Cyklistická stezka Brno Vídeň, která je jihomoravskou částí projektu Greenways Krakov-Morava-Vídeň.

Specifickou formou cestovního ruchu je na jižní Moravě vinařská turistika. Subjekty působící v cestovním ruchu si již před lety uvědomily možnosti, který tento fenomén kraji nabízí a inspirovány tímto druhem turistiky v Rakousku či Francii, začaly vyvíjet iniciativu pro její rozvoj. Dříve živelné a nevyrovnaně kvalitní poskytování těchto služeb vinaři zejména hromadným zájezdům, se postupně mění na systém vinařských stezek se sklepy, sklípky a penziony, nabízejících ochutnání vína v určitém režimu a s garancí jisté kvality. I přes různé obtíže a zažitá stereotypy v myšlení a práci vinařů a poměrně tvrdou konkurenci sousedních vinařských krajů, zejména Weinviertelu, ale také slovenských krajů a nedalekého Maďarska, má tato forma turistiky perspektivu. Zatím byl za podpory Nadace partnerství a ČCCR spolu se Sdružením vinařských obcí zahájen program Moravské vinařské stezky s cílem zachování kultury jihomoravského vinařství, v jehož rámci byly v terénu vyznačeny stezky ve Znojenské vinařské oblasti, v Mikulovské oblasti, v oblasti Velkopavlovické, Mutěnické, Kyjovské, Bzenecké, Uherskohradišťské, Strážnické, Brněnské a na Podluží.

Kromě již delší dobu fungujících a známých lokalit a velkých vinných sklepů (Šaldorf, Lechovice, Bořetice, Mikulov, Valtice, Petrov, Čejkovice) se otevírají pro návštěvníky i další objekty na uvedených vinařských stezkách. Velkými a tradičními oslavami vinařství a zemědělství, které přitahují návštěvníky z domova i ze zahraničí, jsou vinobraní na počátku měsíce září v Mikulově a ve Znojmě.

Velmi pestrá nabídka turistických atraktivit nabízí region Slovácko, zasahující do okresů Břeclav a Hodonín. Vedle tradiční letní dovolené a možnosti provozování zimních sportů v několika střediscích Bílých Karpat jsou hlavním lákadlem zejména folklór, kroje, kulturní akce, víno, přírodní krásy a památky. K tradičním akcím i se zahraničními vystupujícími a mnoha turisty patří Národopisné slavnosti ve Strážnici a ve Tvrdonicích.

V průběhu roku se na území kraje koná celá řada mezinárodních folklórních festivalů a slavností; na přelomu května a června ve Veselí nad Moravou a Dětská Strážnice ve Stáznici, na konci června Mezinárodní folklórní festival ve Strážnici, v červenci festival ve Svatobořicích-Mistříně, navazují Horňácké slavnosti ve Velké nad Veličkou a na konci srpna se Mezinárodní folklórní festival koná v Brně.

K již zmíněné možnosti provozování zimních sportů je třeba dodat, že lyžování v Jihomoravském kraji je pouze pro nenáročné, velkých svahů nebo udržovaných běžeckých tras je v kraji málo. Pro méně náročnou je v příhodných klimatických podmínkách připraven lyžařský areál v Hlubokém u Kunštátu, v městské části Blanska Hořicích (délka svahu 320 m), v Olešnici (500 m) nebo v Předklášteří u Tišnova (460 m). Běžkaři pak mohou využít stop na zamrzlé hladině Brněnské přehrady nebo v Mariánském údolí.

Kuriózní je vleč mezi vinicemi v Němčičkách na Břeclavsku (250 m), s umělým povrchem, na kterém se lyžuje i mimo sezónu, při teplotách pod nulou je sněhovými děly zasněžen.

Rekreačním areálem s koupáním je např. rybník Olšovec v Jedovnici na Blanensku či vodní nádrž u Letovic, na území Brna koupaliště a Brněnská přehrada, na Břeclavsku zejména rekreační areál s autokempem Merkur u Horní nádrže Nových Mlýnů v Pasohlávkách, ve Vyškově nově otevřený aguapark, na Znojensku Vranovská přehrada, na Hodonínsku Radějov a v mnoha městech a obcích umělá i přírodní koupaliště. Chybí však více aguaparků, o návštěvnost by se jistě nemusela obávat v okolních zemích tak populární termální koupaliště.

Jediným městem Jihomoravského kraje se statutem lázní je Hodonín. Zdejší lázně byly otevřeny v roce 1979 a léčí se zde vlastním léčebným zdrojem – jodovo-bromovou vodou především pacienti s nemocemi pohybového ústrojí. Ročně je jich na 2 500. Zatím nevyužity jsou termální prameny s parametry léčivých

vod, které byly nalezeny u Horní nádrže Vodního díla Nové Mlýny v Pasohlávkách, ale i jinde na Břeclavsku (Klobouky, Lednice).

Turisty vyhledávanými atraktivitami jsou vyhlídkové plavby lodí po Brněnské přehradě, či projížďky lodkami po rameni Dyje v lednickém parku. Oblíbeným způsobem dopravy i turistickým lákadlem bývala také lodní doprava na Vranovské přehradě, o jejíž obnovení se v současnosti usiluje. Velké množství návštěvníků oceňuje nabídku plavby po 60 km dlouhém Baťově kanálu na Hodonínsku, propojenou s poznáním okolních obcí a nabídkami vinařské turistiky. Spodní nádrž vodního díla Nové Mlýny pod Pavlovem nabízí jachtařům zázemí i jedny z nejlepších přírodních podmínek pro tento druh sportu v České republice, na Horní nádrži je vzhledem k velké vodní ploše i často vanoucím větrům možné provozovat windsurfing, podobně jako na Brněnské přehradě.

Dobrodružství a kouzlo Divokého Západu nabízí Westernové městečko u Boskovic, všelijaké roztodivnosti areál Bolka Polívky v Olšanech. Malé i velké turisty lákají koňské farmy v Hamiltonech na Vyškovsku, v Lechovicích na Znojemsku, v Lednici na Moravě i jinde.

Devítijamkové golfové hřiště je ve Slavkově u Brna, v těsném sousedství zámeckého parku. V kraji je řada dalších sportovišť, krytých hal i otevřených ploch pro tradiční i moderní sporty, některá však nedosahují obvyklých evropských standardů vybavení šatnami nebo hygienickým zázemím.

Oblíbenou formou trávení volného času je rybaření, tomu odpovídá i 76 599 registrovaných rybářů u Moravského rybářského svazu (stav k 31. 12.2001). Zájem je o pstruhové vody na Dyji na Znojemsku nebo bohaté rybářské revíry na jezerech Nových Mlýnů. Domácí i zahraniční lovce lákají lovecké revíry kolem Židlochovic nebo lesy u Lanžhota.

Občanské sdružení Oživení – Bohemian Greenways zahájilo v roce 2002 práci na projektu Zelený pás Železná opona – Iron Curtain Greenway (název je chráněn ochrannou známkou). Jedná se o greenway s cyklostezkou vedoucí od Baltu přes území SRN, ČR, SR, Maďarska a Slovinska k Jadranu. Iron Curtain Greenway bude sloužit jak pro rozvoj turistického ruchu a rekreaci, tak pro ochranu přírody. Stezka prochází 4 státy Vyšehradské pětky a do její realizace bude zapojeno rovněž Německo, Slovinsko a Rakousko (navazující trasy). Iron Curtain Greenway se stane zeleným pásem celoevropského významu a má potenciál sehrát důležitou úlohu v rozvoji pohraničních obcí Jihomoravského kraje.

Zvyšující se návštěvnost zaznamenává stále se rozvíjející ZOO v Brně (v roce 2000 zaznamenala 248 tisíc návštěvníků) a populární je také menší ZOO v Hodoníně.

Dlouholetou tradici má v Brně motocyklový sport. Od roku 1987 je v provozu nová moderní trať na Kývalce. Závodní mistrovství světa silničních motocyklů Grand Prix v roce 2001 navštívilo 63 tisíce diváků a zázemí soutěže včetně jezdců tvořilo dalších 5 tisíc lidí.

K významným turistickým cílům patří bezesporu i brněnské výstaviště – veletrhy, odborné programy, kongresy, symposia i společenské a kulturní akce.

Vývoj vybraných ukazatelů - Veletrhy Brno, a. s.

rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000
výstavní plocha (m ²)	464 542	510 830	540 260	509 366	405 578	428 367
počet firem	14 906	17 751	17 945	16 625	14 183	13 623
počet návštěvníků	1 150 175	1 104 848	1 038 086	902 268	827 824	826 988

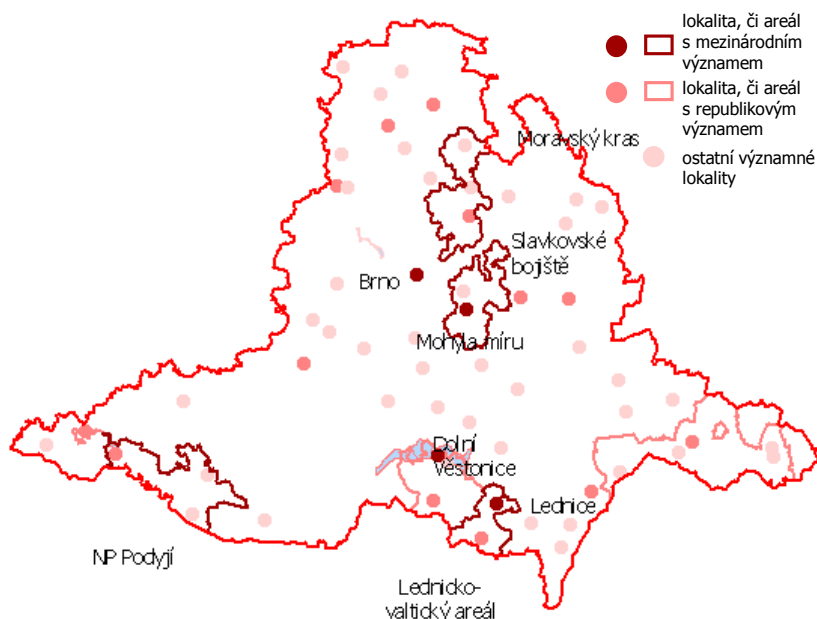
Zdroj: Profil města, Strategie pro Brno, MMB, 2001

3.1.4 Základní skelet turisticky významných atraktivit a destinací v Jihomoravském kraji (krajinných oblastí, měst, obcí nebo solitérů)

Rozlišení do tří skupin významných atraktivit a destinací v Jihomoravském kraji bylo provedeno podle níže uvedených kritérií a jejich kombinace:

- orientační členění v Programu rozvoje Jihomoravského kraje
- kulturně historické a přírodní hodnoty
- poptávka, zaznamenaná návštěvnost
- všeobecná známost objektu, místa
- vybavenost turistickou infrastrukturou

Turisticky významné atraktivity a destinace na území Jihomoravského kraje jsou znázorněny na schematické mapce, jejich seznam je uveden v příloze č. 3.

3.2 Turistická infrastruktura

3.2.1 Ubytovací zařízení

Přehled základních statistických údajů o ubytovaných hostech v Jihomoravském kraji za rok 2000 je uveden v následující tabulce.

Hosté v ubytovacích zařízeních podle zemí v Jihomoravském kraji za rok 2000

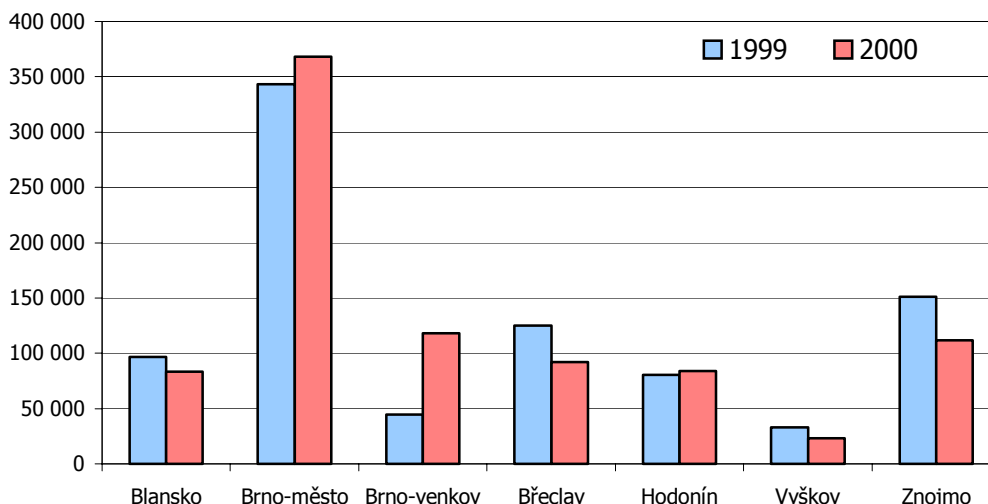
	Počet osob	Počet přenocování	Průměrný počet přenocování	Počet pobytových dnů	Průměrná doba pobytu (ve dnech)
Hosté celkem	880 131	3 225 711	3,7	4 105 842	4,7
z toho cizinci celkem	343 729	1 017 065	3,0	1 360 794	4,0
z toho					
Belgie	5 248	17 291	3,3	22 539	4,3
Dánsko	10 483	28 937	2,8	39 420	3,8
Francie	8 603	20 974	2,4	29 577	3,4
Itálie	19 524	43 935	2,3	63 459	3,3
Německo	99 461	395 037	4,0	494 498	5,0
Nizozemsko	25 545	86 897	3,4	112 442	4,4
Polsko	43 523	90 090	2,1	133 613	3,1
Rakousko	16 688	32 483	1,9	49 171	2,9
Slovensko	14 608	32 972	2,3	47 580	3,3
VB	12 363	36 962	3,0	49 325	4,0
Švédsko	5 557	16 051	2,9	21 608	3,9
Spojené státy americké	8 995	22 951	2,6	31 946	3,6
Izrael	8 561	24 147	2,8	32 708	3,8
Česká republika	536 402	2 208 646	4,1	2 745 048	5,1

Zdroj: ČSÚ

Celková statistika ubytovaných hostů v jednotlivých okresech JMK za roky 1999²⁹ a 2000 je součástí přílohy č. 4.

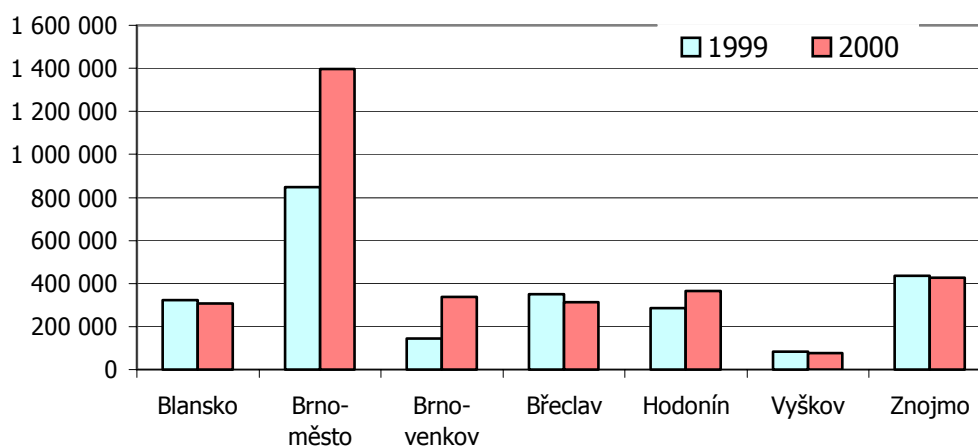
²⁹ r.1999 – včtem statistik okresů budoucího JMK, DhV CR, 2001

Srovnání počtu ubytovaných hostů v okresech Jihomoravského kraje

Ve většině okresů došlo v roce 2000 k poklesu v návštěvnosti – Blansko, Břeclav, Vyškov a Hodonín. S nejvyšším celkovým počtem hostů logicky převyšuje všechny okres Brno-město, který má v roce 2000 návštěvnost vyšší o téměř 1600% než okres s nejnižší návštěvností v kraji – Vyškov. Největší nárůst hostů proti roku 1999 zaznamenal okres Brno-venkov (růst činí takřka 160%), růstové trendy se projevily rovněž v okresech Brno-město a Hodonín. Růst i pokles hostů v jednotlivých okresech nevybočuje z normálu s výjimkou okresu Brno-venkov, kde se zřejmě jedná o statistickou chybu.

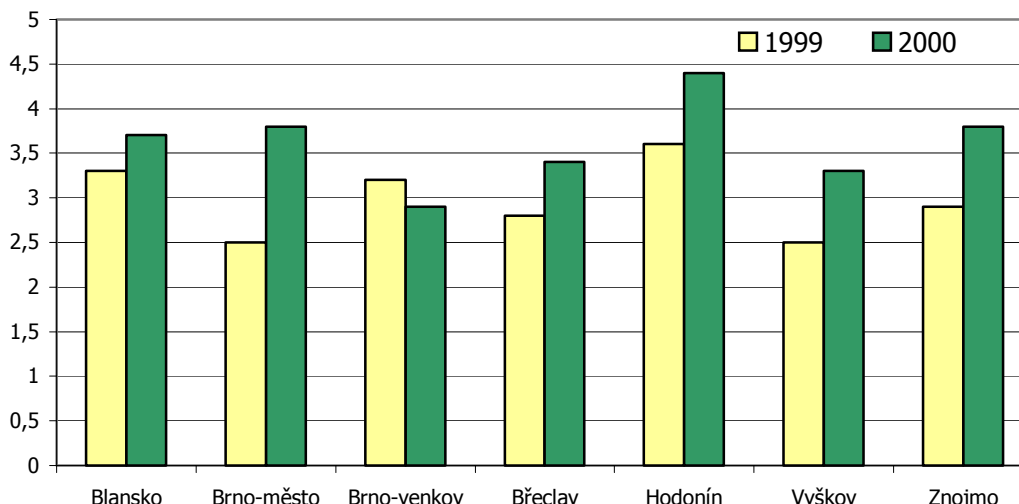
Srovnání počtu přenocování v okresech Jihomoravského kraje

Celkový počet přenocování se poměrově příliš neliší od celkového počtu hostů. Pokles, ale jen mírný, nastal ve stejných okresech – Blansko, Břeclav, Vyškov a Znojmo. Nejvyšší nárůst je opět v okrese Brno-venkov, téměř o 130%. Okres Brno-město, s absolutně nejvyšším počtem přenocování, zaznamenal nárůst v roce 2000 o cca 60%.

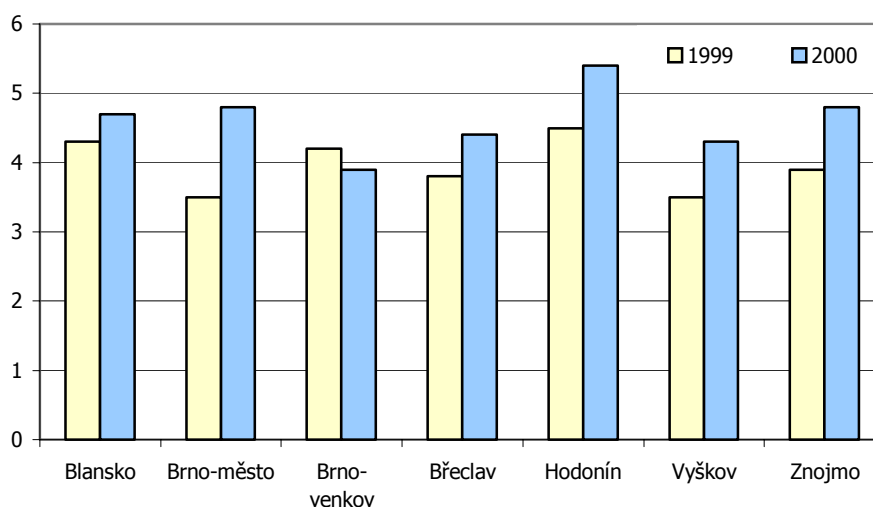
Pozice okresu Brno-město je logická a nevyžaduje zvláštní interpretaci. Z ostatních okresů jsou patrné příznivé ukazatele v okresech Brno-venkov a Hodonín, kde ještě lze hovořit o konjunkturálním vývoji, naopak v případě ostatních okresů se jedná o stagnaci či pokles v meziročním srovnání.

Průměrný počet přenocování v okresech Jihomoravského kraje

Průměrný počet přenocování a průměrná doba pobytu jsou na sobě závislé. Doba pobytu je tedy vždy o 1 jednotku (1 den) delší než počet přenocování.

Průměrná doba pobytu v okresech Jihomoravského kraje

V těchto sledovaných kritériích již nejsou tak zřetelné rozdíly jako u celkového počtu hostů a přenocování. Na uvedeném grafu vidíme, že průměrná doba pobytu v celém kraji se v roce 1999 pohybuje od 2,5 do 3,6 dnů, v roce 2000 již od 3,9 do 5,4 dnů.

Nekratší doba pobytu je v okrese Brno-venkov, který také jako jediný zaznamenal v roce 2000 pokles v průměrné době přenocování i pobytu. S nejdélší průměrnou dobou pobytu v roce 2000 je s 5,4 dny okres Hodonín. Brno-město, které v předchozích grafech zřetelně převyšovalo nad ostatními okresy, je v počtu přenocování a době pobytu se Znojem až na druhém místě, z čehož vyplývá, že Brno-město navštíví během roku sice nejvíce hostů, ale „dočasně“ v kratších intervalech. Dočasně proto, že v roce 2000 již zaznamenal nejvyšší nárůst v délce pobytu a přenocování ze všech okresů, a to o 1,3 dny. V okrese Hodonín můžeme nejdélší pobyt v kraji přičíst nejen přírodním krásám, ale také hojnému výskytu vinných sklípků a lázním s jednou z nekalitnějších vod v Evropě.

Průzkum u poskytovatelů ubytovacích služeb

V lednu roku 2002 proběhl průzkum, jehož cílem bylo zjistit, jaká byla v roce 2001 návštěvnost ubytovacích zařízení různých cenových kategorií, podíl domácích a zahraničních hostů a důvod pobytu. Průzkum byl proveden telefonicky v celkem 21 poskytovatelů ubytovacích služeb. Výběrový vzorek (3 hotely z každého okresu) byl podřízen doporučení okresního turistického informačního centra. Konkrétními respondenty byly následující osoby: 60 % provozní/vedoucí hotelu, 30 % marketingový manažer, 10 % recepční.

Shrnutí údajů z průzkumu

Okres	Název	Cena za 1 lůžko včetně snídaně 2002 (Kč)	% navýšení ceny od roku 2000	Kapacitní využití 2001 (%)	Domácí a zahraniční hosté 2001 (%)		Důvod pobytu 2001 (%)	
					Domácí	Zahraniční	Turistický pobyt	Pracovní pobyt
Blansko	Skalní Mlýn	990,-	8	70	60	40	25	75
	Moravia Lasákův Mlýn	1250,-	3	75	35	65	50	50
	Broušek	490,-	15	50	80	20	50	50
Brno-město	Voroněž 1	1 380,-	0	35	42	58	24	76
	Holiday Inn	3 100,-	5	50	25	75	20	80
	Internacional Best Western	3 190,-	7	52,6	25	75	10	90
Brno-venkov	Penzion U Kláštera	300,-	20	70	70	30	30	70
	Horník	250,-	9	65	100	0	0	100
	Penzion Princ	600,-	0	30	95	5	2	98
Břeclav	Rose	790,-	15	80	50	50	50	50
	Days	1790,-	15	60	60	40	60	40
	Apollon	1180,-	20	60	50	50	50	50
Hodonín	Krystal	470,-	9	60	75	25	80	20
	Grossmann	650,-	0	65	67	33	20	80
	Flag	750,-	0	35	60	40	50	50
Vyškov	Atrium	550,-	0	65	67	33	20	80
	Florian	470,-	5	50	80	20	30	70
	Penzion Radost	340,-	5	65	95	5	20	80
Znojmo	Doktor	450,-	28	30	50	50	60	40
	Moravský Krumlov	290,-	0	55	95	5	20	80
	Kormorán	370,-	8	80	90	10	95	5

Z výsledků průzkumu vyplývá, že nejvyšší ceny (průměr 2 556,- Kč) a nejvyšší podíl zahraničních návštěvníků (69 %) mají zařízení v Brně-městě, kde je také nejvyšší (82 %) podíl pracovních důvodů k pobytu. Naopak kapacitní využití (46 %) a podíl domácích klientů je nejnižší – hlavním důvodem je zejména již zmíněná vysoká cena.

V zařízeních s nižšími cenovými relacemi je zřetelně vyšší podíl domácích návštěvníků a zvýšení podílu turistických pobytů. Některé levnější typy ubytování vykazují za uplynulý rok cenové navýšení za stávajícího poměrně vysokého kapacitního využití. Je tedy pravděpodobně, že návštěvníci budou do budoucna akceptovat i mírně zvýšené ceny, pokud jim bude nabídnut vyšší komfort.

Přehled ubytovacích zařízení v turisticky významných obcích a městech zájmového území je uveden v příloze č. 6.

3.2.2 Pohostinská zařízení

Z údajů dotazníkového šetření, které se uskutečnilo na konci roku 2001, vychází následující přehled stravovacích zařízení v okresech Jihomoravského kraje.

	JMK	Blansko	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Restaurace, Pizzeria	313	55	45	91	44	21	57
Motorest	20	2	3	9	3	2	1
Hospoda	94	25	10	23	13	13	10
Kavárna, cukrárna	90	14	5	26	12	8	25
Bar	5	0	3	0	2	0	0
Vinárna	49	3	5	21	10	3	7
Vinný sklep	30	0	1	16	10*	1	2
Bistro, rychlé občerstvení	43	9	1	7	10	8	8
Stánek s občerstvením	18	9	0	1	3	3	2
Disco	29	4	1	12	2	2	8
Herna	27	3	2	7	4	2	9

Zdroj: dotazníkové šetření DHV CR spol. s r.o. (listopad-prosinec 2001)

Podrobné údaje o pohostinských zařízeních, informačních centrech, kulturních, společenských a sportovních zařízeních v turisticky významných obcích a městech zájmového území³⁰ jsou uvedeny v příloze č. 6.

Z šetření jednoznačně vyplynula nedostatečná kapacita a rozsah poskytovaných služeb v ubytovacích a pohostinských zařízeních.

3.2.3 Lázně

Lázeňská léčebna v Hodoníně je jedna z nejmladších lázeňských zařízení v republice – byla otevřena v roce 1979. Podnětem pro její vybudování byl nález minerálních vod obsahující značné množství jódu. Hodonínské jodobromové vody s vysokým obsahem jodových solí a poměrně nízkou mineralizací patří mezi nejkvalitnější vody svého druhu v Evropě. Léčebna má 166 léčebných lůžek.

Léčba alergických onemocnění využívající vlivu mikroklimatu podzemního prostředí krasových jeskyní a jiných podzemních prostor – speleoterapie – je v současnosti prováděna v Ostravě u Macochy, střídavě jsou využívány jeskyně Sloupsko-šošůvská a jeskyně Císařská.

3.2.4 Vinařské a naučné stezky, turisticky značené trasy

Vinařské stezky

Moravské vinařské stezky jsou páteří spolupráce především pro 310 vinařských obcí jižní Moravy v okresech Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Uherské Hradiště a Znojmo. Základní síť cyklotras bude postupně doplňována a propojena s dálkovými cyklotrasami spojujícími vinařský region s Vídní, Bratislavou, Brnem a dalšími moravskými a evropskými městy.

V roce 2000 bylo vyznačeno 395 km cyklotras, které tvoří Velkopavlovickou vinařskou stezku, Mikulovskou vinařskou stezku, Podlužskou vinařskou stezku a Moravskou vinnou v úseku Vlkoš-Drnolec. V roce 2001 bylo vyznačeno dalších 570 km na Hodonínsku, Uherskohradištsku a Znojemsku. Celá síť Moravským vinařských stezek bude dokončena napojením na okolí Brna Brněnskou vinařskou stezkou.

Moravská vinná stezka (280 km)

Hlavní stezka – Moravská vinná, spojuje Znojmo a Uherské Hradiště a propojuje deset okruhů, z nichž každý vede jednou vinařskou oblastí. Na vinařských stezkách si mohou cyklisté naplánovat jednodenní, dvoudenní, nebo třeba čtrnáctidenní pobyt, plný aktivního pohybu, příjemných zážitků a poznání. Vinařské stezky vedou převážně vinicemi, sady a místními komunikacemi, tam kde je nezbytné vést trasy po silnicích se bude usilovat o vybudování bezpečných cyklistických chodníků. Svým rozsahem a posláním se jedná o unikátní síť regionálních cyklistických tras, které spojují „to nejlepší“ z vinařství a památek na jižní Moravě.

³⁰ Bez okresu Brno-město

Zdroj: Nadace Partnerství

Přehled naučných stezek, turistických značených cest, značených tras pro pěší turistiku a cyklotras je uveden v příloze č. 5.

3.2.5 Kongresová a zábavní centra

Kongresovou turistiku zahrnujeme do oblasti specializovaných turistických aktivit, patří mezi nejprogresivnější směry cestovního ruchu. Centrem aktivit je v tomto případě město Brno, což je spíše než nadstandadní úroveň poskytované infrastruktury dáno tradicí veletržních aktivit, částečně tomu přispívá také přítomnost vysokých škol a výzkumných ústavů. Po roce 1990 se nabídka vhodných prostor a jejich vybavenost výrazně zlepšila, citelným nedostatkem je však neexistence koordinované organizační struktury a také provázanost s dalším děním ve městě a kraji.

Zařízení poskytující kongresové služby

Hotel PANORAMA	Češkovice 168, Blansko	Kongresový sál - 200 míst
Hotel HOLIDAY INN BRNO	Křížkovského 20, Brno	Alfa – 200 míst Beta – 300 míst Alfa + Beta 1 – 399 míst Alfa + Beta 2 – 400 míst Salonek I+II – 100 míst
KONGRESOVÉ CENTRUM BRNO, a.s.	Výstaviště 1, Brno	Sál A – 500 míst Sál B – 500 míst Sál C – 500 míst Sál D – 50 míst Sál E – 50 míst Sál F – 35 míst
VELETRHY BRNO, a.s.	Výstaviště 1, Brno	Kinosál – 250 míst Jednací sál – 100 míst Veletržní sál – 200 míst Morava (pav.A3) – 300 míst Brno (pav.A3) – 28 míst Loosův sál – 60 míst Marketing (pav.O) – 70 míst Press Centrum (pav.E) – 250 míst Rotunda (pav.A) – 440 míst
Interhotel Voroněž, a.s., hotel VORONĚŽ I	Křížkovského 47, Brno	Kongresová hala – 700 míst Kongresová hala A – 350 míst Kongresová hala C – 200 míst Modrá restaurace – 60 míst Primátor – 24 míst Pavilon – 35 míst Klubovna – 20 míst Merkur – 16 míst
Interhotel Voroněž, a.s., hotel VORONĚŽ II	Křížkovského 49, Brno	Hudební salonek – 60 míst Lovecký salonek – 20 míst

Interhotel Voroněž, a.s., hotel SANTON	Přístavní 38, Brno	Sál – 160 míst Jídelna – 90 míst Malý sál – 60 míst Salonek 1 – 20 míst Salonek 2 – 20 míst Salonek 3 – 30 míst Salonek 4 – 50 míst
Hotel INTERNATIONAL	Husova 16, Brno	Kongresový sál 1 – 350 míst Kongresový sál 2 – 250 míst Kongresový sál 1 + 2 – 500 míst Konferenční místnosti – 20 až 69 míst Jednací apartná – 10 osob
Grandhotel Brno	Benešova 18-20, Brno	Francouzský sál – 100 míst Květinový salon – 50 míst Moravský sál – 90 míst
Hotel ATLANTIS	Rozdrojovice 177, Brno-venkov	Kongresový sál – 140 míst
BOBY CENTRUM	Sportovní 2a, Brno	Hala – 350 – 470 míst

Zdroj: Kongresový katalog, internetové prezentace

Největší nákupní a zábavní centrum v Jihomoravském kraji je Olympia (okres Brno-venkov), široká je nabídka zejména sportovního vyžití v brněnském Bobby-centru.

3.3 Dopravní dostupnost

3.3.1 Dopravní dostupnost území

Silniční doprava

Dálnice D1, která zabezpečuje dopravní dostupnost centra regionu Brna od Prahy, svou trasou obsluhuje JMK v západovýchodním směru po Vyškovsko, včetně Slavkova. Problémem D1 je, že vede obtížným terénem, její stavebnětechnický stav je špatný. S tím související neustálé uzavírky jízdních pruhů kvůli opravám způsobují její nespolehlivost. Chybí systém „incident management“, tj. rychlé odstraňování následků havárií, které často zcela zneprůjezdí dálnici na několik hodin, což je z hlediska dostupnosti JMK nepřijatelné.

Brno je jádrem radiálního silničního systému, jenž zpřístupňuje:

- severní část JMK silnicí č. 43 – Blansko, Moravský kras;
- jih zejména dálnic D2 – Břeclav, vinařské oblasti Břeclavska a Hodonínska, směr ze Slovenska, z Bratislavy;
- dále silnicí I/52 – Pohořelice, Mikulov, hraniční přechod Drasenhofen směrem z Rakouska, z Vídně (v úseku Rajhrad-Pohořelice vybudovaná jako rychlostní komunikace R52);

Z D2 a R2 jsou poměrně dobře dostupné všechny destinace na jihu kraje z Čech a východních zemí Německa, kromě toho z Brna do Hodonína vede silnice II. třídy II/380 (č.51). Pro turisty, kteří přijíždějí do Znojma z území mimo JMK, je dobrý příjezd po silnici č.38 (E59) od Jihlavy.

Jižní část JMK je dopravně dobře dostupná trasami z území ČR, horší situace je pro turisty a návštěvníky přijíždějící z Rakouska a jižní části Německa – ze strany jižních sousedních států zatím nebyly vybudovány kapacitní komunikace. Rakousko však připravuje zlepšení situace, formou zákona schválilo výstavbu tzv. Severní dálnice A5 v úseku Vídeň – Drasenhofen. Po dobudování plynulého dálničního spojení Brno – Ostrava (cca 2007) bude území JMK lépe dostupné také ze Severní Moravy a z Polska.

V regionu je hustá síť komunikací lokálního, resp. regionálního významu, silnic II. a III. třídy. Jejich společným znakem je velmi špatný technický stav.

Z celoevropského pohledu je území JMK tranzitní, což představuje velkou příležitost pro nabídku takových produktů a programů cestovního ruchu, které postupně změni jeho charakter z tranzitního na cílový. Údaje o dvanácti silničních hraničních celních přechodech v působnosti Celního ředitelství Brno jsou uvedeny v příloze č. 4.

Železniční doprava

V železniční dopravě dominuje v území JMK severojižní trasa I. koridoru Děčín – Praha – Pardubice – Brno – Břeclav – Rakousko. Z regionálního hlediska jsou významné železniční tratě Brno – Veselí nad Moravou a Brno – Hrušovany nad Jevišovkou – Znojmo resp. Hevlín. Malým železničním uzlem na území JMK je Břeclav, kde se na I. koridoru připájí II. koridor z Polska a Severní Moravy (Karviná) a odbočuje na Slovensko.

Také v železniční dopravě Brno plní svoji funkci jádra. Město je navrhováno jako uzlový bod vysokorychlostních tratí, v současnosti je zdrojem a cílem vnitrostátních tratí Brno – Žďár nad Sázavou – Kolín (– Praha), Brno – Přerov (Ostrava) a Brno – Jihlava (– České Budějovice).

Údaje o šesti železničních hraničních celních přechodech v působnosti Celního ředitelství Brno jsou uvedeny v příloze č. 4.

Letecká doprava

Letiště Brno-Tuřany svými technickými parametry a vybavením splňuje mezinárodní kritéria pro celoroční provoz všech typů letadel. Jeho kapacitní možnosti umožní mnohem vyšší dopravní zátěž, letiště by případné zesílení provozu uneslo.

Vodní doprava

Vodní cesty se v podstatě dopravně nevyužívají, jsou však samy turistickou atraktivitou pro lodní výlety a vodáctví. Územím okresu Hodonín prochází Baťův kanál (Otrokovice – Rohatec), který je součástí vodního toku řeky Moravy. Dle zákona č. 114/95 o vnitrostátní plavbě je od ústí vodního toku Bečvy po soutok s vodním tokem Dyje zařazen mezi dopravně významnou využitelnou vodní cestu. V současné době je kanál využíván pro turistické účely za podpory obcí a měst a Evropské komise. (Morava, Baťův kanál).

Uzemní rezerva pro evropské kanálové propojení Dunaj – Odra – Labe je na základě rozhodnutí vlády ČR z roku 1996 stále chráněná.

Cyklistická doprava

Jihomoravským krajem prochází dálkové trasy Moravská stezka a Jantarová stezka, které jsou včleněny pod Moravsko-slezské dálkové cyklotrasy a jsou součástí sítě cyklotras Euro – Velo. Dále je možné se zmínit o cyklotrasách Greenways a Vinařských cyklotrasách.

Hromadná doprava

V souvislosti s rostoucí cenou zejména železniční dopravy a nárůstem individuální automobilové dopravy je důležité kromě stávajícího systému dopravní obsluhy území určitá míra integrace jednotlivých systémů hromadné dopravy do provázaných dopravních sítí a její zvýhodňování včetně nabídky doplňkových služeb.

Propojenost, návaznost a komplexnost dopravní obsluhy regionu s použitím všech druhů dopravy je základní filosofií integrovaného dopravního systému. Pilotním projektem v této oblasti je změna organizace dopravy a tarifu na lince 820 Brno-Kuřim.

3.3.2 Statická doprava

Podle zkušeností konzultanta z jiných projektů v oblasti cestovního ruchu přijíždí obvykle 2/3 návštěvníků a turistů osobním autem³¹. (Způsob dopravy a možnosti parkování nebyly předmětem šetření spokojenosti návštěvníků JMK v zpracované analýze.)

Zřizování parkovišť v turisticky atraktivních lokalitách nepatří mezi priority obcí, přitom existuje vztah, že turista přijíždějící autem či autobusem utrací na výletech nejvíce, vyšší mobilita umožní návštěvníkům častější návštěvy s více cíli v jednom dni. Parkoviště jsou též podmínkou pro hromadnou turistiku zájezdovými autobusy, která je poměrně významným způsobem dopravy zahraničních návštěvníků. Rozvoj cykloturistiky je též pevně spjat s dojížděním automobily z větších měst do přírody. I zdatní cyklisté dovážejí svá kola osobními automobily pro větší a časově delší zážitek v krajině.

Kvalitní parkoviště se zpevněným povrchem, vybavená turistickými informacemi a napojená na okružní turistické trasy, či jen zpřístupňující kulturní a přírodní památky, jsou základním vybavením pro moderní turistický ruch. Velmi důležité je pracovat správně s kapacitou parkovišť, tato se může stát limitujícím prvkem pro návštěvnost. K efektivnějšímu využití přeplněných parkovišť může přispět jejich placený provoz.

Vybudování parkovišť a odstavných ploch v přímé vazbě na turistické atraktivity, včetně nástupů na pěší a cyklistické značené trasy, dále systém záchytných parkovišť na příjezdech do chráněných území a například

³¹ Průzkum pro Analýzu potenciálu regionu Český ráj, zpracované pro DHV společností TNS Factum v roce 2001

u železničních nádraží, je pro zvýšení atraktivity obcí JMK nezbytností. Konstatovaly to téměř všechny rozvojové projekty na mikroregionální úrovni, které se rozvojem cestovního ruchu, a speciálně venkovské turistiky, zabývaly. Plán péče o NP Podyjí také formuluje v krátkodobých cílech vybudování záchytných parkovišť.

3.4 Investiční příležitosti v cestovním ruchu Jihomoravského kraje

V závěru roku 2001 byl proveden průzkum ve vybraných turisticky významných obcích v Jihomoravském kraji. Dotazníky byly adresovány starostům 62 obcí. Cílem bylo získat seriózní a aktuální poznatkovou základnu o ekonomickém potenciálu, turistické infrastruktuře a doprovodných službách cestovního ruchu v těchto lokalitách. Vzhledem k tomu, že některé dotazníky byly vyplněny pouze částečně, nemůže být následné zhodnocení získaných údajů vyčerpávajícím zdrojem informací o situaci v cestovním ruchu.

Nejčastější pravidelně se opakující akcí jsou hody a poutě, trhy a slavnosti spojené s charakteristickým produktem (víno, chřest apod.), následují historické, hudební a sportovní akce. Nejvyšší počet návštěvníků je uveden u Znojemskeho vinobraní – až 50 000 osob.

Za stávající situace, kdy kompetence z referátů regionálního rozvoje okresních úřadů přecházejí na krajský úřad, je velmi obtížné získat informace o zahájených, nebo připravovaných projektech v oblasti cestovního ruchu. Proto byla jedna z otázek směřována právě na připravované rozvojové projekty nebo záměry obcí a soukromých subjektů v oblasti cestovního ruchu (výstavby, rekonstrukce apod.).

Jako nejméně frekventovaná odpověď se objevují sportovní zařízení (17), dále ubytovací (9) a stravovací zařízení. Z dopravní infrastruktury jsou zmíněny ponejvíce obchvaty měst a úpravy komunikací pro cykloturistiku. Je třeba uvést, že u této otázky chyběla u více než 50 % dotazníků odpověď; není zřejmé, zda v těchto obcích žádné rozvojové projekty nepřipravují, nebo nejsou uvedeny.

Z konkrétních projektů, které v době šetření probíhaly, nebo byly připraveny k realizaci, je možno uvést II. etapu rekonstrukce Palackého náměstí v Rosicích, rekonstrukci zámku v Rosicích, příprava rekonstrukce zámeckého parku v Rosicích. Další připravované/diskutované záměry (např. vinařská ulice se stravováním, ubytováním a dalšími podnikatelskými aktivitami zaměřenými na vinařství v Hustopečích) včetně upřesnění jejich rozpracovanosti jsou uvedeny v příloze (předáno v digitální podobě).

Při subjektivním hodnocení situace v oblasti cestovního ruchu se ve valné většině odpovědí objevují chybějící nebo nedostatečné ubytovací a stravovací možnosti, nezbytnost zlepšení kvality poskytovaných služeb a v několika případech příležitost zejména v rozvoji cykloturistiky.

Součástí dotazníku byly také otázky zjišťující úroveň vybavenosti obcí turistickou infrastrukturou (ubytovací, stravovací, kulturní, sportovní zařízení). Přehled takto získaných údajů je součástí přílohy č. 6.

Z výsledků průzkumu tedy jednoznačně vyplývá potřeba zkvalitnit infrastrukturu stávající a v řadě lokalit vybudovat zařízení nová. Finanční náročnost projektů vyžaduje spolupráci více subjektů i podporu z centrálních zdrojů. Jako příklady je možno uvést ty projekty, které získaly grant České centrály cestovního ruchu. Projekty realizované z Fondu malých projektů CBC Phare jsou uvedeny v kapitole 4.1.1.

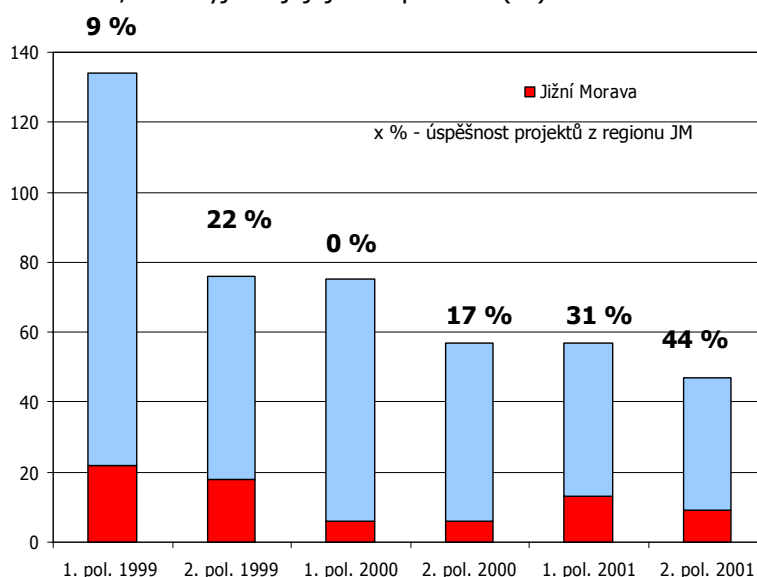
Projekty, které získaly grant České centrály cestovního ruchu (region jižní Morava)

rok	název projektu	žadatel
2001	Turist. programy v Jihomoravském kraji - realizace tiskoviny	Jihomoravský kraj, Brno, Ing. František Polách
2001	Vytvoření internetové prezentace zámku ve Slavkově u Brna	Historické muzeum ve Slavkově u Brna, Ing. Jaroslav Hynšt
2001	Průvodce česko-slovenskou "společností" Euroregionu Bílé-Bílé Karpaty	Region Bílé Karpaty, s.p.o., Zlín, Ing. arch. Jana Hajduchová
2001	Prezentace nového turistického produktu regionu Slovácko na veletrzích, výstavách a workshopech v roce 2002	Město Uherské Hradiště, Květoslav Tichavský
2001	Turistický produkt Slavkovské bojiště	Mohyla míru - Austerlitz, o.p.s. Šlapanice, Ing. Václav Horák
2001	Turistický průvodce Slovákem	Region Slovácko, Uherské Hradiště, Mgr. Josef Hapák
2001	Blanensko - Moravský kras (tematický prospekt regionu)	Město Blansko, Ing. Miloslav Kala
2001	Veletržní prezentace Jižní Moravy	Sdružení měst a obcí jižní Moravy, Mgr. Libor Opluštil
2000	Internetová prezentace a informační stránky regionu Jižní Morava	Okresní úřad Brno – venkov, Ing. Ivo Minařík
1999	Jižní Morava - kraj památek a vína, Moravské vinařské stezky"	Jižní Morava - kraj památek a vína, Moravské vinařské stezky"
1999	Katalog cestovních tras a ubytování Jižní Morava	Katalog cestovních tras a ubytování Jižní

		Morava
1999	Regionální internetový informační server "www.regionslovacko.cz"	Regionální internetový informační server "www.regionslovacko.cz"
1999	Jižní Morava (image prospekt regionu)	Jižní Morava (image prospekt regionu)
1999	Bačův kanál v roce 2000 lodí, na kole i pěšky - mezi Buchlovem a Javořinou	Agentura pro rozvoj turistiky na Bačově kanále, Veselí nad Moravou, Ing. arch. Ivo Ondračka
1999	Jihomoravskými vinohrady a vinnými sklepy (turistický průvodce a mapa)	Vinařská akademie Valtice Ing. Jiří Kopeček

Zdroj: www.cccr-info.cz

Graf uvádí přehled celkového počtu projektů, které byly podány v jednotlivých kolech, se zvýrazněním projektů z regionu Jižní Morava; čísla vyjadřují jejich úspěšnost (%).

Vhodné projekty z oblasti cestovního ruchu mohou získat dotaci ze Státního programu podpory cestovního ruchu, který vyhláší Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Ve druhém kole výběrového řízení pro podprogram Podpora obcí a měst se statutem lázeňského místa byla v roce 2001 přidělena městu Hodonín dotace (do 50% nákladů roku 2001) na šest vybraných projektů v celkové výši více než 7 mil. Kč. Pro rok 2002 byl vypsán mimo stávající tři podporované projekty zaměřené na podporu lázeňství Podprogram č. 4: Podpora budování doprovodné infrastruktury cestovního ruchu pro sportovně-rekreační činnosti. Výsledky výběrového řízení nebyly k datu zpracování materiálu vyhlášeny.

4. Organizace a marketing cestovního ruchu

4.1 Organizace cestovního ruchu Jihomoravského kraje

Na základě analýzy a terénních šetření lze konstatovat, že na území JMK neexistuje organizační struktura, která by nějakým způsobem upravovala a koordinovala aktivity v cestovním ruchu. V detailnějším pohledu lze aktivity jednotlivých subjektů působících v CR rozdělit do dvou hlavních skupin.

4.1.1 Veřejný sektor

„Hlavními“ hráči v cestovním ruchu v JMK byly přibližně až do roku 2000 jednotlivé okresy Jihomoravského kraje a Sdružení obcí a měst jižní Moravy (SOM JM). Okresní úřady měly většinou funkci financující a propagační. Stát prostřednictvím odborů regionálního rozvoje okresních úřadů přímo poskytoval prostředky na propagaci, marketing a rozvoj cestovního ruchu v jednotlivých okresech kraje. V některých případech okresní úřady zajišťovaly i strategickou a koncepční složku rozvoje CR. Promoční aktivity závisely na velikosti rozpočtu příslušných okresních úřadů a míře pozornosti, kterou příslušný úřad věnoval propagaci a rozvoji CR v okrese. V souvislosti se vznikem Jihomoravského kraje je tato aktivita okresních úřadů utlumena a pravomoc v této oblasti přebírá krajský úřad.

Sdružení obcí a měst jižní Moravy je subjektem založeným jako sdružení právnických osob. Smyslem jeho ustavení byla koordinace činností hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje tohoto regionu. Zakladatelé Sdružení byli k jeho založení vedeni myšlenkou, že region jižní Morava je specifickou oblastí svými přírodními, historickými a sociálními podmínkami, a proto by činnost SOM JM měla vést k prosazování takových názorů a zájmů obcí v regionu, které odpovídají vývojovým trendům regionu. Cílem SOM JM je trvalá prosperita regionu jako celku. Zakládající členové Sdružení obcí a měst jižní Moravy (Brno, Břeclav, Mikulov, Moravský Krumlov a Znojmo) chtěli svým krokem demonstrovat nutnost zajištění organizační platformy regionální spolupráce a vyzvat další obce a města ke vzájemné spolupráci a členství v obou sdruženích – jak SOM JM, tak i v RRA JM. Sdružení obcí a měst jižní Moravy si stanovilo priority problémových okruhů, mezi nimiž je i turistická atraktivita regionu, kterou se zabývá odborná komise cestovního ruchu. Praktickým výsledkem aktivit SOM JM je propagační materiál Turistické produkty Jižní Moravy.

Nepřímou formou státní podpory rozvoje cestovního ruchu, zejména ve venkovském prostoru je dosud úspěšný a populární dotační titul Program obnovy venkova (POV). Na jeho jednotlivé podprogramy spoléhají zejména municipality na venkově a sdružení obcí – mikroregiony. Mikroregiony velmi často po získání prostředků z programu POV pořizovaly strategické a koncepční dokumenty a plnily i roli financiera těchto aktivit.

Jihomoravský kraj (respektive území okresů Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín a Znojmo, prozatím nejsou zahrnuty okresy Blansko a Vyškov) je díky své poloze potenciálním příjemcem pomoci ze zdrojů CBC Phare, který je součástí širší politiky přípravy přičlenění země k EU. Řídící jednotkou programu Phare CBC v JMK je Řídící výbor Fondu malých projektů, administrátorem fondu je Regionální rozvojová agentura jižní Moravy. Tato struktura je v současnosti měněna a do systému přibývá evaluační komise. Malé projekty CBC Phare jsou formulovány jako projekty typu „people-to-people“ nebo jde o projekty neinvestiční povahy, které jsou zaměřeny na rozvoj kulturní spolupráce mezi sousedními regiony, na přeshraniční aktivity mládeže a posilování místní demokracie. Jsou to také projekty podporující místní a regionální socioekonomický rozvoj či vzdělávací aktivity pro instituce a jednotlivce působící v místním a regionálním rozvoji, nebo aktivity zvyšující informovanost veřejnosti. V oblasti cestovního ruchu zahrnuje projekty zaměřené na podporu ekonomického rozvoje a zaměstnanosti, zejména pořádáním prodejních trhů, výstav a reklamních akcí, vytváření informačních systémů a dalších akcí na rozvíjení kontaktů mezi podnikatelskými subjekty. Podpora je určena rovněž na rozvoj partnerství mezi profesními komorami, profesními sdruženími, výzkumnými ústavy neziskového charakteru apod. Finančně mohou být také podporovány systémy poskytující informace v oblasti turistiky a vydávání vícejazyčných materiálů určených k propagaci regionů a pomoci cestovnímu ruchu. Malé investiční projekty mohou být zaměřené na technickou infrastrukturu a obnovu turistických atrakcí.

Příkladem úspěšných projektů cestovního ruchu realizovaných na území JMK do roku 2001 z programu CBC Phare mohou být zejména uvedené projekty:

projekt	rozpočet (mil. €)	dotace Phare (mil.€)
Cyklotrasa Brno – Vídeň	0,86	0,64
Rozvoj vinařství Mikulovska	0,92	0,65
Infocentrum Pálava (trilat. projekt)	0,45	0,25

Z Fondu malých projektů CBC Phare byla na území JMK přímo v oblasti cestovního ruchu realizována celá řada projektů, jako například:

Informační a orientační systém pro Znojmo	Znojmo
Letní slavnost tří měst	Mikulov
Turistická a cykloturistická mapa Podyjí	Znojmo
Videoprogram o vinařských obcích Znojemska – česko-německá verze	Obec Hnanice, mikroregion Daníž
Informační materiály pro Turistické informační centrum Znojmo	Znojmo
Přeshraniční turistika a její možnosti v obci Velké Bílovice	Obec Velké Bílovice
Údolím na kole	Obec Jaroslavice
Propagační materiály pro Informační centrum v Moravském Krumlově	Město Moravský Krumlov

Propagace a zkvalitnění služeb na trase cyklistické stezky Brno-Vídeň	Sdružení "Cyklistická stezka Brno-Vídeň"
Slavnostní otevření Moravských vinařských stezek	Město Mikulov
Greenways Vídeň – Praha, posílení spolupráce českých a rakouských obcí a organizací v oblasti péče o kulturní a přírodní dědictví a rozvoj šetrné turistiky	Nadace Partnerství

Dalším předstrukturálním fondem EU, který je možno využít pro rozvoj cestovního ruchu ve venkovském prostředí, je program SAPARD. Jedním z jeho cílů je podpora investic do cestovního ruchu. Přestože SAPARD vstoupil v platnost 1. 1. 2000 a kandidátskou zemí může být využíván po dobu do jejího vstupu do EU, nejdéle však do roku 2006, nebyly projekty s jeho pomocí zatím v ČR zatím realizovány. V roce 2001 byla zahájena příprava projektů a předpokládáný start programu je v prvním čtvrtletí roku 2002.

Lze konstatovat, že ve veřejném sektoru docházelo (a to nejen na území Jihomoravského kraje) v organizaci CR k částečnému protipohybu, který je v konečném důsledku kontraproduktivní a do značné míry tento stav přetrvává dodnes. V zásadě lze přímou podporu a koordinaci CR ze strany státu prostřednictvím rozpočtů/aktivit okresních úřadů označit za pohyb shora dolů. Současně však docházelo k nepřímé podpoře a iniciaci spontánních aktivit v CR zdola nahoru, a to prostřednictvím nepřímé podpory státu v případě POV a zahraniční nepřímé podpory v případě CBC PHARE. Podobný protipohyb je v moderních turistických destinacích žádoucí, musí však jít vždy o důsledně oddělené funkce jednotlivých pohybů/aktivit. Shora dolů by v zásadě měla jít funkce financující, rozvojová a kontrolní, v opačném gardu potom stojí funkce propagační a věcná. Usměrnění a koordinace obou druhů pohybů se ve většině úspěšných destinací realizuje prostřednictvím strategie/programu/koncepce, jejíž pořízení/formulace je konsensuální záležitostí všech místních a regionálních aktérů.

Dalším jevem, který do značné míry podvazoval aktivity v oblasti CR v JMK, byla přílišná regionalizace/lokalizace – díky POV snad až atomizace – aktivit v CR. Moderní turistika je odvětví synergických účinků. Synergii se nedařilo tam, kde převládaly regionální až lokální tendence v přístupech k cestovnímu ruchu. Mnohdy by méně regionalizace přineslo více úspěchů. Obdobně lze hodnotit i spolupráci mezi sousedními regiony. Zdá se, že stále ještě trvá stav, kdy jsou sousedé považováni spíše za konkurenty, než za partnery. Přitom spolupráce mezi regiony v rámci destinačního managementu je klíčovým faktorem pro vytvoření rozmanitější a konkurenceschopné nabídky a tím i klíčovým faktorem úspěchu v soutěži o to hlavní – turistu.

4.1.2 Soukromý sektor

Zatím převažuje (opět, nejen v Jihomoravském kraji) chápání rozdělení podnikatelů v cestovním ruchu do 4 základních skupin:

- Poskytovatelé služeb CR (ubytovatelé, restaurace, provozovatelé kulturních památek, rekreačních středisek a sportovních areálů a dalších atraktivit CR)
- Cestovní kanceláře a jejich smluvní partneři (CK, prodejci, tour-operátoři)
- Provozovatelé infocenter (poskytování a prodej informací, maloobchod)
- Poskytovatelé přímo souvisejících služeb (zejména směnárny a dopravci)

Míra vzájemné organizovanosti a koordinace aktivit v rámci soukromého sektoru je nízká. Až na výjimky nejsou navenek nijak zřetelné/aktivní profesní cechy a sdružení. Sdružování podnikatelů v hospodářských komorách je realizováno na bázi voluntarismu. Mezi hlavní nedostatky vyplývající z analýzy získaných podkladů patří nízká kvalita poskytovaných služeb, nedostatečný důraz na čistotu a hygienu, absence povědomí o skutečných potřebách a nárocích vinařského turistu, poměr cena a výkon, bezpečnost turistů a jejich majetků při rekreačním pobytu, nízká úroveň vzájemné informovanosti – absence informačního systému v CR, zkreslené výkaznictví podnikatelů a jejich neochota/nezájem poskytovat jakoukoli informaci o svém podnikání, absence aktivní práce infocenter a absence regionální statistiky, umožňující adekvátní reakci podnikatelů na parametry poptávky. Uvedené nedostatky samozřejmě neplatí obecně pro celý podnikatelský sektor, nicméně byly identifikovány v rámci analýzy soukromého sektoru v analytických částech prací koncepční povahy, použitých pro sestavení tohoto profilu.

4.1.3 Princip partnerství

Partnerství je klíčovým slovem nejen v rozvoji CR. Míru vzájemné organizovanosti a koordinace aktivit v rámci veřejněsoukromého partnerství lze označit jako nízkou. Podnikatelé zatím ve většině případů o spolupráci nestojí, ale je pravdou, že veřejný sektor zatím nedokázal podnikatelům přitažlivost a nutnost spolupráce vysvětlit. Spolupráci mezi soukromým a veřejným sektorem se daří zejména v municipální oblasti na venkově. Podnikatelé uvádějí absenci podpory ze strany veřejného sektoru, naopak, podnikatelům je vytýkána neochota spolupracovat. Mezi hlavní nedostatky vyplývající z analýzy získaných podkladů patří zejména nedostupnost informací o finančních zdrojích pro CR, prakticky neexistující spolupráce podnikatelů a tvůrců koncepcí, absence povědomí o možnostech financování ze zdrojů EU a z toho plynoucí izolovaná příprava neúspěšných projektů na obou stranách.

S ohledem na množství přesahů a přímých i nepřímých vlivů cestovního ruchu na další odvětví regionální ekonomiky Jihomoravského kraje, lze zatím jako „budoucnost“ označit nejnovější evropské trendy v partnerství v CR, mezi něž patří zejména:

- Budování meziregionálních/destinačních partnerství
- Budování sofistikované infrastruktury
- Koncentrace zdrojů
- Spolupráce širokého spektra podnikatelů v různých ekonomických odvětvích
- Podpora z EU a účinná lobby v centru

4.2 Propagace a image území

Posláním propagace je soustředit pozornost zákazníka na určité teritoriální destinace, jejich specifika apod. Informace tohoto charakteru jsou v rámci regionální propagace kombinovány s reklamou, která upozorňuje veřejnost na konkrétní produkty cestovního ruchu, směřuje k přesně definovaným cílovým skupinám.

V posledních letech se situace v oblasti propagace výrazně zlepšila – obce a města vykonaly mnoho k rozšiřování cestovního ruchu nejen na svém území, ale vzájemnou koordinací a sdružováním prostředků přispěly k oživení zájmu o cestovní ruch v mikroregionech a k jeho propagaci. Výrazná je na tomto poli také činnost Krajského úřadu Jihomoravského kraje; účast jeho zástupců na zahraničních veletrzích a prezentacích možností pro cestovní ruch přispívá ke zvýšení počtu turistů a návštěvníků. Image území vytvářejí Slavkovské bojiště, archeologická naleziště, kulturní a církevní památky, folklór a zejména vinařská tradice.

Významnou příležitostí pro prezentaci turistických možností regionu je každoroční výstava Regiontour, pořádanou v rámci veletrhu GO na brněnském výstavišti, 25 % nárůst počtu vystavovatelů v roce 2002 svědčí o mnohém.

Pro některé lokality však nedostatečný marketing a propagace znamená malé využití stávajících kapacit. Rezervy se nabízejí i v činnosti informačních center, nabídka tiskovin (zejména poskytovaných bezplatně) není příliš široká, často chybí doplňkové služby – např. informace o konání kulturních, sportovních i společenských akcí.

Nedostatečně využívána je možnost propagace prostřednictvím internetu, ačkoli u zákazníků obliba získávání informací tímto způsobem narůstá. Problematická je zejména aktualizace – řada zprvu úspěšně se rozjíždějících projektů ztroskotá na jejím nezajištění (často z finančních důvodů).

Cesty ke zlepšení situace v této oblasti jsou součástí návrhové části Strategie.

4.3 Produkty cestovního ruchu v Jihomoravském kraji

Produkt cestovního ruchu je služba nebo soubor služeb, který je schopen uspokojit potřeby zákazníka. Na všestranném poskytování služeb; od základních (stravování, ubytování) dopravy, zprostředkování služeb až po poskytování informací, je cestovní ruch založen. Z charakteru služeb v cestovním ruchu vyplývá specifický „marketingový mix“ (osm „P“) – pro dosažení svých marketingových cílů je nezbytný soulad všech jeho nástrojů tak, aby výsledkem jejich vzájemného působení byl co nejvyšší efekt.

Mimo marketingové nástroje uváděné i v jiných odvětvích (výrobek-Product, propagace-Promotion, místo-Place, cena-Price) jsou pro cestovní ruch typické tyto: lidé-People, spolupráce-Partnership, sestavování balíčků služeb-Packaging a vytváření provázané nabídky-Programming.

Produkt není jen turistický program, ale jde také o stanovení způsobu odbytu a zajištění zpětné vazby a monitoringu. Produkt je to, prostřednictvím čeho se region/destinace prodává a získává své turisty a návštěvníky.

Dobře navržený produkt by měl mít tyto základní atributy:

- zacílení na konkrétní zákaznické skupiny (A)
- dostatečná atraktivita (B)
- přístupnost (C)
- uspokojení potřeb a požadavků turistů (D)
- soulad se skutečnou nabídkou destinace (E)
- cena, kterou je zákazník ochoten akceptovat (F)
- organizační podpora regionálních činitelů v cestovním ruchu a propagace (G)

V následující tabulce jsou z hlediska úspěšnosti zhodnoceny³² dva produkty.

Produkt	Nositel produktu	Hlavní atributy úspěšného produktu							Vazba na Strategii CR JmK	
		A	B	C	D	E	F	G	ano/ne	opatření č.
Baťův kanál	Agentura pro rozvoj turistiky na Baťově kanálu	1	1	1	1	1	1	0	ano	2.2.2.1
Vinařský turistický program	Znovín Znojmo, a.s.	1	1	1	1	1	1	0	ano	2.2.1.1 2.5.1.1

U obou je slabinou organizační podpora regionálních činitelů v cestovním ruchu a propagace. I když zejména Vinařský turistický program se v souvislosti s realizací vinařských cyklostezek dostává do povědomí široké veřejnosti.

5. Analýza konkurence

5.1 Sousedé

Jihomoravský kraj sousedí v České republice na jihozápadě s krajem Jihočeským, na západě s krajem Vysočina, na severozápadě s Pardubickým krajem, na severu a severovýchodě s kraji Olomouckým a Zlínským. S krajem Vysočina vytváří Jihomoravský statistickou jednotku NUTS 2. Na jihu je sousedícím krajem země Dolní Rakousko, na východě slovenské kraje Trnava a Trenčín.

V mezikrajovém srovnání počtu zahraničních návštěvníků je Jihomoravský kraj na druhém místě za Prahou a v sousedních krajích je těsně následován krajem Jihočeským. Srovnání s předchozími léty není možné provést, poněvadž statistiky počtu zahraničních návštěvníků se vztahovaly k jiným jednotkám – krajům podle předchozího členění ČR.

Tabulka návštěvnosti krajů zahraničními návštěvníky v roce 2000

Kraj	Počet zahraničních návštěvníků	Počet zahraničních návštěvníků (%)	Počet obyvatel	Rozloha (km ²)
Česká republika	4 666 305	100	10 266 546	78 865
Praha	1 839 345	39,4	1 181 126	496
Jihomoravský kraj	343 729	7,4	1 135 586	7 065
Jihočeský kraj	323 339	6,9	625 874	10 056
Kraj Vysočina	101 795	2,2	520 763	6 925
Pardubický kraj	94 322	2,0	508 566	4 519
Olomoucký kraj	106 295	2,3	641 072	5 139
Zlínský kraj	141 283	3,0	597 890	3 964

Zdroj: ČCCR, Statistická ročenka 2000

5.1.1 Jihočeský kraj

³²

- 1 – nesplňuje kritérium
- 0 – částečně splňuje kritérium
- 1 – splňuje kritérium

Ve srovnání s poptávkou a nabídkou Jihomoravského kraje je sousední Jihočeský kraj podobně orientován především na letní pobytovou turistiku a kulturně poznávací turistiku po svém neobyčejném množství kulturních památek (Slavonice, Jindřichův Hradec, České Budějovice, Český Krumlov – památka UNESCO, Hluboká, Třeboň, lidová architektura obce Holašovice – památka UNESCO) a v přírodních atraktivitách (CHKO Blanský les a CHKO Třeboňsko). Dlouholetou tradici v kraji má lázeňský turistický ruch v Třeboni. Srovnatelnou specifickou formou turistického ruchu s Jihomoravským krajem je rovněž rozšířená cykloturistika i aktivity spojené s vícedenním či krátkodobým pobytem u vody, jako je koupání, vodní sporty nebo rybaření. Také v Jihočeském kraji je značné množství turistů ze sousedního Rakouska a návštěvníků ze Spolkové republiky Německo. Kraj je přitažlivý pro turisty i četnými letními kulturními akcemi a slavnostmi.

5.1.2 Kraj Vysočina

Partnerský region v NUTS II Jihovýchod. Kromě poptávky po kulturních a historických atraktivitách kraje Vysočina (Telč – památka UNESCO, Jihlava, Žďár nad Sázavou – Zelená Hora – památka UNESCO, hrad Pernštejn) je tento severozápadní soused odlišný zejména v přírodních podmínkách – kopcovitý terén a studenější klima umožňují i zimní cestovní ruch spojený jak se sjezdovým lyžováním (Nové Město nad Metují), ale zejména s běžeckými disciplínami. Kraj je rovněž vyhledáván pěšími turisty ve všech ročních obdobích.

5.1.3 Pardubický kraj

Sousední Pardubický kraj je navštěvován turisty rovněž zejména za poznáním kulturních památek a historických měst (Chrudim, Litomyšl – památka UNESCO, Pardubice, Kunětická Hora či Svitavy). Velkou a tradiční sportovní akcí přitahuje návštěvníky jezdecký sport- dostihová soutěž Velká pardubická.

5.1.4 Olomoucký kraj

Severní soused Jihomoravského kraje, Olomoucký kraj, je navštěvován turisty v létě pro své kulturní památky a historická místa (Olomouc – památka UNESCO, Šternberk, Bouzov, Velké Losiny), ale pro svou přírodu je i místem vícedenních rekreačních pobytů v krajině CHKO Litovelské Pomoraví nebo CHKO Jeseníky. Vysokohorské podmínky Jeseníků umožňují letní vysokohorskou pěší turistiku i cykloturistiku, v zimě na desítkách svahů s vleky sjezdové lyžování. Kraj se rozvíjí i v oblasti lázeňské turistiky a lázně Teplice n. Bečvou či Jeseník patří k tradičním léčebným a rekreačním místům.

5.1.5 Zlínský kraj

Rovněž Zlínský kraj je se svými klimatickými lázněmi Luhačovicemi odlišný od poptávky a nabídky v cestovním ruchu od Jihomoravského kraje. Kopcovitá a lesnatá krajina CHKO Bílé Karpaty i CHKO Beskydy umožňují v zimních měsících provozování lyžařských sportů. Kraj má řadu atraktivních historických míst (Kroměříž – památka UNESCO, Buchlovice, hrad Buchlov nebo Velehrad), velmi oblíbeným a navštěvovaným místem je skanzen lidové architektury v Rožnově pod Radhoštěm. Společnou turistickou atraktivitou s Jihomoravským krajem je region Slovácko s dosud živým folklórem a četnými slavnostmi a tradicemi nejčastěji v době svátků.

5.1.6 Regiony Dolního Rakouska

S Jihomoravským krajem sdílí severní část Dolního Rakouska nejenom hranici, po jejichž obou stranách je nabídka a poptávka v oblasti turistického ruchu značně podobná, v Rakousku v turisticky velmi vyspělé zemi je však značně rozvinutější. Individuálním turistům i hromadným zájezdům se nabízí kromě historických měst a kulturních památek zámků, hradů, klášterů a muzeí kolem Dunaje (Kulturpark Kamptal, Kulturpark NÖ Eisenstrasse, Archeologischer Park Carnuntum, klášter Melk či Gaming, Klosterburg, Krems, Mödling) především rozvinutá struktura fungující vinařské turistiky ve Weinviertelu a kolem Vídně. Stále oblíbenější je cykloturistika s propracovaným cyklotrasami včetně doprovodných služeb. Země oplývá také množstvím velmi navštěvovaných naučných a turistických stezek v přírodě kolem Dunaje, Dyje nebo řeky Moravy (Nationalpark Thayatal, Nationalpark Donau-Auen).

Jižní část země je hornatá, s velkým množstvím pobytových turistických příležitostí v létě i v zimě a mnoha horskými středisky (Semmering, St. Corona a.W., Lackenhof) pro alpské i severské lyžařské disciplíny. Tento region s velmi vyspělou turistickou infrastrukturou nabízí turistům rovněž velké množství zejména termálních

lázní (Moorbad Narbach, Bad Grosspertolz, Kleinzell Salzerbad, Krumbach). Tradiční venkovské i městské slavnosti, církevní svátky, poutě i sportovní akce, golfová hřiště, safari (Gänsersdorf) doplňují velmi širokou nabídku trávení volného času pro domácí i zahraniční návštěvníky.

Předností regionu je dobrá dopravní dostupnost po dálnicích od západu (A1) a do jihu (A2, A3) i směrem na Bratislavu, dokončit je třeba přiměřeně kvalitní dopravní spojení směrem na Českou republiku. Výhodou území je také fenomén protékajícího evropského veletoku Dunaje s jeho lodní dopravou, hojně v turistickém ruchu využívanou, i umístění metropole Rakouska Vídně v srdci země Dolní Rakousko. Velké mezinárodní letiště ve Swechatu u Vídně pak spojuje Rakušany s celým světem a přiváží sem tolik vítané turisty.

5.1.7 Trenčínský kraj

Severnější z obou sousedících slovenských krajů je kopcovitý, Myjavské "kopanice" se svou rázovitou kulturou i slivovicí jsou slovenským specifikem. Četné historicky cenné hrady i jejich zříceniny a další kulturní památky přitahují turisty (Čachtice, Beckov, Trenčianský hrad, Bojnice), řeka Váh protékající krajem umožňuje vodní turistiku i rybolov. V kraji je řada termálních pramenů, využívaných v termálních koupalištích i pro léčebné účely v lázních (Trenčianské Teplice). V Trenčianském kraji je také několik vodních nádrží vhodných ke koupání (Stará Myjava, Dubník, Nosice, Zelená voda, Nitranske Pravno), ale jejich větší využití zatím omezuje nepřilíživá rozvinutá infrastruktura cestovního ruchu.

5.1.8 Trnavský kraj

Trnavský kraj je převážně nížinatý, obepíná Bratislavu a sousedí s další zemí, Maďarskem. Podobné klima jako na jižní Moravě umožňuje pěstování vinné révy, a proto se zde také rozvíjí vinařská turistika. Kulturně poznávací turistika se soustřeďuje na města Trnava a Skalica, navštěvovány jsou hrady (Branč či Dunajská Streda). I tento slovenský kraj je typický velkým množstvím koupališť s termálními prameny, menšími lázněmi (Smrdáky), ale zejména proslulými a velkými lázněmi Piešťany.

5.2 Zahraniční příklady modelu organizace a managementu cestovního ruchu – NUTS III úroveň v Rakousku

5.2.1 Definice NUTS III regionů v Rakousku

Regiony NUTS III byly v Rakousku definovány jednotlivými spolkovými zeměmi na základě smlouvy s Evropskou komisí v Bruselu. Konstituovány byly v zásadě dle historických a tradičních vývojových vazeb v daných spolkových zemích. Proto např. Dolní Rakousko bylo ve vztahu k úrovni NUTS III rozděleno do celkově 7 regionů. Celé Rakousko bylo potom rozděleno do 35 NUTS III regionů pokrývajících celé území státu. Na rozdíl od českých regionů NUTS III (krajů) jsou rakouské NUTS III regiony co do počtu obyvatel výrazně menší. Přehled udává následující tabulka:

NUTS I	NUTS II	NUTS III	Počet obyvatel 1991	Počet obyvatel 1981	Počet obyvatel 2000	
Ostösterreich	Burgenland		3,228.966	3,284.541	3,428.023	
			269.771	270.880	278.838	
		Mittelburgenland	39.447	38.462	38.784	
		Nordburgenland	128.780	132.613	140.922	
		Südburgenland	101.544	99.805	99.132	
	Niederösterreich			1,427.849	1,473.813	1,541.041
			Mostviertel-Eisenwurzen	225.112	230.425	238.075
			Niederösterreich-Süd	231.740	236.797	246.741
			Sankt Pölten	131.743	137.508	142.255
			Waldviertel	232.489	224.005	224.993
			Weinviertel	126.029	121.957	123.446
		Wiener Umland-Nordteil	225.802	250.686	274.087	
	Wiener Umland-Südteil	254.934	272.435	291.444		
	Wien		1,531.346	1,539.848	1,608.144	

		Wien	1,531.346	1,539.848	1,608.144
Südösterreich			1,722.704	1,732.518	1,766.725
	Kärnten		536.179	547.798	563.925
		Klagenfurt-Villach	250.227	259.525	270.591
		Oberkärnten	127.070	129.679	132.483
		Unterkärnten	158.882	158.594	160.851
	Steiermark		1,186.525	1,184.720	1,202.800
		Graz	349.509	355.858	371.139
		Liezen	80.322	81.352	82.857
		Östliche Obersteiermark	198.188	185.908	178.407
		Oststeiermark	258.156	262.837	269.068
		West-und Südsteiermark	185.175	186.870	190.656
		Westliche Obersteiermark	115.175	111.895	110.673
Westösterreich			2,603.668	2,778.727	2,912.237
	Oberösterreich		1,269.540	1,333.480	1,378.886
		Innviertel	252.989	263.263	271.353
		Linz-Wels	488.471	517.043	528.023
		Mühlviertel	182.142	191.415	201.268
		Steyr-Kirchdorf	141.405	145.535	152.085
		Traunviertel	204.533	216.224	226.157
	Salzburg		442.301	482.365	516.425
		Lungau	20.106	20.622	21.471
		Pinzgau-Pongau	139.221	149.232	161.739
		Slazburg und Umgebung	282.974	312.511	333.215
	Tirol		586.663	631.410	668.348
		Außerfern	27.370	29.140	31.445
		Innsbruck	242.586	259.446	265.248
		Osttirol	47.494	48.338	50.649
		Tiroler Oberland	79.911	87.040	95.839
		Tiroler Unterland	189.302	207.446	225.167
	Vorarlberg		305.164	331.472	348.578
		Blundez-Bregenzer Wald	76.185	82.111	86.459
		Rheintal-Bodenseegebiet	228.979	249.361	262.119

5.2.2 Opatření regionálního rozvoje v rakouských NUTS III regionech v programovém období 1995 – 1999

Vlády spolkových zemí Rakouska v souladu s EU parametry, prioritami a dostupnými EU zdroji (strukturální a kohezní fondy – SF/CF) odsouhlasily přidělení dalších národních finančních zdrojů (ze spolkových i federálního rozpočtu) zejména pro ty oblasti v rámci jednotlivých NUTS III regionů, které byly nedostatečně rozvinuté, nebo vyžadovaly restrukturalizaci, a odsouhlasily rovněž projekty, které tyto dodatečné národní zdroje mohou získat. Ve všech rakouských spolkových zemích byly založeny Regionální řídicí kanceláře (RMC) pro zajištění koordinovaného plánování a konzultační poradenství pro jednotlivé regiony. Jejich hlavní náplní byla asistence a propagace v rámci realizovatelných projektů různé ekonomické povahy předložených RMC, jednotlivci nebo ekonomickými sdruženími, nebo iniciovaných přímo RMC. Seznam RMC působících v Rakousku je uveden v tabulce na konci kapitoly č. 5.

Finanční podpora EU (SF/CF) se netýká všech rakouských NUTS III regionů. Pouze ty oblasti (v rámci jednotlivých NUTS III regionů), kde byla analyzována potřeba obnovy nebo posílení jejich ekonomické aktivity ve vztahu ke kritériím EU, mohly z této podpory čerpat. Největším příjemcem této podpory jsou oblasti v rámci severovýchodního a východního území Rakouska³³. Některé NUTS III regiony byly odsouhlaseny jako příjemci podpory v rámci regionální politiky EU jako celek, některé jen na části území³⁴.

³³ Jedná se často o území velikosti našich okresů, či části okresů, resp. mikroregionů. Vždy však jde o jednoznačně definované a administrativně nezpochybnitelně vymezené území. Např. na hranici s JMK nebo v její bezprostřední blízkosti leží 6 regionů, které jsou přímými příjemci podpory SF/CF z EU. Jedná se o:

Projekty vhodné pro kofinancování ze strukturálních fondů EU byly zpracovány s ohledem na potřeby a přání vyjádřená jednotlivci, místní samosprávou, regionálními hospodářskými sdruženími a reprezentanty veřejného nebo soukromého sektoru. Např. v Dolním Rakousku, kde – podobně jako v ostatních spolkových zemích – společně vypracovaný a obecně přijímaný Generel cestovního ruchu již existoval, projekty musely v být v souladu s Generelem co do strategie, zaměření a alokace potřebných zdrojů.

V oblasti cestovního ruchu byly projekty obvykle připraveny subregionálními sdruženími cestovního ruchu, byly založeny na místních iniciativách a podporovány z místních zdrojů. Tam, kde to bylo potřebné a vhodné, byla založena meziregionální spolupráce ve více než 1 NUTS III regionu. Mnohé oficiální instituce jako Regionální rozvojové agentury, konzultanti na trhu práce a banky buď pomáhaly, nebo sloužily jako zprostředkovatelé pro získávání požadovaných EU, místních a někdy i národních dotací pro schválené projekty cestovního ruchu. Všechny tyto projekty však musely mít smluvně zajištěnou podporu příslušné spolkové vlády v návaznosti na Program rozvoje země³⁵ stejně jako kofinancování ze strany EU.

5.2.3 Financování projektů cestovního ruchu ze strukturálních fondů Evropské unie a celkové objemy investic

Z dat z Rakouského statistického úřadu vyplývá: V období 1995-99 bylo využito podpory z ERRF³⁶ pro restrukturalizaci postižených regionů cíle 2 v Dolním Rakousku. Tyto dotace tvořily celkem v oblasti cestovního ruchu 42,0 mil. ATS a byly doprovázeny investicemi z národních zdrojů. To vedlo k celkovým investicím v odvětví 234,0 mil. ATS. Pro regiony cíle 5b (tzn. pro regiony vyžadující zrychlenou adaptaci na CAP³⁷) bylo uvolněno z EU 231,0 mil. ATS, což vedlo k celkovým investicím v oblasti rozvoje venkova a zemědělství 1,5 mld. ATS.

Nové programové období EU je vytyčeno pro léta 2000-2006. Po reorganizaci SF/CF EU je celková dotace pro Rakousko 680,0 mil EUR pro regiony cíle 2 a 528,0 mil. EUR pro regiony cíle 3. Dodatečně k těmto dotacím strukturální a regionální politiky EU byly obnoveny 4 iniciativy místních společenství: INTERREG, EQUAL, LEADER+, URBAN II. Zejména projekty v rámci INTERREG a LEADER vyžadují mezinárodní a meziregionální plánování stejně vzhledem k zaměření na obnovu venkovských oblastí. Obecně lze konstatovat, že projekty financované ze strukturálních fondů EU a projekty místních iniciativ společenství mohou pokrývat buď celá území regionů NUTS III, nebo jen část z nich.

5.2.4 Organizace cestovního ruchu v rakouských NUTS III regionech

Ústavní úprava cestovního ruchu

Aktivity cestovního ruchu spadají podle rakouské ústavy výhradně do pravomocí devíti spolkových zemí, které jsou zároveň statistickými jednotkami úrovně NUTS II. Rakouská federální vláda prakticky nemá žádné pravomoci v oblasti cestovního ruchu. Nicméně, před 50 lety pomohla založit celorakouskou Turistikou propagační kancelář jako asociaci vytvořenou rakouskou vládou, několika spolkovými zeměmi a rakouskou hospodářskou komorou. V lednu 2000 byla tato asociace transformována do spol. s r.o. financovanou výhradně rakouskou vládou (75 %) a vídeňskou hospodářskou komorou (25 %).

Vláda každé rakouské spolkové země má odbor zodpovědný za organizaci, rozvoj infrastruktury a monitorování cestovního ruchu na svých územích, která s výjimkou Vídně, jsou tvořena dvěma či více NUTS III regiony. Vídeň je jako metropole státu samostatným NUTS II i NUTS III regionem. Organizace, ekonomika a administrativní struktury cestovního ruchu se v jednotlivých spolkových zemích značně liší. V některých se jedná o úplnou centralizaci, v některých jde o nezávislost určité úrovně.

Území všech spolkových zemí (s výjimkou Vídně) jsou na základě spolkových zákonů rozděleny do „turistických regionů“, které v některých případech plně korespondují s územím NUTS III, v některých jen částečně. Tyto turistické regiony disponují Regionálními turistickými kanceláři, vytvořenými na základě sdružení více subregionální institucí v cestovním ruchu. Jak bylo uvedeno výše, v zásadě tato regionální sdružení sledují hranice NUTS III, ale v některých případech vůbec ne, jako např. ve Voralbersku.

Nejdůležitější funkcí Regionálních turistických kanceláří je propagace cestovního ruchu ve svých regionálních destinacích. Ve spolkových zemích Korutany, Štýrsko a Dolní Rakousko již byly vytvořeny tyto kanceláře jako

Muhlviertler Sterngarnss a Muhlviertler Alm v rámci NUTS III – Muhlviertel
Waldviertler Grenzland a Kulturpark Kamptal v rámci NUTS III – Waldviertel
Retzer Land a Land um Laa an der Thaa v rámci NUTS III – Weinviertel

³⁴ Např. celý NUTS III – Waldviertel je regionem cíle 2 evropské regionální politiky, zatímco v rámci NUTS III-Wiener Umland Nordteil jsou pod cíl 2 řazeny jen některé jeho (menšinové) části.

³⁵ Rozumí se ROP pro NUTS II Dolní Rakousko

³⁶ ERRF – Evropský regionální rozvojový fond, v angl. Obvykle ERDF, typ strukturálního fondu

³⁷ CAP – Common Agricultural Policy – Společná zemědělská politika EU

veřejněsoukromé instituce s cílem promotion cestovního ruchu a turistiky na regionální úrovni. To umožnilo mnohem větší nezávislost a flexibilitu v oblasti propagace a zejména aktivního prodeje. Nicméně spolkové vlády ve všech třech zmíněných zemích dodávají stále většinu finančních zdrojů a ponechávají si jistou kontrolu.

5.2.5 Případová studie Dolní Rakousko

Jako ilustrativní příklad/případová studie je proveden rozbor situace v organizaci a managementu cestovního ruchu v Dolním Rakousku, v zemi mající společnou hranici s regiony JMK. V oblasti cestovního ruchu je celé území Dolního Rakouska pokryto a spravováno spol. s r.o. (Niederösterreich Werbung GmbH), jejímiž společníky jsou:

- Spolková vláda Dolního Rakouska s podílem 95 %
- Hospodářská komora Dolního Rakouska s podílem 5 %

Pracovní kapitál je poskytován rovněž formou sponzorských darů a dotací. V těchto případech se vždy však jedná o kofinancování konkrétní regionální turistické akce/atraktivy. Ve společnosti je zaměstnáno 25 pracovníků na stálý úvazek. Celkem bylo v Dolním Rakousku konstituováno 7 turistických regionů:

- Waldviertel
- Weinviertel
- Mostviertel
- March-Donnau
- Wachau-Nibelungen Tal
- Wien Wald
- Sudalpen Region

Tyto regionální turistické regiony ne vždy sledují oficiální hranice NUTS III regionů. (Pro srovnání, spolková země Horní Rakousko a jeho turistické regiony důsledně respektují hranice regionů NUTS III, naopak ve spolkové zemi Vorarlberg se pouze jeden ze dvou NUTS III regionů kryje s turistickým regionem, druhý NUTS III je rozdělen do 5 turistických regionů a spravován 5 regionálními turistickým sdruženími/kancelářemi).

Regionální turistické kanceláře v Dolním Rakousku jsou konstituovány a financovány sub-regionálními turistickými sdruženími, která jsou zase financována místními turistickými sdruženími. Dotace spolkové vlády umožňuje zejména kvalitní propagaci a rozvoj těchto kanceláří. Regionální turistické kanceláře jsou zodpovědné za rozvoj turistické infrastruktury a jsou zodpovědné rovněž za vyhledávání dalších zdrojů pro kofinancování investičně náročného rozvoje infrastruktury.

V současné době je pozorovatelný trend transformace regionálních turistických kanceláří z neziskových organizací na obchodní typ společností s r.o. V tomto smyslu byly právě v poslední době transformovány původní regionální turistické kanceláře v NUTS III regionech Waldviertel, Weinviertel a Mostviertel na obchodní typ společnosti s r.o. a změnily rovněž jména na „Regionální destinační turistická společnost³⁸“. Čtvrtá destinační společnost je v současné době v přípravném stadiu a bude se jmenovat Dunajská destinační turistická společnost. Tato společnost bude pokrývat části území všech tří výše uvedených NUTS III regionů. Odhaduje se, že zbývající regionální turistické kanceláře Dolního Rakouska (jedná se o kanceláře v turistických regionech Wachau-Nibelungen Tal, Wien Wald, Sudalpen Region) budou transformovány během následujících dvou let.

Typický roční rozpočet regionální turistické destinační společnosti v Dolním Rakousku je pokryt následujícím způsobem:

- 33 % Sub-regionální turistická sdružení
- 34 % Vláda spolkové země
- 33 % Turistický průmysl

Regionální turistické destinační společnosti mají jako přidružené členy Spolkovou vládu, regionální, subregionální a místní turistická sdružení, stavební a dopravní firmy a nejrůznější ekonomické zájmové skupiny a sdružení. Hlavním důvodem je potřeba koncentrace finančních zdrojů a potřeba zapojit i jiné než čistě turistické instituce do promočních aktivit. Dnes již nikdo v Dolním Rakousku nezpochybňuje, že nejen

³⁸ Prof. Baumhackl z ATC Consultants z Vídně, který je spoluautorem této zprávy, uvedl v originálním výtisku anglické názvy „Regional Tourism Destination Company“ a „Danube Tourism Destination Company“

cestovní kanceláře a hoteliéři, ale množství dalších podniků soukromého sektoru, profituje z rozvoje cestovního ruchu.

Roční rozpočty regionálních turistických kanceláří se značně liší. V Dolním Rakousku se např. pohybují od 4,0 – 15,0 mil. ATS/rok, přičemž počet zaměstnanců se pohybuje od 3-8 osob s plným úvazkem. Většina nákladových položek je spojena s personálními a provozními aspekty chodu kanceláře. Dodatečné zdroje poskytuje spolková vláda (výroba propagačních materiálů) a soukromí sponzoři (podpora konkrétních akcí v konkrétním místě).

Pokud se týká projektů turistické infrastruktury jsou schvalovány a monitorovány Spolkovou vládou. Podporované projekty musí být v souladu s opatřeními Generelu rozvoje turistiky spolkové země Dolní Rakousko. Kdekoli je to možné a vhodné, je hledáno dodatečné financování ze zdrojů EU.

Monitoring projektů cestovního ruchu je v Dolním Rakousku vykonáván Odborem zemědělství spolkové vlády. Monitorovací a kontrolní instituce jsou však různé v různých spolkových zemích.

V rámci regionů, mikroregionů a obcí již neexistuje žádná další autonomní organizace cestovního ruchu. Municipality a malé obce spolupracují prostřednictvím místních a sub-regionálních turistických sdružení s příslušnou regionální turistickou organizací a se spolkovou vládou.

Souhrnně lze konstatovat, že v dolnorakouském cestovním ruchu jsou dva hlavní „hráči“:

- v marketingu se jedná o spolková, regionální a místní turistická sdružení a nehledě na to, zdali jsou, či nejsou transformována do obchodních společností, hrají v cestovním ruchu významnou roli
- v rozvoji infrastruktury jde jednak o regionální turistické kanceláře, které mají v této oblasti roli plánovací a implementační a jednak o spolkovou vládu, která má v této oblasti roli schvalovací a financující, resp. kofinancující tam, kde jsou dostupné zdroje EU, přičemž pouze spolková vláda jedná jako autonomní orgán

5.2.6 Analýza silných a slabých stránek regionálního turistického managementu

Jako slabé stránky regionálního turistického managementu jsou obvykle uváděny:

- permanentní nedostatek zdrojů
- potřeba kvalitnějšího profesionálního řízení
- krátkozraká povaha některých malých komunit či obyvatel údolí zejména v alpských oblastech
- ne vždy je dostupná kvalitní infrastruktura pro distribuci kvalitního produktu

Jako silné stránky regionálního turistického managementu jsou obvykle uváděny:

- možnost vytvoření komplexní turistické nabídky zahrnuje všechny přírodní, kulturní a turistické zdroje a atraktivitu jednotlivých dílčích regionů
- rostoucí povědomí a hrdost obyvatel ve vztahu k regionální historii
- postupné poznání a akceptování skutečnosti, že destinační turistika vyžaduje zapojit širší a někdy i dosud „neturistické“ oblasti regionů ve vztahu k potřebě (a spotřebě) společných zdrojů
- rostoucí účast spolkových vlád na kofinancování projektů v cestovním ruchu

5.2.7 Indikativní příklady LEADER projektů v programovém období 1995 – 1999

V programovém období 1995-99 bylo realizováno více než 30 projektů v rámci iniciativy místního společenství LEADER³⁹. Většina z nich se týkala zcela nebo částečně cestovního ruchu, zejména ve vztahu ke kulturním a přírodním zdrojům a místní ekonomice. Příkladem projektu v oblasti cestovního ruchu může být „Retzer Land“ v Dolním Rakousku, kde šlo o koncentraci úsilí pro rozvoj turistiky ve venkovských obcích. Dalšími úspěšnými projekty byly např. „Koordinovaný marketing a distribuce včelařských produktů a medu“, realizovaný ve spolupráci se zemědělskými a turistickými organizacemi v Korutanech, nebo „Koordinovaný projekt spolupráce lázeňských regionů v Burgenlandu“.

Příkladem meziregionálního resp. mezispolkového projektu v rámci iniciativy LEADER jsou např. „Norica Region“ pokrývající část území Korutan a Štýrska, nebo „Lafnitz Tal“ dotýkající se zemí Burgenlandu a Štýrska.

³⁹ viz kap. 3 této zprávy

5.2.8 Indikativní příklady mezinárodních projektů v rámci INTERREG III pro programové období 2000 – 2006

Projekty, které jsou připravovány k realizaci, jsou mimo jiné revitalizace „Schwarzenberského dřevoplavebního kanálu“ a vytvoření „Horské cyklistické stezky“ spojující oblasti Šumavy na české straně a regiony Horního Rakouska na rakouské straně.

5.2.9 Indikativní příklady LEADER projektů pro programové období 2000 – 2006

V tomto období se očekává množství různých turistických projektů. Jako meziregionální (spolupráce dvou NUTS III regionů) projekt je realizován „Kulturpark Kamptal“, což je v podstatě turisticky zaměřená obnova a zhodnocení kulturních a přírodních zdrojů v regioenech Waldviertel a Weinviertel. V regionu NUTS III Mostviertel jsou v pokročilém stadiu 3 projekty obnovující historické a kulturní tradice. V regionu NUTS III Weinviertel bude ze zdrojů programu LEADER realizována vinařská trať spojující vinařské oblasti s územím regionu Waldviertel.